

Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd

Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd
Spaklerweg 4, 1096 BA Amsterdam
Website: www.deltalloydpensioenfonds.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van de
Kamer van Koophandel onder nummer 41198865

Jaarverslag 2019

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Karakteristieken van het pensioenfonds	
1. Kerncijfers	7
2. Doelstellingen en organisatie pensioenfonds	9
2.1 Missie, visie en strategie	9
2.2 Organisatie pensioenfonds	10
2.3 Uitbesteding en uitvoeringsorganisatie	17
Verslag van het Bestuur	
1. Belangrijkste ontwikkelingen	19
1.1 Inleiding	19
1.2 Toekomst pensioenfonds	19
1.3 Voortzettingsovereenkomst	20
1.4 Sleutelfuncties	20
1.5 Risicomanagement	20
1.6 Grondslagen	21
1.7 Pensioenadministratie	21
1.8 Beleggingsbeleid, ALM-studie en beleggingsonderzoek	21
1.9 Interne Audit	22
2. Governance	23
2.1 Bestuur	23
2.2 Naleving Code Pensioenfonds	23
2.3 Fondsdocumenten	26
2.4 Geschiktheidsbevordering en zelfevaluatie	26
2.5 Diversiteit	27
2.6 Compliance	27
2.7 Klachten en geschillen	28
2.8 Verantwoordingsorgaan	28
2.9 Intern toezicht	29
2.10 Extern toezicht	29
3. Pensioenbeleid	31
3.1 Pensioenregeling	31
3.2 Pensioenreglement	32
3.3 Uitvoeringsovereenkomst	32
3.4 Toeslagen	33
3.5 Premie-egaliseringsreserve	34
3.6 Ontwikkeling aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden	34

4. Financiële en actuariële positie	36
4.1 Dekkingsgraad	36
4.2 Uitvoeringskosten	40
4.3 Actuariële analyses	43
4.4 (Aanvangs)haalbaarheidstoets/risicohouding	48
5. Beleggingsbeleid	49
5.1 Beleggingsonderzoek DNB	49
5.2 Het beleggingsbeleid en beleggingsplan	49
5.4 Het beleggingsmandaat	50
5.5 Verantwoord beleggen	51
5.6 Terugblik economie en financiële markten in 2019 en vooruitzichten 2020	52
5.7 Ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille	57
5.8 Stress scenario's	59
5.9 Performance van de beleggingsportefeuille	59
6. Communicatiebeleid	62
6.1 Visie over communicatie	62
6.2 Communicatiedoelstellingen	62
6.3 Doelgroepen en communicatiemiddelen	64
7. Risicobeheersing	67
7.1 Risicobeleid	67
7.2 Coronacrisis	68
7.3 Risico's	69
8. Verwachtingen voor 2020	80
Verslag Raad van Toezicht	
Reactie bestuur	84
Verslag van het Verantwoordingsorgaan	
Reactie bestuur	91
Personalia	93
Jaarrekening	
Balans per 31 december	98
Staat van baten en lasten	100
Kasstroomoverzicht	102
Waarderingsgrondslagen	103
Toelichting op de balans per 31 december	110
Gebeurtenissen na balansdatum	114
Toelichting op de staat van baten en lasten	115
Risicoparaagraaf	121
Overige gegevens	
Actuariële verklaring	133
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	135

Voorwoord

In dit jaarverslag geven wij u een beeld van de ontwikkelingen gedurende 2019 en de financiële positie eind 2019 van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd (het pensioenfonds).

Het verslagjaar 2019 stond met name in het teken van de gevolgen van de CAO-afspraken die de werkgever in 2019 heeft gemaakt en het daarop anticiperen door het verkennen van de mogelijke toekomstscenario's.

In de CAO is afgesproken dat de nieuwe pensioenregeling van voormalig werknemers van Delta Lloyd vanaf 1 januari 2020 niet meer wordt ondergebracht bij Delta Lloyd pensioenfonds, maar bij NN CDC pensioenfonds. Daardoor is Delta Lloyd pensioenfonds per 1 januari 2020 een gesloten fonds geworden. Dit betekent dat er bij het pensioenfonds geen nieuwe opbouw meer plaats vindt (met uitzondering van premievrije opbouw voor arbeidsongeschikte deelnemers), maar alleen de reeds opgebouwde aanspraken tot 1 januari 2020 worden uitgevoerd. Bij de verkenning van de mogelijke toekomstscenario's is hiermee rekening gehouden.

Daarnaast heeft het pensioenfonds zich gericht op het verder vormgeven en verankeren van het beleggingsbeleid, het professionaliseren van het risicomanagement, het inrichten van de sleutelfuncties zoals die sinds 2019 in de Pensioenwet zijn opgenomen en het monitoren van de dienstverlening en performance van de uitbestedingspartijen.

Door de sterke stijging van de waarde van de aandelen in 2019 is de financiële positie van het pensioenfonds in 2019 verbeterd. De actuele DNB-dekkingsgraad steeg in 2019 van 123,5% naar 127,8%. De beleidsdekkingsgraad bedroeg per 31 december 2019 126,8% en is ten opzichte van eind 2018 met 2,3% afgenomen. De beleidsdekkingsgraad is hiermee eind 2019 hoger dan de gemiddelde beleidsdekkingsgraad van Nederlandse pensioenfondsen eind 2019 (102%).

Het totale rendement op de beleggingen was in 2019 19,8% (2018: 0,0%), doordat de waarde van de aandelen in 2019 fors is gestegen. De rente is gedaald, maar door onze renteafdekking heeft het pensioenfonds daar weinig last van gehad.

Ook dit jaar hebben wij, conform onze ambitie, per 1 januari 2020 een volledige toeslag kunnen toekennen. De pensioenaanspraken van actieve deelnemers en gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen van pensioengerechtigden hebben wij verhoogd met de prijsontwikkeling volgens het CBS, afgeleid (1,73%).

Sinds begin 2020 treft het coronavirus (COVID-19) ons dagelijks leven en de economie over de hele wereld. Net als andere pensioenfondsen staat het pensioenfonds bloot aan de uitdagingen die voortvloeien uit de verspreiding van het coronavirus. Wat de toekomst betreft, blijft de macro-economische omgeving zeer onzeker. We zien verstoring op de wereldwijde financiële markten, aangezien zowel de aandelenmarkten als de rentetarieven aanzienlijk zijn gedaald. Daarnaast heeft COVID-19 invloed op operationele risico's en processen. Op het moment van schrijven van het jaarverslag is de volledige impact van de uitbraak van COVID-19 nog niet duidelijk. We nemen de nodige maatregelen, samen met onze uitbestedingspartners om de belangen en het welzijn van al onze belanghebbenden evenwichtig te behartigen.

Wij bedanken de leden van het verantwoordingsorgaan, Raad van Toezicht, de adviseurs en de medewerkers van het pensioenfonds voor de bijdrage die zij in 2019 hebben geleverd aan het goed functioneren van ons pensioenfonds.

Amsterdam, 27 mei 2020

Namens het bestuur van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd,

E.W. Galesloot, voorzitter

T.J.M. Roos, secretaris

Karakteristieken van het pensioenfonds

1. Kerncijfers

	2019	2018	2017 ¹⁾	2016	2015
Aantallen					
Actieve deelnemers	2.366	2.766	3.479	3.896	4.065
Gewezen deelnemers ('slapers')	7.020	6.806	6.205	5.966	5.730
Pensioengerechtigden	3.670	3.614	3.546	3.493	3.437
Totaal	13.056	13.186	13.230	13.355	13.232
Toeslagverlening (voorwaardelijk)					
Deelnemers (ultimo v/h jaar)	1,73%	1,68%	1,34%	1,00%	1,00%
Gewezen deelnemers/pensioengerechtigden (ultimo v/h jaar)	1,73%	1,68%	1,34%	0,32%	0,44%
Achterstand toeslagverlening					
Deelnemers (ultimo v/h jaar)	0,32%	0,32%	0,32%	0,70%	0,70%
Gewezen deelnemers/pensioengerechtigden (ultimo v/h jaar)	0,99%	0,99%	0,99%	2,21%	2,21%
Financiële gegevens					
(in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	4.110.555	3.271.610 ²⁾	3.307.435	3.136.656	2.855.130
Beleggingsopbrengsten	635.098	1.811	58.843	301.164	22.808
Beleggingsrendement	19,8%	0,0%	1,8%	10,4%	0,8%
Benchmarkrendement	19,2%	0,6%	0,5%	8,9%	-1,2%

1) Tot en met 31 december 2016 was het pensioenfonds herverzekerd. Vanaf 1 januari 2017 is het pensioenfonds overgegaan naar eigen beheer. Daardoor zijn niet alle cijfers vergelijkbaar.

2) De presentatie van het belegd vermogen is met ingang van het verslagjaar 2019 gewijzigd. De lopende interest alsmede de liquide middelen in beheer bij de vermogensbeheerder worden nu onder de kortlopende vorderingen respectievelijk de liquide middelen opgenomen. De vergelijkende cijfers van het verslagjaar 2018 zijn dienovereenkomstig aangepast.

	2019	2018	2017 ¹⁾	2016	2015
Reserves					
Premie-egalisereserve	0	17.832	17.677	0	0
Overige reserves	822.816	601.805	709.390	510.406	413.215
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	2.955.174	2.562.606	2.485.809	2.467.061	2.286.456
Totaal technische voorzieningen	2.955.174	2.562.606	2.485.809	2.467.061	2.286.456
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers					
Feitelijke premie ²⁾	33.322	39.787	59.536	62.515	53.332
Kostendeekkende premie	34.145	39.474	48.917	62.515	53.332
Gedempte premie	33.932	39.632	41.889	62.515	53.332
Pensioenuitkeringen	66.161	64.454	62.542	60.561	58.676
Pensioenuitvoeringskosten	2.359	2.111	1.796	3.083	2.292
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (in €)	391	331	256	417	306
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	3.777.990	3.164.411	3.195.199	2.977.467	2.699.671
Pensioenverplichtingen	2.955.174	2.562.606	2.485.809	2.467.061	2.286.456
Aanwezige dekkingsgraad ³⁾	127,8%	123,5%	128,5%	126,7%	124,0%
Vereiste dekkingsgraad	113,2%	113,9%	114,0%	n.v.t.	n.v.t.
Beleidsdekkingsgraad (BDG) ⁴⁾	126,8%	129,2%	131,0%	124,0%	126,7%
Reële dekkingsgraad ⁵⁾	102,6%	105,6%	106,5%	102,0%	101,5%

1) Tot en met 31 december 2016 was het pensioenfonds herverzekerd. Vanaf 1 januari 2017 is het pensioenfonds overgegaan naar eigen beheer. Daardoor zijn niet alle cijfers vergelijkbaar.

2) De feitelijke premie 2017 is inclusief de eenmalige extra bijdrage van € 10.000.000 t.b.v. de premie-egalisereserve die in 2017 is betaald.

3) De aanwezige dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen ($3.777.990 / 2.955.684 \times 100\% = 127,8\%$).

4) De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

5) De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de zogenoemde "indexatiedekkingsgraad", de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

2. Doelstellingen en organisatie pensioenfonds

2.1 Missie, visie en strategie

Missie

Het pensioenfonds is een betrouwbare en professionele pensioenuitvoerder die invulling geeft aan de pensioenovereenkomsten die de werkgever tot 1 januari 2020 heeft afgesloten met de werknemersorganisaties.

Hierbij verleent het pensioenfonds pensioenaanspraken en pensioenuitkeringen aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en hun nabestaanden, een en ander volgens de regels zoals nader in het pensioenreglement zijn omschreven en die in overeenstemming zijn met de bestaande wet- en regelgeving.

De ambitie van het pensioenfonds is om, binnen zijn financieringsmogelijkheden, te streven naar een goede pensioenvoorziening door de koopkracht van de rechten van (gewezen) deelnemers en de pensioenen van de pensioengerechtigden, zowel nu als in de toekomst, zo goed mogelijk in stand te houden.

Visie en doelstellingen

Nu het pensioenfonds geen nieuwe opbouw meer kent, zal het pensioenfonds zich blijven inspannen om de pensioenen en pensioenaanspraken van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden op een optimale manier uit te voeren. Economische- en maatschappelijke ontwikkelingen en overheidsmaatregelen hebben echter onzekerheid tot gevolg. Het is aan het pensioenfonds om op deze ontwikkelingen en maatregelen waar mogelijk in te spelen en tenminste de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden te wijzen op deze ontwikkelingen en acties die naar aanleiding daarvan nodig kunnen zijn.

Het pensioenfonds streeft naar een effectieve en efficiënte uitvoering, om de kosten van de uitvoering te beperken, met in achtneming van:

- een voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden beheerst risico;
- de realisatie van de ambitie van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds stelt een evenwichtige belangenafweging tussen de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden centraal.

Het pensioenfonds besteedt veel aandacht aan communicatie met belanghebbenden en speelt hierbij in op de externe en interne ontwikkelingen waar het pensioenfonds mee wordt geconfronteerd. Het pensioenfonds is transparant, toegankelijk en wil betrouwbaar en deskundig zijn. Ook wil het pensioenfonds reële verwachtingen bij (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden wekken. Daarbij wil het pensioenfonds aan (gewezen) deelnemers inzicht en keuzemogelijkheden geven met betrekking tot het opgebouwde pensioen. Om dit te bereiken maakt het pensioenfonds onder meer gebruik van een website en pensioenportaal waarin een pensioenplanner is opgenomen.

Het pensioenfonds belegt het pensioenvermogen op een maatschappelijk verantwoorde manier in (voor een groot deel) beleggingsfondsen die beleggen in aandelen, vastrentende waarden en vastgoed. Bij de keuze voor beleggingsfondsen worden aspecten als klimaat, gezondheid, veiligheid en governance (ESG) meegenomen in de beoordeling en besluitvorming voor investering.

Ontwikkelingen als bijvoorbeeld veranderende financiële markten, veranderingen in het pensioenstelsel en steeds verder gaande regelgeving zullen invloed hebben op het pensioenfonds. Deze ontwikkelingen worden nauwlettend door het pensioenfonds gevolgd. Het bestuur bespreekt daarom regelmatig deze ontwikkelingen en scenario's die zich kunnen voordoen en de maatregelen die op basis daarvan genomen kunnen worden.

Strategie

Het pensioenfonds kiest voor een bestuurlijke inrichting die de missie en visie ondersteunt.

Het pensioenfonds richt zich financieel op het beheersen van risico's en het creëren van extra rendement waarmee het behoud van koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen nastreeft. Indien de mogelijkheid zich hiertoe voordoet, zal het pensioenfonds de koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen proberen te verzekeren.

Het pensioenfonds wil zijn missie en visie realiseren met een eigen beperkte organisatie waarbij:

- de (pensioen)administratie, wettelijke rapportages, wettelijke communicatie en vermogensbeheer, inclusief de beleggingsadministratie worden uitbesteed;
- de overige, fonds eigen, communicatie en de beleidsvoorbereiding worden door de eigen organisatie verzorgd, eventueel in samenwerking met andere aan de werkgever gelieerde pensioenfonds.

De uitbestede werkzaamheden worden door het pensioenfonds nauwlettend gemonitord.

Daarnaast zorgt een prudent beleggingsbeleid, waarbij het renterisico grotendeels is afgedekt, voor een goede financiële positie.

Door communicatie met de stakeholders en informatie uit onze omgeving worden ontwikkelingen nauwgezet gevolgd. Door het hebben van een professionele organisatie kan het pensioenfonds relatief snel actie ondernemen als belangrijke ontwikkelingen zich voordoen.

Realisatie doelstellingen

In de Code pensioenfonds (norm 58) is opgenomen dat het bestuur in het jaarverslag beschrijft in hoeverre het pensioenfonds de gestelde doelstellingen heeft bereikt.

De belangrijkste en meest concrete doelstellingen van het pensioenfonds zijn:

1. het verlenen van een volledige toeslag: deze doelstelling is gehaald (zie onder 3.4 in het bestuursverslag).
2. binnen de grenzen en de bandbreedtes van de afgesproken risicohouding blijven: deze doelstelling is gehaald (zie onder 4.4 in het bestuursverslag).
3. In paragraaf 6.2. zijn de communicatiedoelstellingen en de realisatie daarvan opgenomen.

Verder wordt in hoofdstuk 4 verslag gedaan over de financiële positie van het pensioenfonds, in hoofdstuk 5 (beleggingsbeleid en verantwoord beleggen) en 7 (risicobeheersing) doen wij verslag over hoe het pensioenfonds de risico's beheerst.

2.2 Organisatie pensioenfonds

Het pensioenfonds is een stichting, opgericht in 1970 en statutair gevestigd in Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41198865.

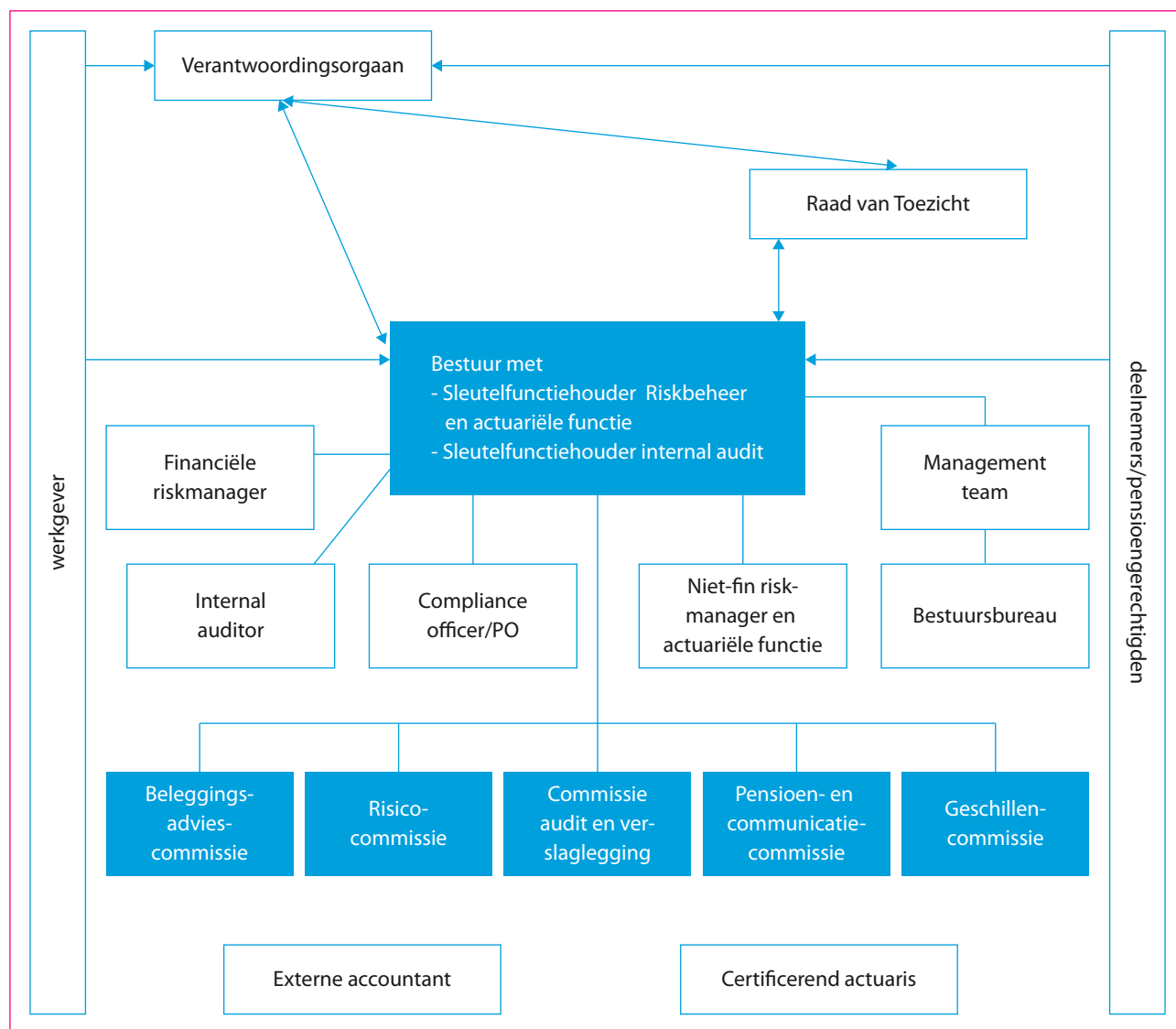
Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Het pensioenfonds voert de pensioenregeling van Delta Lloyd Services B.V. uit zoals die tot 1 januari 2020 tussen de sociale partners is afgesproken.

Per 1 oktober 2019 zijn de medewerkers van Delta Lloyd Services B.V. van rechtswege overgegaan naar Nationale Nederlanden Personeel B.V. als gevolg van de overname van Delta Lloyd Group door NN Group. De pensioenregeling van de betrokken medewerkers is tot 1 januari 2020 gecontinueerd bij het pensioenfonds. Vanaf 1 januari 2020 vindt er geen pensioenopbouw meer plaats binnen het pensioenfonds.

De governance is in overeenstemming met de Pensioenwet, en de regels uit de Code pensioenfonds zijn, voor zover van toepassing, in de relevante fondsdocumenten verwerkt en worden door het pensioenfonds nageleefd.

Organisatieschema

Het organisatieschema van het pensioenfonds ziet er als volgt uit:

Het pensioenfonds heeft geen personeelsleden in dienst. Medewerkers van het pensioenfonds worden via de werkgever bij het pensioenfonds gedetacheerd, op basis van detacheringsovereenkomsten.

Organen en bestuurscommissies

Het pensioenfonds kent de volgende organen en bestuurscommissies:

- Bestuur
- Verantwoordingsorgaan
- Raad van Toezicht
- Beleggingsadviescommissie
- Pensioen- en communicatiecommissie

- Commissie audit en verslaglegging
- Risicocommissie
- Geschillencommissie

De organen en commissies worden ondersteund door het managementteam en het bestuursbureau.

Daarnaast zijn een aantal (externe) deskundigen betrokken bij het pensioenfonds: een controlerend accountant, een certificerend actuaire, een financiële risicomanager, een functionaris die zich bezighoudt met niet financiële en actuariële risico's, een beleggingsadviseur, een internal auditor, een compliance officer en een privacy officer.

Bestuur

Het bestuur is paritair samengesteld en bestond in 2019 uit vijf leden: twee werkgeversleden, twee werknemersleden en één pensioengerechtigd lid. De werkgeversleden zijn voorgedragen door de directie van de werkgever, de werknemersleden zijn voorgedragen door de ondernemingsraad (OR) van de werkgever en het pensioengerechtigd lid is voorgedragen door de Vereniging van Delta Lloyd gepensioneerden (vdlg).

Daarnaast kan het bestuur één of meerdere aspirant bestuursleden aanstellen, die bij de bestuursvergadering aanwezig zijn. Het bestuur heeft daartoe besloten omdat de eisen voor bestuurders steeds strenger worden. Als aspirant bestuurslid kan de betrokkene ervaring en kennis opdoen voor een eventuele bestuursfunctie.

Voor (aspirant) bestuursleden zijn functieprofielen vastgesteld die, naast algemene kennis en vaardigheden, specifiek is gericht op het aandachtsgebied (commissie) waarvoor het (aspirant) bestuurslid (mede) verantwoordelijk is. Aspirant bestuursleden hebben geen stemrecht, maar kunnen wel adviseren en kunnen ook lid zijn van een bestuurscommissie. Indien zij niet in dienst zijn van de werkgever ontvangen zij een beloning voor hun werk voor het pensioenfonds. In het verslagjaar is één aspirant bestuurslid werkzaam bij het pensioenfonds.

De zittingsduur van de bestuursleden is maximaal 4 jaar en zij kunnen twee keer herbenoemd worden.

Het pensioenfonds kent een ontslag- en schorsingsprocedure voor bestuurders. Bij disfunctioneren kan een bestuurslid worden geschorst of ontslagen.

Met de invoering van de IORP II regelgeving, die inmiddels in de Pensioenwet is geïncorporeerd, heeft het bestuur drie sleutelfunctiehouders aangewezen, namelijk sleutelfunctiehouder risicobeheerfunctie, actuariële functie en interne audit functie. Als gevolg van de competenties die aan bestuurders worden gesteld en omdat we een klein bestuur hebben, wordt de rol van de sleutelfunctiehouders risicobeheerfunctie en actuariële functie uitgevoerd door één bestuurslid, de voorzitter van de risicocommissie. De sleutelfunctiehouder interne audit wordt uitgevoerd door de voorzitter van de commissie audit en verslaglegging, tevens voorzitter van het pensioenfonds. Dit is toegestaan omdat het pensioenfonds voldoet aan de voorwaarden die DNB daaraan stelt. DNB is akkoord met de inrichting van de sleutelfuncties bij het pensioenfonds. De sleutelfunctiehouders zullen in 2020 voor toetsing bij DNB worden aangemeld.

Indachtig de Code pensioenfonds streeft het pensioenfonds naar een divers bestuur, maar wel binnen de beperkingen van een klein team en de eisen die aan bestuurders worden gesteld. Bij nieuwe benoemingen zal het bestuur zoveel mogelijk rekening houden met de diversiteitscriteria die zijn opgenomen in het diversiteitsbeleid van het pensioenfonds. Het diversiteitsbeleid bevat de criteria die zijn opgenomen in de Code pensioenfonds. In het diversiteitsbeleid is opgenomen dat het bestuur streeft naar een bestuur waarin:

- tenminste één lid een man is en tenminste één lid een vrouw is;
- tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar nog niet heeft bereikt en tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar of ouder heeft.

In het diversiteitsbeleid is een stappenplan opgenomen om te zorgen dat de diversiteitsdoelstellingen (op termijn) worden gerealiseerd.

Het bestuur bestond in 2019 uit drie mannen en twee vrouwen. Alle bestuursleden zijn ouder dan 40 jaar. Hiermee is de diversiteitsdoelstelling, minimaal één bestuurslid jonger dan 40 jaar, per 31 december 2019 niet gerealiseerd. Dit wordt veroorzaakt doordat het bestuurslid dat is aangesteld en op de aanstellingsdatum jonger dan 40 jaar was, inmiddels de leeftijd van 40 jaar heeft bereikt. Het bestuurslid was op 1 januari 2020 herkiesbaar. Omdat het bestuurslid naar volle tevredenheid functioneert, het pensioenfonds streeft naar continuïteit in het bestuur en het bestuurslid op de oorspronkelijke datum van aanstelling wel aan het leeftijds criterium voldeed, heeft het pensioenfonds deze keer niet gezocht naar een bestuurslid die wel aan het leeftijds criterium voldoet.

De taken en bevoegdheden van het bestuur zijn vastgelegd in de statuten en in het bestuursreglement.

Het bestuur komt zo veel als noodzakelijk in vergadering bijeen. Daarnaast komt het bestuur minimaal elk kwartaal bij elkaar met het verantwoordingsorgaan en minimaal twee keer per jaar met de Raad van Toezicht.

De beleidsbesluiten worden voorbereid door het managementteam en de diverse bestuurscommissies.

Sleutelfuncties

In de Pensioenwet is opgenomen dat het pensioenfonds sleutelfuncties dient in te richten, te weten de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie (die is vanaf 13 januari 2019 van kracht). Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden naar de 'houder van een sleutelfunctie' (sleutelfunctiehouder) en de 'personen die de sleutelfunctie vervullen' (vervuller sleutelfunctie). De sleutelfunctiehouder is verantwoordelijk voor de uitvoering van de taken die vallen onder de desbetreffende sleutelfunctie. Aan deze functies zijn geschiktheidseisen verbonden waarop DNB toetst.

Ten behoeve van de actuariële functie en de interne auditfunctie is een charter vastgesteld. Ten behoeve van de risicobeheerfunctie is een risico handboek vastgesteld.

De sleutelfunctiehouders moeten uiterlijk in september 2020 zijn benoemd.

Het pensioenfonds heeft de sleutelfuncties als volgt ingevuld:

Sleutelfunctie	Houder	Vervuller
Risicobeheer	(Aspirant) bestuurslid en voorzitter risicocommissie	Externe (financiële) risicomanager
Actuariel	Hetzelfde bestuurslid als de houder van risicobeheer	Actuaris bestuursbureau
Interne audit	Voorzitter van het bestuur	Externe auditor

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 7 personen. Drie leden zijn voorgedragen namens de deelnemers, twee leden namens de pensioengerechtigden en twee leden namens de werkgever.

De leden van het verantwoordingsorgaan worden door het bestuur benoemd, nadat een voorgenomen benoeming is goedgekeurd door de Raad van Toezicht.

De zittingsduur van een lid van het verantwoordingsorgaan is maximaal vier jaar. Een lid van het verantwoordingsorgaan kan maximaal twee keer worden herbenoemd.

Het verantwoordingsorgaan heeft onder meer de bevoegdheid een oordeel op hoofdlijnen te geven over het handelen van het bestuur, over het door het bestuur gevoerde beleid, alsmede de keuzes voor de toekomst aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan onder meer het recht om advies uit te brengen over:

- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het interne toezicht;
- de profielschets voor leden van de Raad van Toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of de overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het pensioenfonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het pensioenfonds naar een andere rechtsvorm;
- samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten.

Bij de samenstelling van het verantwoordingsorgaan wordt ernaar gestreefd dat:

- tenminste één lid een man is en tenminste één lid vrouw is;
- tenminste één lid de leeftijd van 40 jaar nog niet heeft bereikt en tenminste één lid 40 jaar of ouder is.

Eind 2019 bestond het verantwoordingsorgaan uit 5 mannen en twee vrouwen. Zes leden waren ouder dan 40 jaar en één lid was jonger dan 40 jaar. Hiermee heeft het pensioenfonds de diversiteitsdoelstelling voor het verantwoordingsorgaan gerealiseerd.

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht bestaat uit drie onafhankelijke personen, die worden benoemd door het bestuur van het pensioenfonds, na een bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. De Raad van Toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds, is belast met het toezicht op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur en legt schriftelijke verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag over de uitvoering van de taken en de uitvoering van de bevoegdheden. De Raad van Toezicht heeft de volgende goedkeuringsrechten:

- vaststelling van het jaarverslag, inclusief de jaarrekening;
- vaststelling van de profielschets voor het bestuur;
- vaststelling van het beloningsbeleid, met uitzondering van de beloning van de Raad van Toezicht;
- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het pensioenfonds of overname van verplichtingen door het pensioenfonds;
- omzetting van het pensioenfonds in een andere rechtsvorm;
- liquidatie, fusie en samenvoeging of splitsing van het pensioenfonds.

De Raad van Toezicht betreft de naleving van de Code pensioenfondsen bij haar taak.

Beleggingsadviescommissie

De beleggingsadviescommissie bestaat uit twee (aspirant) bestuursleden. De beleggingsadviescommissie wordt onder meer ondersteund door een externe beleggingsadviseur, het bestuursbureau en vertegenwoordigers van de vermogensbeheerder. Vanaf 1 februari 2019 heeft het bestuur een financiële risicomanager aangesteld die bij de vergadering van de beleggingsadviescommissie aanwezig is en die de voorstellen van de beleggingsadviescommissie beoordeelt. De verantwoordelijkheid van de beleggingsadviescommissie is het bestuur te adviseren over beleggingsaangelegenheden in brede zin.

De verantwoordelijkheden van de beleggingsadviescommissie zijn onder meer:

- het bestuur adviseren over het bereiken dan wel behouden van een optimale balans tussen risico en rendement om de pensioenverplichtingen na te komen de toeslagambitie te kunnen realiseren;

- het monitoren van de activiteiten van de vermogensbeheerder op de uitvoering van het beleggingsmandaat en performance van de beleggingen. De prestaties van de vermogensbeheerder worden beoordeeld op de vooraf uitgesproken verwachtingen en op de afgesproken benchmarks;
- het bestuur adviseren over het beleggingsbeleid en wijzigingen in het mandaat;
- financieel risicomanagement (beleggingsrisico's) en operational riskmanagement met betrekking tot vermogensbeheer op basis van beleggingsrapportages, riskmonitor, non-financial riskrapportages en rapportages van de financial riskmanager;
- beoordelen ISAE-rapportages m.b.t. vermogensbeheer;
- voorbereiden en beoordelen van de SAA- en ALM-studies;
- voorbereiden investmentcases;
- voorbereiden evaluatie fiduciair vermogensbeheerder, beleggingscategorieën, beleggingsfondsen en -mandaten en de custodian.

Pensioen- en communicatiecommissie

De pensioen- en communicatiecommissie bestaat uit twee (aspirant) bestuursleden. De commissie wordt ondersteund door het bestuursbureau. De niet-financiële- en actuariële risicomanager is aanwezig bij de vergadering van de pensioen- en communicatiecommissie en beoordeelt de voorstellen van de commissie.

De verantwoordelijkheden van de pensioen- en communicatiecommissie zijn onder meer:

- beoordelen en adviseren over de uitvoering van de pensioenadministratie en de operationele risico's met betrekking tot de pensioenuitvoering, op basis van onder meer sla-rapportages van pensioenuitvoerder;
- beoordelen ISAE-verklaringen met betrekking tot pensioenuitvoering;
- beoordelen dat het pensioenfonds voldoet aan de wettelijke communicatieverplichtingen;
- beoordelen en adviseren over de informatiebehoefte op pensioengebied, gericht op de verschillende doelgroepen (pensioengerechtigden en gewezen deelnemers) en op de diverse gebeurtenissen die zich kunnen voordoen.

Commissie audit en verslaglegging

De commissie audit en verslaglegging bestaat uit één (aspirant) bestuurslid. Dit bestuurslid is tevens sleutelfunctiehouder van de internal auditfunctie. De sleutelfunctiehouder moet nog worden getoetst door DNB. Deze commissie wordt ondersteund door het bestuursbureau. De taken van de commissie audit en verslaglegging zijn onder meer:

- adviseren over de rapportages in de breedste zin over de issues die in de rapportages naar voren komen;
- adviseren over de controle mechanisme (interne controle) en andere niet-financiële beheersmaatregelen;
- adviseren over de governance;
- zorgen voor tijdige, correcte en volledige verslaglegging volgens de wettelijke voorschriften, de richtlijnen van de toezichthouder (DNB), code pensioenfondsen en richtlijnen voor de jaarverslaglegging (RJ);
- adviseren over de geconstateerde aandachtspunten van controlerend accountant, interne auditor, certificerend actuaris en toezichthouders;
- Zorgen dat alle taken van de interne auditfunctie, zoals is opgenomen in het besturingsreglement, worden uitgevoerd.

Risicocommissie

De risicocommissie bestaat uit twee (aspirant) bestuursleden. De voorzitter van deze commissie is tevens sleutelfunctiehouder risicofunctie. De sleutelfunctiehouder moet nog door DNB worden getoetst. De commissie wordt ondersteund door het bestuursbureau en de financiële risicomanager.

De verantwoordelijkheden van de risico-commissie zijn onder meer:

- bewaakt het risicomanagementproces en beoordeelt de risicobeheersing;
- stelt een risicobeheerplan op;
- faciliteren en begeleiden van het bestuur van de eigenrisicobeoordeling (ERB) en deze beoordelen;
- bewaken van de uitvoering van het risicobeheersplan.

Geschillencommissie

De geschillencommissie bestaat uit twee (aspirant) bestuursleden. Een deelnemer, gewezen deelnemer, pensioengerechtigde of andere belanghebbende kan een klacht indienen indien hij/zij vindt dat hij/zij in zijn/haar rechten wordt geschaad.

De klacht wordt in eerste instantie behandeld door de administrateur. Een bezwaar tegen de afhandeling van de klacht kan worden ingediend bij de manager van het pensioenfonds. Als de klager het niet eens is met de uitkomst van het bezwaarschrift kan de klager in beroep gaan bij de geschillencommissie.

Managementteam en bestuursbureau

Het managementteam bestaat uit de manager, de administrateur en de niet financiële en actuariële risicomanager en handelt onder de verantwoordelijkheid van het bestuur conform de voor het team geldende instructie.

De belangrijkste taken zijn:

- het bestuur tijdig informeren over nieuwe ontwikkelingen;
- beleid voor stellen dat aansluit op nieuwe wet- en regelgeving en wijzigingen in de CAO;
- voorbereiden van bestuursbesluiten die hieruit voortvloeien;
- zorgen voor uitvoering van bestuursbesluiten.

De niet-financiële - en actuariële risicomanager ondersteunt de vervuller van de risicobeheer functie met betrekking tot de niet-financiële risico's en rapporteert zelfstandig aan de sleutelfunctiehouder actuariële functie met betrekking tot de actuariële beoordeling van de actuariële werkzaamheden.

Het managementteam vergadert circa één keer per maand.

Het managementteam maakt onderdeel uit van het bestuursbureau. Het bestuursbureau bestaat verder uit de communicatieadviseur en medewerkers van de helpdesk.

Overige functionarissen

Manager

De manager is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken en coördineert het contact tussen het bestuur, de overige organen, de werkgever, toezichthouders, uitbestedingspartijen, de certificerend accountant en de certificerend actuaaris.

Administrateur

De administrateur coördineert de werkzaamheden binnen het team, draagt zorg voor afhandeling van de vragen van alle deelnemers, beoordeelt de mutaties die de werkgever opgeeft, houdt toezicht op de administratieve verwerking van de pensioenregeling, afspraken en kwaliteit hiervan en ondersteunt de manager bij zijn overige taken.

Compliance officer/privacy officer

De voornaamste taak van de externe compliance officer is het houden van onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode, de wet- en regelgeving en andere maatschappelijke normen. De compliance officer toetst de naleving van wet- en regelgeving met betrekking tot onder andere koersgevoelige informatie en privé-effectentransacties door het bestuur en de medewerkers van het pensioenfonds. Daarnaast adviseert de compliance officer het bestuur indien er mogelijk sprake is van een persoonlijk tegenstrijdig belang.

Daarnaast heeft het bestuur een privacy officer aangewezen, die onder de verantwoordelijkheid van de compliance officer opereert.

Vervullers van de sleutelfuncties

De vervuller van de risicofunctie is een externe risicomanager van Probability. De vervuller van de internal auditfunctie is een accountant van PwC. De vervuller van de actuariële functie is een medewerker van het bestuursbureau.

2.3 Uitbesteding en uitvoeringsorganisatie

De (pensioen)administratie is uitbesteed aan AZL Pensioenfonds Services, organisatorisch onderdeel van AZL NV. Het vermogensbeheer is uitbesteed aan NN Investment Partners. Caceis (Kas Bank is in oktober 2019 onderdeel geworden van Caceis) is door het pensioenfonds aangesteld als Custodian. Tevens verzorgt Caceis de beleggingsadministratie en beleggingsrapportages. De website en hosting is uitbesteed aan Keylane (voorheen Bridgevest). De vervuller van de (financieel) risicobeheer functie is uitbesteed aan Probability en de vervuller van de interne auditfunctie is uitbesteed aan PwC. De compliance officer en de privacy officer is uitbesteed aan Partner in compliance. De rol van externe beleggingsadviseur is uitbesteed aan Sprenkels & Verschuren.

Het niveau van de dienstverlening door de uitbestedingspartijen en de kosten die daarmee gemoeid zijn, zijn in een aantal Service Level Agreements (SLA's) vastgelegd.

De uitbesteding past binnen het uitbestedingsbeleid dat het bestuur heeft vastgesteld.

Verslag van het Bestuur

1. Belangrijkste ontwikkelingen

1.1 Inleiding

In het verslag van het bestuur wordt ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen in 2019 van het pensioenfonds, de governance, het pensioenbeleid, de financiële en actuariële positie, het beleggingsbeleid, communicatie, risicobeheersing en de toekomstverwachting.

Het verslagjaar 2019 stond, naast het monitoren van de financiële positie van het pensioenfonds, in het teken van de toekomst van het pensioenfonds, risicomanagement, inrichting sleutelfuncties, beleggingsbeleid, het monitoren van de uitbestedingsrelaties en de inrichting van de interne audit. Ook heeft het bestuur de ervaringssterfte die het pensioenfonds hanteert ten opzichte van de landelijke sterfte opnieuw getoetst.

Daarnaast heeft het bestuur overeenstemming bereikt over een nieuwe overeenkomst met de werkgever naar aanleiding van de uitkomsten van de CAO van NN-Group en daarmee een voortzettingsovereenkomst gesloten.

Bij het opstellen van het jaarverslag heeft het pensioenfonds de voorschriften uit de Pensioenwet, de Code pensioenfondsen en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving, die van toepassing zijn over 2019, nageleefd. De presentatie van het belegd vermogen is met ingang van het verslagjaar 2019 gewijzigd. De lopende interest alsmede de liquide middelen in beheer bij de vermogensbeheerder worden nu onder de kortlopende vorderingen respectievelijk de liquide middelen opgenomen. De vergelijkende cijfers van het verslagjaar 2018 zijn dienovereenkomstig aangepast.

1.2 Toekomst pensioenfonds

Na de overname van Delta Lloyd Group (DL) door NN Group (NN) begin 2017 is het pensioenfonds zich opnieuw gaan bezinnen over haar toekomst. De noodzaak hiervoor werd versterkt doordat NN in 2019 een nieuwe CAO heeft afgesloten, waarin is afgesproken dat de nieuwe pensioenregeling door NN CDC Pensioenfonds wordt uitgevoerd. Hierdoor vindt er sinds 1 januari 2020 geen pensioenopbouw meer plaats binnen het pensioenfonds.

Met begeleiding van externe adviseurs heeft het pensioenfonds een tiental scenario's geïdentificeerd en uitgewerkt. De meeste scenario's vielen al snel af waarna vier scenario's verder zijn uitgediept:

- continueren gesloten fonds;
- aansluiten bij een ander pensioenfonds;
- aansluiten bij een Algemeen Pensioenfonds (APF);
- een (gedeeltelijke) overdracht naar een verzekeraar (buy-out).

Omdat de beoordeelde scenario's op dit moment (nog) geen beter alternatief zijn dan het voortzetten van het pensioenfonds als gesloten fonds en er voor het pensioenfonds geen urgentie is om een andere keuze te maken, heeft het pensioenfonds besloten dat voortzetting als gesloten fonds op dit moment de beste optie is. Het bestuur heeft daarnaast besloten om over drie jaar de dan relevante scenario's opnieuw te beoordelen. Het bestuur heeft ook bepaald dat het pensioenfonds tussentijds blijft monitoren of een buy-out voor de deelnemers een interessante optie kan zijn. Dit hangt onder meer af van de rente- en marktontwikkelingen.

1.3 Voortzettingsovereenkomst

Omdat de uitvoeringsovereenkomst op 31 december 2019 afliep heeft het pensioenfonds met de werkgever een voortzettingsovereenkomst voor onbepaalde tijd afgesloten.

In de voortzettingsovereenkomst zijn de wederzijdse verplichtingen opgenomen en is een kostenvergoeding afgesproken. In paragraaf 3.3. is dit verder toegelicht.

1.4 Sleutelfuncties

Op 13 januari 2019 is in de Pensioenwet de IORP-II regelgeving opgenomen. Dit houdt onder meer in dat pensioenfondsen sleutelfuncties dienen in te richten. De sleutelfuncties die in de wet zijn opgenomen zijn de risicobeheerfunctie, de actuariële functie en de interne auditfunctie. De sleutelfuncties zijn inmiddels ingericht en DNB heeft de inrichting van de sleutelfuncties goedgekeurd. Alle sleutelfunctiehouders zijn belegd bij het bestuur. Het pensioenfonds heeft de sleutelfunctiehouder interne audit belegd bij de voorzitter van het bestuur. Dit is toegestaan indien:

- pensioenfondsen een technische pensioenvoorziening hebben die kleiner is dan € 5 miljard;
- de uitvoering van de pensioenadministratie en het vermogensbeheer volledig is uitbesteed;
- sprake is van een beperkte complexiteit van de beleggingsportefeuille en pensioenregeling.

Het pensioenfonds voldoet aan deze voorwaarden. De sleutelfunctiehouders zullen in 2020 door DNB worden getoetst en uiterlijk in september 2020 worden benoemd.

De sleutelfunctiehouders rapporteren binnen het bestuur en aan de Raad van Toezicht.

1.5 Risicomanagement

In 2019 heeft het pensioenfonds, conform de Pensioenwet, de sleutelfunctie risicobeheer ingericht. Om het risicomanagement namens het bestuur te borgen heeft het bestuur een risicocommissie ingesteld met als doel de uitvoering van het risicomanagement te monitoren en het bestuur te adviseren omtrent de beheersing van zowel de financiële als de niet-financiële risico's die het pensioenfonds loopt. Om het risicomanagement verder te professionaliseren heeft de risicocommissie de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Uit het beleggingsonderzoek dat door DNB in 2018 is uitgevoerd was één van de bevindingen dat het pensioenfonds geen onafhankelijke risicomanagementfunctie had ingericht. Begin 2019 heeft het pensioenfonds een externe en onafhankelijke risicomanager aangesteld die per 1 februari 2019 is begonnen;
- De externe risicomanager heeft vervolgens een quick scan uitgevoerd op de risicomanagementprocessen bij het pensioenfonds. De conclusie van deze quick scan was dat het risicomanagement weliswaar impliciet onderdeel is van de besturing van het pensioenfonds, maar dat de samenhang van de activiteiten en fondsdocumenten soms ontbreekt en dat er nog meer aandacht besteed moet worden aan de monitoring van de (risico's van) beleggingen. Naar aanleiding van deze quick scan is een risicomanagement jaarplan opgesteld;
- De risicocommissie heeft een risicomanagement handboek opgesteld, dat door het bestuur is goedgekeurd;
- Het besluitvormingsproces is zodanig ingericht dat bij alle belangrijke en risicovolle bestuursbesluiten een risico-opinie van de externe risicomanager wordt toegevoegd aan het besluitvormingsdocument;
- De risicocommissie heeft een risicodashboard ontwikkeld waarin de risico's van het pensioenfonds door het bestuur kunnen worden gevolgd;
- De risicocommissie heeft samen met het bestuur een aanzet gemaakt voor een Eigenrisicobeoordeling (ERB), die in 2020 wordt afgerond en daarna naar DNB wordt gestuurd;
- De transacties in de beleggingsportefeuille worden door de externe risicomanager gevolgd en beoordeeld;
- In 2019 heeft het bestuur twee workshops bijgewoond met als doel te komen tot een eigen ICT-beleid. Begin 2020 is het ICT-beleid opgesteld en door het bestuur goedgekeurd;
- Het bestuur heeft de integrale risico-analyse en de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA) besproken en vastgesteld.

1.6 Grondslagen

Het bestuur heeft conform het beleid een onderzoek laten uitvoeren naar de ervaringssterfte, partnerfrequenties en leeftijdsverschillen man en vrouw van het pensioenfonds. In het beleid is opgenomen dat het pensioenfonds eens in de drie jaar de ervaringssterfte toetst. In het beleid was niet opgenomen wat het pensioenfonds op basis van de uitkomsten van de toets doet. Het bestuur heeft om die reden beleid gemaakt onder welke voorwaarden de ervaringssterfte aangepast dient te worden. Dit beleid is opgesteld om te voorkomen dat onnodige (niet-materiële) aanpassingen in de ervaringssterfte leiden tot een aanpassing van de voorziening en daardoor mogelijk tot onnodige extra kosten. Als de grondslagen uit het grondslagenonderzoek zouden zijn overgenomen zou de pensioenvoorziening per saldo met 0,1% verhoogd moeten worden. Het bestuur heeft echter besloten om de voorziening niet aan te passen, omdat de huidige factoren nog steeds passend zijn. Dit blijkt uit de test die is uitgevoerd, waarbij de werkelijke sterfte is vergeleken met de verwachte sterfte over de afgelopen 5 jaar. Dit besluit is in lijn met het nieuwe beleid omtrent vaststelling van de grondslagen.

Ook heeft het pensioenfonds in 2019 gekeken naar de hoogte van de wachttijdreserve. De wachttijdreserve wordt aangehouden om verwachte schades als gevolg van arbeidsongeschiktheid te kunnen dekken. Voor het pensioenfonds ontstaat een schade niet gelijktijdig met de ontvangst van de premie. Als een deelnemer ziek wordt en niet hersteld komt de deelnemer namelijk twee jaar na de eerste ziekte dag in de WIA terecht. Het pensioenfonds verleent vanaf dat moment een premievrije pensioenopbouw. Ook als de deelnemer inmiddels niet meer in dienst is. Voor het pensioenfonds ontstaat de daadwerkelijke schade als gevolg van arbeidsongeschiktheid dus twee jaar nadat het pensioenfonds premie heeft ontvangen ter dekking van deze schade. Het pensioenfonds houdt daarom een wachttijdreserve aan. De wijze waarop de wachttijdreserve wordt vastgesteld, is iets gewijzigd. De hoogte van de wachttijdreserve is gewijzigd naar 0,1% van de voorziening. Hiermee is de voorziening verhoogd met circa € 1 miljoen.

1.7 Pensioenadministratie

Nadat in 2018 de implementatie van de pensioenadministratie, die is uitbesteed aan Delta Lloyd Pensioenfonds Services (DLPFS), was afgerond en incidenten waren opgelost ging de dienstverlening begin 2019 beter lopen. Alle acties die nog openstonden met betrekking tot de conversie naar Life Time zijn begin 2019 afgehandeld. In 2019 is DLPFS omgedoopt tot AZL PFS omdat DLPFS onderdeel ging uitmaken van AZL.

Medio 2019 kreeg het pensioenfonds de mededeling dat AZL op korte termijn wil stoppen met Life Time. Het pensioenfonds heeft nog een contract tot 31 december 2021 met de pensioenuitvoerder, maar AZL wil graag dat het pensioenfonds per 1 januari 2021 overgaat op een ander platform. Het pensioenfonds is in gesprek met AZL over de voorwaarden waaronder een overgang naar een ander platform voor het pensioenfonds eventueel acceptabel is. Het pensioenfonds heeft voorwaarden gesteld voor deze overgang. AZL heeft het pensioenfonds verzekerd dat bij een overgang de interne beheersing en dienstverlening niet in het geding is. Het pensioenfonds heeft aan AZL een request for information gestuurd om te kunnen beoordelen of de interne beheersing en de dienstverlening voor de uitvoering van de (pensioen)administratie kan worden waargemaakt. AZL heeft alle gevraagde informatie verstrekt en alle vragen tot op heden kunnen beantwoorden. In de loop van 2020 zal hierover verder met AZL worden gesproken.

1.8 Beleggingsbeleid, ALM-studie en beleggingsonderzoek

In 2018 is de beleggingsportefeuille geëvalueerd en besloten deze op een aantal punten anders in te richten. In januari 2019 is de matchingportefeuille gesplitst in een LDI-portefeuille en een Spreadportefeuille. De LDI-portefeuille en de spreadportefeuille zijn in 2019 verder ingericht. In 2019 is ook gewerkt aan de opzet van de return portefeuille; concrete aanpassingen hierin zullen in 2020 hun beslag krijgen.

Eind 2019 heeft het pensioenfonds een ALM-studie uitgevoerd. De conclusie van de ALM-studie is dat het huidige beleggingsbeleid voldoet, maar dat het raadzaam is om bij hogere dekkingsgraden het beleggingsrisico af te bouwen. Hiervoor heeft het bestuur beleid vastgesteld.

De bevindingen van het beleggingsonderzoek dat DNB in 2018 heeft uitgevoerd zijn in 2019 door het pensioenfonds volledig opgevolgd. DNB heeft in oktober 2019 aangegeven dat de bevindingen van het beleggingsonderzoek zijn opgevolgd. Het onderzoek is hiermee afgerond.

Voor een verdere toelichting van het beleggingsbeleid en het beleggingsonderzoek wordt verwezen naar hoofdstuk 5 van het bestuursverslag.

1.9 Interne Audit

In 2019 heeft het pensioenfonds een interne auditfunctie ingericht. De interne audit wordt uitgevoerd door een extern accountantsbureau, niet zijnde de accountant die het jaarverslag controleert.

Voor de interne audits heeft het bestuur samen met de interne auditor een auditcharter en auditplanning opgesteld en vastgesteld. De doelstelling is dat het pensioenfonds 3 audits per jaar laat uitvoeren en daarmee de belangrijkste processen van het pensioenfonds in drie jaar heeft geaudit.

In 2019 is één interne audit uitgevoerd, namelijk naar de uitbesteding van met name de pensioenuitkeringen.

2. Governance

2.1 Bestuur

Het bestuur kwam in het verslagjaar 2019 17 keer in vergadering bij elkaar. De belangrijkste punten op de bestuursagenda in 2019 waren:

- financiële positie, dekkingsgraad, uitvoeringskosten en toetsing (gedempte)kostendekkende premie;
- vermogensbeheer, beleggingsbeleid, monitoring uitkomsten van het beleggingsbeleid en beleggingsonderzoek van DNB;
- (integraal) risicomanagement, SIRA en het integriteitsbeleid;
- eigen risico beoordeling (ERB);
- ALM-studie;
- toekomst pensioenfonds;
- uitbestedingsbeleid (monitoren en evaluatie van de uitbestedingspartijen op basis van SLA-rapportages en ISAE 3402 rapportages, integratie pensioenuitvoeringsorganisaties);
- opstellen en aanpassing fondsdocumenten;
- toeslagtoekenning;
- haalbaarheidstoets;
- jaarverslag 2018 en staten DNB;
- naleving code Pensioenfondsen en gedragscode;
- opstellen en bewaken van de bestuursagenda en toezichtthema's van DNB;
- grondslagenonderzoek (waaronder ervaringssterfte);
- IORP II;
- interne audit;
- communicatie (inclusief deelnemersenquête);
- zelfevaluatie;
- ICT-beleid;
- benoemingen, geschiktheid, opleidingsplan;
- klachten;
- overleg met werkgever en voortzettingsovereenkomst;
- wettelijke ontwikkelingen zoals het pensioenakkoord;
- compliance;
- overleg en adviezen verantwoordingsorgaan;
- overleg met RvT.

Bestuursleden die in dienst zijn van de werkgever ontvangen geen beloning. Bestuursleden die niet (meer) in dienst zijn van de werkgever ontvangen een beloning conform het beloningsbeleid. Het beloningsbeleid ligt in lijn met vergelijkbare pensioenfondsen. Het pensioenfonds kent geen prestatiebeloning.

2.2 Naleving Code Pensioenfondsen

Op 1 januari 2014 is de Code Pensioenfondsen in werking getreden. De code is in 2018 herzien. Deze Code is opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid (StAR). De code is een gedragscode voor de pensioensector en bestaat uit normen die de sector zichzelf oplegt.

De Code is bedoeld voor alle pensioenfondsen met een statutaire zetel in Nederland.

De Code gaat in op de rol van het bestuur, het verantwoordingsorgaan, het belanghebbendenorgaan en het intern toezicht. De Code bevat ook thema's als integraal risicomanagement, beloningen, diversiteit en verantwoord beleggen. Daarnaast geeft de Code weer hoe benoeming, ontslag en zittingstermijnen van bestuursleden en leden van andere organen worden geregeld.

Ter naleving van de Code is er een Monitoringscommissie ingesteld. In de Monitoringscommissie zitten onafhankelijke deskundigen. Jaarlijks publiceert deze commissie een rapport over de naleving van de Code.

De normen van de Code zijn in principe leidend, maar pensioenfondsen kunnen gemotiveerd van de Code afwijken volgens het 'pas toe of leg uit-beginsel'.

De normen en gedragsregels die in de Code zijn genoemd hebben wij verankerd in procedures en zijn vastgelegd in fondsdocumenten, waaronder de interne gedragscode, statuten en de ABTN.

Het pensioenfonds neemt kennis van de rapportages van de Monitoringscommissie. Het pensioenfonds beoordeelt op basis van een eigen inventarisatie of het pensioenfonds de Code heeft nageleefd.

In onderstaande tabel is aangegeven hoe het pensioenfonds de normen van de Code Pensioenfondsen toepast:

Normen	Status naleving Pensioenfonds Delta Lloyd
Vertrouwen waarmaken (normen 1-9)	nageleefd
Verantwoordelijkheid nemen (normen 10-14)	nageleefd
Integer handelen (normen 15-22)	nageleefd
Kwaliteit nastreven (normen 23-30)	nageleefd (normen 23-28 en 30); norm 29 is niet van toepassing, omdat wij geen belanghebbendenorgaan hebben.
Zorgvuldig benoemen (normen 31-40)	nageleefd (normen 31-32 en 34-40); norm 33 is niet volledig nageleefd. Het bestuur heeft namelijk per 31 december 2019 geen bestuurders die jonger zijn dan 40 jaar.
Gepast belonen (normen 41-45)	nageleefd
Toezicht houden en inspraak waarborgen (normen 46-57)	nageleefd (normen 46-50 en 55-57); de normen 51-54 zijn niet van toepassing omdat het pensioenfonds geen belanghebbendenorgaan heeft.
Transparantie bevorderen (normen 58-65)	nageleefd

Toelichting niet naleven norm 33: het bestuur heeft al geruime tijd zowel mannen (3) als vrouwen (2) in het bestuur opgenomen. Vanaf 2016 is het bestuur aanzienlijk "verjongd" door de benoemingen van achtereenvolgens een 37- en 39-jarige bestuurder. Aangezien het jongste bestuurslid, die inmiddels boven de 40 is, en goed functioneert, is deze op 1 januari 2020 herbenoemd. Kwaliteit en continuïteit gaan voor het bestuur vóór het genoemde leeftijdscriterium van 40 jaar, temeer daar op het moment van eerste benoeming de betreffende bestuurder aan het leeftijdscriterium voldeed.

Het bestuur bestaat slechts uit 5 personen. Continuïteit is, gezien de fase waarin het pensioenfonds zich bevindt, voor het bestuur belangrijk. Daarnaast moeten in 2020 sleutelfunctiehouders worden benoemd. Sleutelfunctiehouders zijn bij het pensioenfonds bestuurders. De eisen voor bestuurders die sleutelfunctiehouder zijn of die onderdeel uitmaken van de beleggingsadviescommissie worden steeds zwaarder. Het is moeilijk bestuurders te vinden die de expertise hebben om benoemd te worden tot sleutelfunctiehouder of lid te kunnen zijn van de beleggingsadviescommissie. Het bestuur kijkt primair naar kennis, ervaring en kunde en vervolgens bij gelijke geschiktheid naar leeftijd. Daarbij spant het bestuur zich wel in om zoveel mogelijk jongere kandidaten te betrekken in dit zoekproces. Ook voor toekomstige benoemingen zal het bestuur met deze ogen naar bestuurdersbenoemingen kijken.

In de code worden ook een aantal rapportagenormen genoemd. In onderstaande tabel is opgenomen hoe wij voldoen aan deze rapportagenormen:

Rapportagenorm	naleving	te vinden
Norm 5: Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	ja	In het bestuursverslag wordt gerapporteerd over het beleid dat in 2019 is gevoerd, de uitkomsten van dat beleid en de beleidskeuzes die het bestuur heeft gemaakt. Daarnaast legt het bestuur verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan door middel van rapportages, beleidsdocumenten en gesprekken. Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de Raad van Toezicht.
Norm 31: De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	ja	Het bestuur heeft een diversiteitsbeleid vastgesteld waarin wordt gestreefd om de diversiteitsdoelstellingen die in de code zijn genoemd te stimuleren. Bij benoeming speelt de diversiteit een belangrijke rol, maar is niet maatgevend. Ook wordt de geschiktheid en complementariteit bij benoeming als tijdens de zelfevaluatie besproken.
Norm 33: In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	nee	Is toegelicht bij paragraaf 2.2. en 2.5. van dit bestuursverslag.
Norm: 47: Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	ja	De Raad van Toezicht betreft de Code bij de uitvoering van zijn taak en rapporteert hierover het verslag van de RvT.
Norm 58: Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	ja	De missie, visie en strategie zijn opgenomen in het jaarverslag en zijn, via de ABTN, gepubliceerd op de website van het pensioenfonds.
Norm 62: Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	ja	De overwegingen omtrent verantwoord beleggen zijn vastgelegd in beleggingsbeleid. Een samenvatting van dit beleid is te lezen op de website van het pensioenfonds en in het jaarverslag.
Norm 64: Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.	ja	In het jaarverslag neemt het pensioenfonds op hoe het bestuur omgaat met de Code (paragraaf 2.2). Afwijking van de Code worden toegelicht. Daarnaast neemt het bestuur in het jaarverslag op hoe de zelfevaluatie heeft plaatsgevonden en wat de belangrijkste conclusies waren (paragraaf 2.4.).

Rapportagenorm	naleving	te vinden
Norm 65: Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.	ja	Het pensioenfonds heeft een adequate klachten- en geschillenprocedure die is gepubliceerd op de website. Klachten en geschillen worden gerapporteerd in een klachtenrapportage en in de kwartaalrapportage van het pensioenfonds, die ook naar het VO en de RvT gaat. In paragraaf 2.7. van dit jaarverslag zijn de conclusies van de klachtenrapportage opgenomen.

2.3 Fondsdocumenten

De ABTN wordt jaarlijks aangepast op basis van ontwikkelingen en beleidsaanpassingen die gedurende het verslagjaar zijn gepasseerd. Eind december 2019 is de aangepaste ABTN naar DNB gestuurd.

Daarnaast heeft het pensioenfonds een handboek risicomanagement, interne audit charter en een actuair charter opgesteld.

Verder zijn er geen materiële wijzigingen geweest in de fondsdocumenten.

2.4 Geschiktheidsbevordering en zelfevaluatie

Op grond van de Pensioenwet en de Code pensioenfondsen dient iedere bestuurder geschikt te zijn. Geschikt zijn betekent dat de bestuurder voldoende kennis heeft om ontwikkelingen te begrijpen, tot zich te nemen en een oordeel te vormen met betrekking tot de deskundigheidsgebieden, in combinatie met de benodigde competenties en professioneel gedrag. Daarnaast wordt verwacht dat bestuurders zich verder verdiepen in de aandachtsgebieden waarvoor zij binnen het bestuur verantwoordelijk zijn. Een bestuurder moet tot een evenwichtige afweging van alle belangen kunnen komen om deel te kunnen nemen aan het besluitvormingsproces binnen het bestuur.

De geschiktheid van nieuwe bestuursleden wordt beoordeeld op basis het geschiktheidsplan, geschiktheidsmatrix, functieprofielen en de relevante ervaring van de kandidaat bestuurder.

In het geschiktheidsplan zijn de benodigde kennisgebieden, competenties en het professioneel gedrag waaraan een bestuurder moet voldoen, vastgelegd. In januari 2020 is de beleidsregel geschiktheid 2012 gewijzigd. In 2020 zal het geschiktheidsplan en de functieprofielen worden aangepast op basis van deze wijziging.

Het pensioenfonds heeft een opleidingsplan opgesteld voor het bestuur als collectief en voor de individuele bestuursleden afzonderlijk.

Het pensioenfonds organiseert minimaal twee keer per jaar kennissessies voor het bestuur. In 2019 zijn zes kennissessies georganiseerd die in het teken stonden van compliance en ICT (twee sessies), beleggingen (EMD en Vastgoed) en APF.

Bestuursleden hebben in het verslagjaar deelgenomen aan diverse seminars en bijeenkomsten over pensioenfonds relevante onderwerpen.

Jaarlijks voert het bestuur van het pensioenfonds een zelfevaluatie uit. Om het jaar wordt de zelfevaluatie onder begeleiding van een externe deskundige uitgevoerd en in het andere jaar wordt de zelfevaluatie intern uitgevoerd. Over het functioneren van het bestuur in 2019 heeft het bestuur begin 2020 een zelfevaluatie uitgevoerd met begeleiding van een externe deskundige.

De externe deskundige constateerde dat er tijdens de zelfevaluatie een goed op elkaar ingespeeld en gemotiveerd bestuur staat, dat openstaat voor verbeteringen in het eigen functioneren. De onderlinge complementariteit wordt gezien als kwaliteit en er is ruimte

voor ieders inbreng, ook als deze anders is dan die van anderen. De zelfevaluatie heeft veel vruchtbare input opgeleverd waar het bestuur mee verder kan. Het voornemen om iets meer tijd te nemen voor reflectie (na ieder extern bezoek en een korte evaluatie aan het einde van de bestuursvergadering) zal het bestuur helpen om scherp te blijven op het eigen functioneren. Ook is de geschiktheidsmatrix besproken en deze zal een bijdrage gaan leveren aan de discussie omtrent wisselingen in samenstelling van het bestuur.

2.5 Diversiteit

Het pensioenfonds hecht aan diversiteit voor het invullen van het bestuur en het verantwoordingsorgaan zoals ook in de code pensioenfonds is opgenomen. Bij het bemensen van de diverse organen wordt het diversiteitsbeleid als belangrijk aandachtspunt meegenomen. Uitgangspunt hierbij is dat het pensioenfonds streeft naar diversiteit in leeftijd en geslacht, waarbij geschiktheid voorwaardelijk is.

Voor het verantwoordingsorgaan is de diversiteitsdoelstelling in 2019 gerealiseerd. Het bestuur voldoet per 31 december 2019 niet aan de leeftijdsdoelstelling. Dit is toegelicht bij paragraaf 2.2 'naleving code pensioenfonds'.

Indachtig de code pensioenfonds is in het diversiteitsbeleid een plan van aanpak om de diversiteitsdoelstelling te realiseren opgesteld. Met de werkgever is gesproken over een klasje om jonge kandidaat bestuurders op te leiden en ook met het VO is gesproken om jongere medewerkers te activeren zich kandidaat te stellen als lid van het verantwoordingsorgaan.

In de code pensioenfonds en het diversiteitsbeleid is voor de Raad van Toezicht geen diversiteitsdoelstelling opgenomen. De Raad van Toezicht bestaat echter uit 3 personen, waarvan één lid vrouw is, die jonger is dan 40 jaar. Dit ondersteunt onze diversiteitsintenties.

2.6 Compliance

Gedragcode

Het pensioenfonds beschikt over een gedragscode. Het doel van de gedragscode is het waarborgen en handhaven van het vertrouwen van belanghebbende in het pensioenfonds door gewenst gedrag te stimuleren en ongewenst gedrag te voorkomen. De gedragscode kent daartoe algemene gedragsregels voor verbonden personen en aanvullende gedragsregels voor insiders.

De compliance officer heeft getoetst of de verbonden personen de gedragscode hebben nageleefd en houdt bij welke verbonden personen zijn toegetreden en zijn uitgetreden als verbonden persoon. Alle verbonden personen die betrokken zijn bij het pensioenfonds hebben verklaard dat zij de gedragscode in 2019 hebben nageleefd.

Elk kwartaal doet de compliance officer uitvraag naar privétransacties van insiders. Ook worden relatiegeschenken geregistreerd. Verbonden personen ontvangen nagenoeg geen relatiegeschenken.

Alle uitnodigingen en nevenfuncties worden gemeld aan de compliance officer. De compliance officer beoordeelt of deze uitnodigingen en nevenfunctie niet in strijd zijn met de gedragscode.

Naleving wet- en regelgeving

De compliance officer ontvangt alle bestuurstukken en heeft vier bestuursvergaderingen bijgewoond. Op basis daarvan beoordeelt de compliance officer of het pensioenfonds de wet- en regelgeving en het eigen beleid naleeft.

In overeenstemming met artikel 96 van de pensioenwet meldt het pensioenfonds dat:

- aan het pensioenfonds in het boekjaar 2019 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd;
- aan het pensioenfonds in het boekjaar 2019 geen aanwijzingen als bedoeld in artikel 171 van de Pensioenwet zijn gegeven;
- in het boekjaar 2019 geen bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 van de pensioenwet is aangesteld;
- een herstelplan, als bedoeld artikel 138 of artikel 139 van de pensioenwet, niet van toepassing was.

De compliance officer heeft een uitvraag gedaan naar de naleving van de sanctiewet. De aanbevelingen van de compliance officer zijn door het pensioenfonds opgevolgd.

Awareness

Begin van het kalenderjaar heeft de compliance officer een kennissessie gegeven over belangenverstrengeling. In het laatste kwartaal van het kalenderjaar heeft de compliance officer een kennissessie gegeven over actualiteiten en privacy.

Integriteitsrisicoanalyse (SIRA)

De Pensioenwet verplicht pensioenfondsen tot een beheerste en integere bedrijfsvoering. Om te borgen dat het pensioenfonds een integere en beheerste bedrijfsvoering heeft, heeft het pensioenfonds een integriteitsrisicoanalyse uitgevoerd. Hierin zijn de belangrijkste integriteitsrisico's benoemd, zijn de beheersmaatregelen beschreven en zijn de netto risico's vastgesteld. Deze analyse is beoordeeld door de compliance officer.

De conclusie van het bestuur is dat de netto-risico's acceptabel of toelaatbaar zijn.

Privacy Officer

In 2019 heeft de privacy officer 7 meldingen ontvangen, waarvan 4 datalekken en 3 incidenten. De meldingen zijn afgewikkeld conform de vastgestelde procedure zonder materiële gevolgen voor het pensioenfonds of zijn (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Integriteitsbeleid

Het beleid met betrekking tot de naleving van de Sanctiewet, die onderdeel is van het integriteitsbeleid, is aangescherpt naar aanleiding van aanbevelingen van de compliance officer.

2.7 Klachten en geschillen

In 2019 heeft het pensioenfonds 25 klachten (in 2018: 58 klachten) ontvangen en afgewikkeld. 8 klachten hadden betrekking op uitkeringen (in 2018: 39 klachten die betrekking hadden op de uitkeringen).

6 klachten waren niet gegrond of hebben niet geleid tot een wijziging of andere actie van het pensioenfonds. 19 klachten hebben geleid tot een correctie en/of andere actie van het pensioenfonds. Deze klachten zijn besproken met de pensioenuitvoerder, waaraan de pensioenadministratie is uitbesteed en hebben geleid tot verbetering van processen.

In het verslagjaar zijn geen geschillen behandeld door de geschillencommissie.

2.8 Verantwoordingsorgaan

In het verslagjaar zijn het pensioenfondsbestuur en het verantwoordingsorgaan vijf keer bij elkaar geweest. In mei 2019 heeft het verantwoordingsorgaan met het bestuur gesproken over het jaarverslag 2018. Ook heeft het verantwoordingsorgaan in het kader van de jaarrekening 2018 gesproken met de controlerend accountant, certificerend actuaire en de Raad van Toezicht. De andere onderwerpen die in 2019 onder meer zijn besproken zijn:

- algemene gang van zaken bij het pensioenfonds;
- voortgang ontwikkelingen toekomstvisie en scenario's;
- relatiegesprek bestuur met DNB;
- communicatie en deelnemersenquête;
- haalbaarheidstoets;
- voortzettingsovereenkomst;
- bestuurssamenstelling;
- bestuursagenda;

- toeslagverlening;
- voortgang en uitkomsten ALM-studie;
- ontwikkelingen binnen het verantwoordingsorgaan.

Daarnaast is het verantwoordingsorgaan uitgenodigd voor het bijwonen van kennissessies van het pensioenfondsbestuur. Een delegatie van het verantwoordingsorgaan heeft de kennissessies bijgewoond.

Het verantwoordingsorgaan heeft geadviseerd over:

- het communicatieplan;
- wijziging reglement Raad van Toezicht;
- voortzettingsovereenkomst.

Het verantwoordingsorgaan heeft, met suggesties, positief geadviseerd over het communicatieplan, wijziging reglement Raad van Toezicht en voortzettingsovereenkomst.

De wijziging in het reglement Raad van Toezicht had betrekking op de goedkeuring van de Raad van Toezicht voor benoemingen van nieuwe leden van het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan vindt dit goedkeuringsrecht op gespannen voet staat met het bindend advies die het verantwoordingsorgaan heeft voor benoeming van leden van de Raad van Toezicht. Aangezien dit goedkeuringsrecht is opgenomen in de Code pensioenfondsen en het beleid van het bestuur is om de Code te volgen, heeft het verantwoordingsorgaan toch positief geadviseerd.

2.9 Intern toezicht

Het intern toezicht wordt gevormd door een Raad van Toezicht.

In het verslagjaar zijn het pensioenfondsbestuur en de Raad van Toezicht twee keer bij elkaar geweest. In mei 2019 heeft de Raad van Toezicht met het bestuur gesproken over het jaarverslag 2018. Ook heeft de Raad van Toezicht in het kader van de jaarrekening 2018 gesproken met de controlerend accountant, certificerend actuaris en het verantwoordingsorgaan. De andere onderwerpen die in 2019 onder meer zijn besproken zijn:

- ontwikkelingen pensioenfonds;
- inrichting sleutelfuncties;
- samenstelling bestuur;
- herbenoeming bestuurder;
- ontwikkeling dekkingsgraad en financiële positie;
- beleggingsbeleid;
- risicomanagement;
- pensioenbeheer;
- voortzettingsovereenkomst;
- (deelnemers)communicatie;
- auditcharter en auditplan.

Eén lid van de Raad van Toezicht heeft één bestuursvergadering bijgewoond. Ook zijn bestuurscommissies door leden van de Raad van Toezicht bijgewoond. De Raad van Toezicht maakt elk jaar een verslag op, dat onderdeel uitmaakt van het jaarverslag.

2.10 Extern toezicht

Naast het intern toezicht hebben pensioenfondsen in Nederland te maken met twee externe toezichthouders, te weten De Nederlandsche Bank N.V. (DNB) en de Stichting Autoriteit Financiële Markten (AFM). De AFM houdt voornamelijk toezicht op de

communicatie met de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, terwijl de andere toezichtonderwerpen zijn ondergebracht bij DNB.

DNB

In het afgelopen verslagjaar heeft er een relatiegesprek met DNB plaatsgevonden en heeft het pensioenfonds twee uitvragen van DNB ontvangen: een uitvraag naar de strategische risico's en een uitvraag naar niet financiële risico's. De gevraagde informatie op basis van deze uitvragen zijn tijdig naar DNB gestuurd.

Daarnaast heeft DNB in 2018 een beleggingsonderzoek bij het pensioenfonds uitgevoerd, dat in 2019 is opgevolgd. Dit beleggingsonderzoek is conform planning afgerond.

Ook heeft het pensioenfonds de inrichting van de sleutelfuncties voorgelegd aan DNB. DNB heeft inrichting van de sleutelfuncties goedgekeurd.

Per 1 januari 2020 is een bestuurslid voor vier jaar herbenoemd. DNB heeft ingestemd met deze benoeming.

AFM

In het boekjaar is er geen overleg of contact geweest tussen het pensioenfonds en de AFM.

3. Pensioenbeleid

3.1 Pensioenregeling

Pensioenregeling

Het pensioenfonds voerde tot 31 december 2019 de pensioenregeling uit die de sociale partners overeen zijn gekomen. Iedereen die bij Delta Lloyd Services B.V. in dienst is, en die 18 jaar of ouder is, bouwde elk jaar nieuwe pensioenaanspraken op.

In 2019 hebben de sociale partners een nieuwe CAO-afgesloten en zijn de arbeidsvoorwaarden tussen de voormalig werknemers van Delta Lloyd en Nationale Nederlanden geharmoniseerd. Per 1 oktober 2019 is Delta Lloyd Services B.V. gefuseerd met NN Personeels B.V. Voor de voormalige medewerkers van Delta Lloyd Services B.V. liep de pensioenopbouw bij Delta Lloyd Pensioenfonds tot 31 december 2019 door.

Vanaf 1 januari 2020 worden er in het pensioenfonds geen pensioenaanspraken meer opgebouwd en voert het pensioenfonds alle pensioentoezeggingen uit van voormalige medewerkers van Delta Lloyd Services B.V. die tot en met 31 december 2019 met hen zijn overeengekomen. Deze pensioentoezeggingen zijn vastgelegd in het pensioenreglement. Toekomstige pensioentoezeggingen die na 31 december 2019 zijn overeengekomen zijn niet bij het pensioenfonds ondergebracht.

In 2019 is de pensioenregeling niet gewijzigd. Het partner- en wezenpensioen wordt vanaf 1 januari 2017 niet meer opgebouwd, maar is op risicobasis verzekerd. Dat betekent dat partners en kinderen bij overlijden van de deelnemer alleen een uitkering ontvangen als de deelnemer overlijdt indien hij of zij nog in dienst is. Deelnemers die voor 1 januari 2017 al in dienst waren, hebben tot die datum een opgebouwd partner- en wezenpensioen. Partners en kinderen van deze deelnemers ontvangen dus ook een uitkering als de deelnemer overlijdt na uitdiensttreding. Daarnaast kunnen de deelnemers bij uitdiensttreding een deel van het ouderdomspensioen uitruilen in partnerpensioen.

De kenmerken van de pensioenregeling zijn:

Kenmerken	Regeling
– Pensioensysteem	CDC-premieregeling met een middelloonopbouw
– Richtpensioenleeftijd	67
– Pensioengevend inkomen	(13 x maandsalaris) + vakantietoeslag en voor buitendienst-medewerkers de variabele beloning die in het voorafgaande jaar is uitbetaald; het pensioengevend inkomen is gemaximeerd tot het maximaal fiscaal toegestane salaris
– Toeslagverlening	Voorwaardelijk op basis van prijsindex (cpi, afgeleid) en afhankelijk van de middelen van het fonds
– Franchise	De wettelijk minimaal fiscaal toegestane franchise
– Opbouw	Gestreefd wordt naar 1,875% per jaar
– Partnerpensioen	70% van het te bereiken ouderdomspensioen over diensttijd na 31 december 2016 op risicobasis
– Wezenpensioen	20% van het te bereiken ouderdomspensioen over diensttijd na 31 december 2016 op risicobasis
– ANW-Hiaatpensioen	Vrijwillige deelname; het verzekerd bedrag in 2019 is € 15.495
– Eigen bijdrage	Ouderdomspensioen: 1/3 van de premie met een maximum van 6% van de pensioengrondslag In 2019 bedraagt de bijdrage 6% De eigen bijdrage voor ANW-hiaat-pensioen: 80% van de premie

Verhogen fiscale pensioenleeftijd

Per 1 januari 2018 is de fiscale pensioenleeftijd verhoogd van 67 naar 68 jaar. Sociale partners hadden dan de mogelijkheid om de pensioenleeftijd te verhogen of het opbouwpercentage te verlagen. De werkgever wilde echter de pensioenregeling per 1 januari 2018 tot 1 januari 2019 ongewijzigd laten, omdat de sociale partners in onderhandeling waren over een nieuwe CAO, waarvan een nieuwe pensioenregeling onderdeel uitmaakt.

De werkgever heeft in 2017 met de fiscus overlegd of de pensioenregeling in de periode van 1 januari 2018 tot 1 januari 2019 fiscaal ongewijzigd kan blijven. De fiscus heeft toen aangeven daarmee akkoord te zijn, mits geregeld is dat deelnemers met een partner die in 2018 met pensioen gaan daadwerkelijk het ouderdomspensioen (vanaf 1 januari 2017) omruilen in nabestaandenpensioen. Dit om ervoor te zorgen dat op individueel niveau de pensioentoezegging binnen de fiscale grenzen blijft. Op basis van deze afspraak kon het pensioenfonds de pensioenregeling in 2018 uitvoeren. Het pensioenfonds heeft dit in het pensioenreglement aangepast.

Omdat de CAO van de werkgever per 1 januari 2019 nog niet was afgesloten, heeft de werkgever in 2018 wederom aan de fiscus gevraagd of dat de pensioenregeling ook in 2019 fiscaal ongewijzigd kan blijven. Dat wil zeggen een pensioenleeftijd van 67 jaar en een opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen van 1,875%. De fiscus is hiermee akkoord gegaan, onder dezelfde voorwaarden als in 2018 en onder de voorwaarde dat er in 2019 een nieuwe pensioenovereenkomst zou worden afgesloten. Deze overeenkomst is in 2019 afgesloten.

3.2 Pensioenreglement

De pensioenregeling is vastgelegd in het pensioenreglement. In 2019 zijn geen aanpassingen in het pensioenreglement doorgevoerd.

3.3 Uitvoeringsovereenkomst

Het pensioenfonds heeft met de werkgever een uitvoeringsovereenkomst afgesloten. Deze uitvoeringsovereenkomst liep van 1 januari 2017 tot 1 januari 2020. In de uitvoeringsovereenkomst was met betrekking tot de financiering het volgende afgesproken:

Jaarlijkse premie

- De werkgever is jaarlijks een collectief beschikbare premie verschuldigd ter grootte van 30% van de som van de (deeltijd) pensioengrondslagen van de deelnemers. Deze collectief beschikbare premie is bestemd voor de jaarlijkse aangroei van de aanspraken op ouderdomspensioen en de dekking van partner- en wezenpensioen, inclusief de dekking van vrijstelling van premiebetaling voor deze pensioenen.
- Hier bovenop is de werkgever het pensioenfonds verschuldigd:
 - de risicopremie voor de dekking van ANW-hiaatpensioen. Deze risicopremie omvat de eigen bijdrage van de deelnemers, die de werkgever op hun salaris inhoudt;
 - alle kosten die het pensioenfonds moet maken. Het bedrag van de kosten wordt verminderd met het in het betreffende boekjaar vrijvallende deel van de administratievoorziening.

In 2019 betaalde de werkgever in totaal € 33,3 miljoen aan premie. Een deel van dat bedrag (€ 6,8 miljoen) wordt door de werkgever, conform de CAO, ingehouden bij de deelnemers, die op die manier zelf bijdragen aan hun pensioenopbouw.

Kosten Pensioenfonds

Daarnaast betaalt Delta Lloyd Services B.V. de pensioenuitvoeringskosten, administratiekosten en alle overige kosten. Deze kosten bedragen in 2019 totaal € 2,4 miljoen. De vrijval van de administratievoorziening worden hierop in mindering gebracht, zodat de werkgever uiteindelijk € 1,0 miljoen voor de uitvoeringskosten betaalt.

ANW-Hiaatpensioen

Het ANW-hiaatpensioen wordt door het pensioenfonds uitgevoerd. De werkgever betaalt aan het pensioenfonds een doorsneepremie op risicobasis. De doorsneepremie bedraagt per 1 januari 2019 € 375,96 (per 1 januari 2018: € 367,98) op jaarbasis per werknemer. De

eigen bijdrage voor de deelnemers bedraagt 80% van de premie. Deelname aan het ANW-hiaatpensioen is vrijwillig. Een werknemer kan bij aanvang van het dienstverband eenmalig kiezen om mee te doen.

Voorzettingsovereenkomst

Omdat de uitvoeringsovereenkomst op 31 december 2019 afliep heeft het pensioenfonds in 2019 met de werkgever een voortzettingsovereenkomst afgesloten.

In de voortzettingsovereenkomst zijn de wederzijdse verplichtingen opgenomen en is een kostenvergoeding afgesproken, die geldt vanaf 1 januari 2020.

De werkgever is aan het pensioenfonds alle uitvoeringskosten verschuldigd die het pensioenfonds in het betreffende kalenderjaar moet maken, met uitzondering van de uitvoeringskosten die in het betreffende kalenderjaar direct verband houden met het beleggen van het vermogen van het pensioenfonds. De door de werkgever verschuldigde bedragen worden verminderd met het in het betreffende kalenderjaar vrijvallende deel van de administratievoorziening die is gemaximeerd op 2% van de voorziening pensioenverplichtingen.

De overeenkomst is afgesloten voor onbepaalde duur. De werkgever kan, met inachtneming van een opzegtermijn van 6 maanden en onder voorwaarden, de voortzettingsovereenkomst beëindigen.

3.4 Toeslagen

De voorwaardelijke toeslagen worden gefinancierd uit het eigen vermogen van het pensioenfonds.

Het bestuur heeft in de vergadering van 27 november 2019 besloten om per 1 januari 2020 een toeslag van 1,73% toe te kennen. Hiermee is de ambitie volledig gerealiseerd.

Basis voor het toekennen van de toeslag was onder meer de stand van de beleidsdekkingsgraad op 31 oktober 2019. Deze was berekend op 126,5%. De dekkingsgraad waarop het pensioenfonds een volledige toeslag kon verlenen was 121,8%. Het pensioenfonds kent nog een kleine achterstand in de toeslagverlening omdat per 1 januari 2012 en per 1 januari 2013 geen volledige toeslag is verleend. Het bestuur heeft besloten om deze achterstand in de toeslagverlening niet in te halen, omdat vanwege de verdere verslechterde marktomstandigheden de dekkingsgraad onder druk staat. Daarnaast worden de wettelijke regels om toeslag te kunnen verlenen in de toekomst zwaarder door onder meer verzwarende van de wettelijke parameters. Het bestuur geeft er de voorkeur aan om nu geen inhaaltoeslag te verlenen en daarmee de kans te vergroten om in de komende jaren een reguliere toeslag te kunnen geven.

De gecumuleerde achterstand in de toeslagverlening is derhalve niet gewijzigd en is voor deelnemers 0,32% en voor oud-deelnemers en gepensioneerden 0,99%.

Het beleid voor toeslagverlening is als volgt:

- bij een beleidsdekkingsgraad onder 110% wordt geen toeslag toegekend;
- bij een beleidsdekkingsgraad die boven de dekkingsgraad voor toekomstig verlening (op peildatum 2019: 121,8%) ligt kan volledige toeslag worden toegekend;
- bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en de dekkingsgraad voor toekomstig indexeren wordt een evenredig deel van de toeslag toegekend.

Daarnaast kent het toeslagbeleid een aantal andere criteria, die worden meegenomen bij de besluitvorming over de toeslagverlening. Deze zijn vermeld op de website van het pensioenfonds.

3.5 Premie-egalisereserve

Op 31 december 2019 is de egalisereserve vrijgevallen. In de uitvoeringsovereenkomst was namelijk opgenomen dat op de einddatum van deze overeenkomst het overschot van de premie-egalisereserve toegevoegd wordt aan de vrije reserve van het pensioenfonds. Het overschot van de premie-egalisereserve per 31 december 2019 was als volgt (bedragen x € 1.000):

Feitelijke premie 2019:

– CDC-premie	31.635
– ANW-hiaatpremie	647
– kostenvergoeding	1.040

33.322

Gedempte kostendeekkende premie 2019:

33.933

Verschil ten gunste van het premie-egalisatiedepot

- 611

Premie-egalisereserve 31 december 2019:

– Stand 31 december 2018	17.832
– mutatie 2019	-611
– toevoeging aan de vrije reserves	-17.221

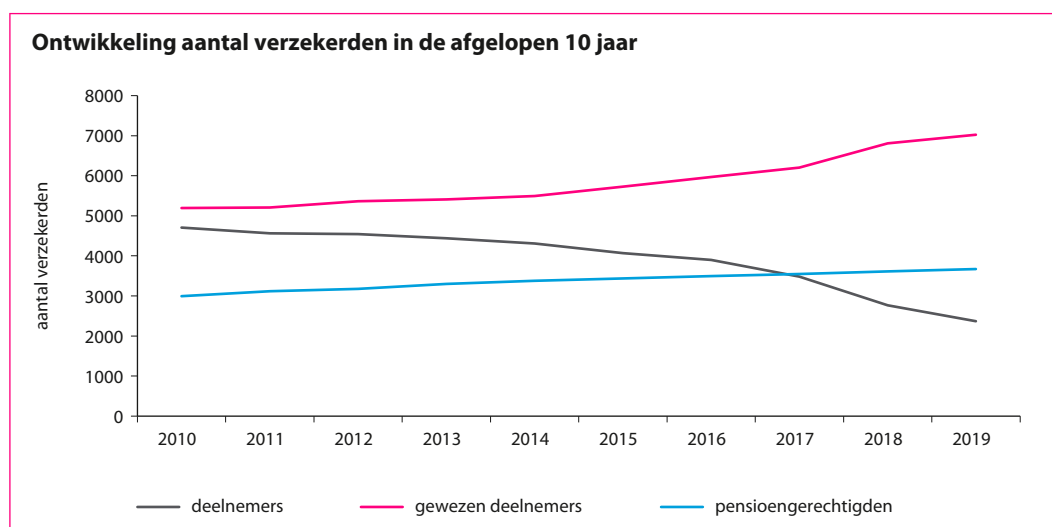
– **Stand 31 december 2019**

0

3.6 Ontwikkeling aantal (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden

Door de overname van Delta Lloyd door Nationale Nederlanden en het daarbij optredende personeelsverloop is het aantal deelnemers verder gedaald.

De ontwikkeling van het aantal deelnemers kan grafisch als volgt worden weergegeven:

Aantallen deelnemers

Per 31 december 2019 bedroeg het aantal deelnemers 13.056. Dit betekent een afname van 130 deelnemers ten opzichte van de stand per 31 december 2018. Deze afname wordt als volgt gespecificeerd:

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2018	2.766	6.806	3.614	13.186
Mutaties 2019	-400	214	56	-130
Stand per 31 december 2019	2.366 ¹⁾	7.020	3.670	13.056

De genoemde aantallen in de hiervoor opgenomen tabellen betreffende de aantallen op "persoonsniveau", conform de opgave aan DNB.

In aantallen en gesplitst naar man en vrouw is de ontwikkeling als volgt:

			2019		2018	
	mannen	vrouwen	totaal	in %	totaal	in %
Deelnemers	1.358	1.008	2.366	18	2.766	21
Gewezen deelnemers	3.725	3.295	7.020	54	6.806	52
Pensioengerechtigden	1.956	1.714	3.670	28	3.614	27
waarvan:						
– ouderdompensioen	1.838	869	2.707		2.664	
– partnerpensioen	85	822	907		893	
– wezenpensioen	33	23	56		57	
Totaal	7.039	6.017	13.056	100	13.186	100

1) Inclusief 224 arbeidsongeschikte deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

4. Financiële en actuariële positie

4.1 Dekkingsgraad

De ontwikkeling van de financiële positie van het pensioenfonds geven wij weer in de dekkingsgraad. Deze maatstaf geeft de mate weer waarin de verplichtingen zijn gedekt door de aanwezige bezittingen van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds berekent de volgende dekkingsgraden:

- *Actuele DNB-dekkingsgraad:*
Hiervoor waardeert het pensioenfonds de verplichtingen op basis van de rentetermijnstructuur die DNB maandelijks publiceert (inclusief de Ultimate Forward Rate (UFR)). Deze dekkingsgraad is de basis voor de beleidsdekkingsgraad.
- *Beleidsdekkingsgraad:*
De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele DNB-dekkingsgraden (voor publicatiedoeleinden) over de afgelopen 12 maanden. DNB hanteert de beleidsdekkingsgraad voor de toetsing van het financiële beleid (toeslagverlening, korten en herstelplannen).
- *Marktrendedekkkingsgraad:*
De marktrendedekkkingsgraad wordt berekend door zowel de verplichtingen als de beleggingen te waarderen op basis van de actuele rente. Voor de waardering van de verplichtingen wordt hiervoor de SWAP-rentecurve gebruikt. Met de marktrendedekkkingsgraad wordt de financiële positie van het pensioenfonds het beste weergegeven.
- *Reële dekkingsgraad:*
Bij deze dekkingsgraad wordt rekening gehouden met de verwachte toekomstige stijgingen van de prijzen. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Een reële dekkingsgraad van 100% betekent dat het pensioenfonds de pensioenverplichtingen kan voldoen en ook de pensioenen kan verhogen met de verwachte stijging van de prijzen.
- *Vereiste dekkingsgraad:* dit is de benodigde dekkingsgraad die het pensioenfonds moet hebben gezien de risico's die het pensioenfonds loopt. Deze dekkingsgraad is berekend op basis van rekenregels die DNB voorschrijft.
- *Minimale vereiste dekkingsgraad:* dit is de dekkingsgraad die de minimaal benodigde buffer van het pensioenfonds weergeeft.

De berekende dekkingsgraden zijn als volgt:

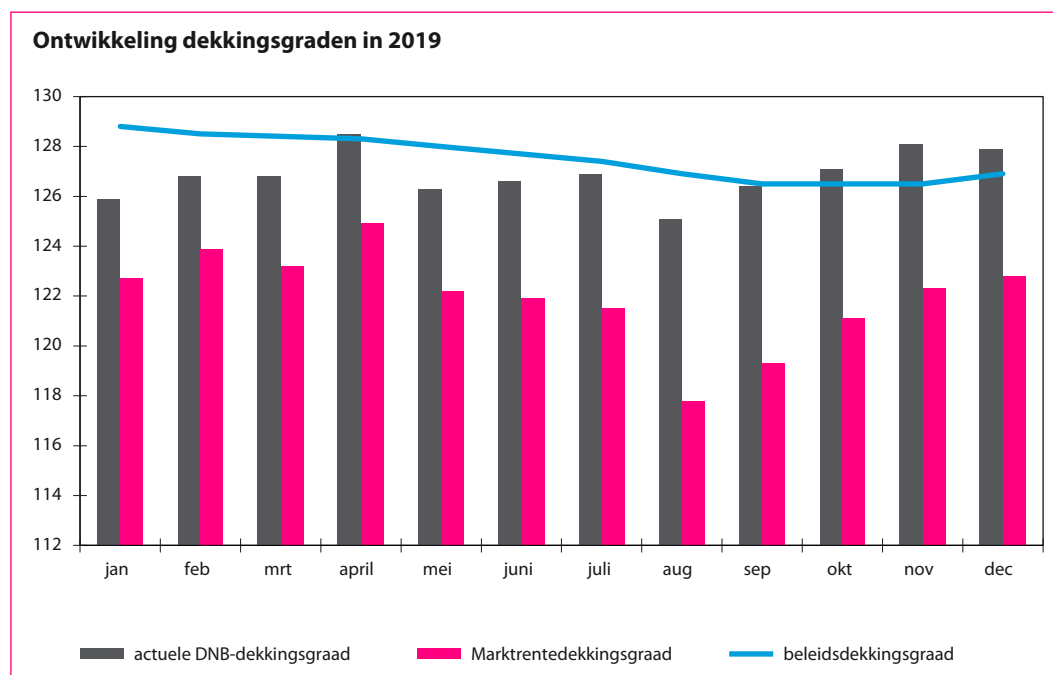
Dekkingsgraad	31 december 2019	31 december 2018
Actuele DNB-dekkingsgraad	127,8%	123,5%
Beleidsdekkingsgraad	126,8%	129,2%
Marktrendedekkkingsgraad	122,8%	120,7%
Reële dekkingsgraad volgens richtlijnen FTK	102,6%	105,6%
Dekkingsgraad op basis van het vereist eigen vermogen	113,2%	113,9%
Dekkingsgraad op basis van het minimaal vereiste eigen vermogen	104,2%	104,4%

De waarde van de beleggingen bedroeg eind 2019 € 4,11 miljard (2018: € 3,27 miljard) en de waarde van de pensioenverplichtingen (op basis van de rentetermijnstructuur die DNB publiceert) was eind 2019 € 2,96 miljard (2018: € 2,56 miljard).

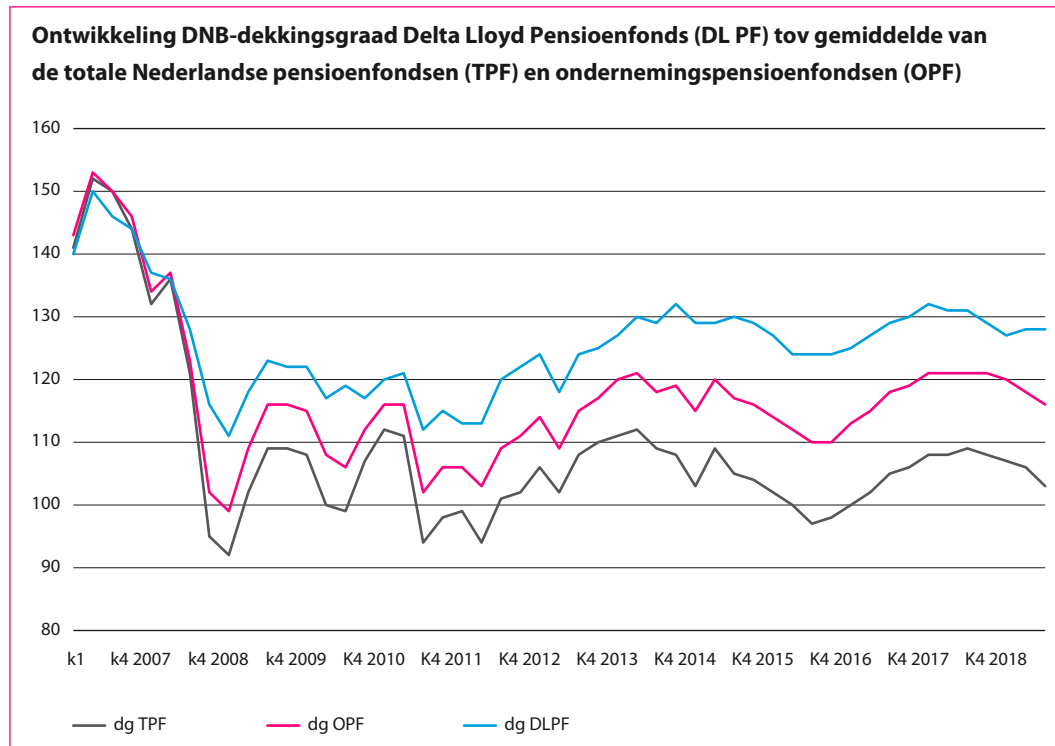
De ontwikkeling van de actuele DNB-dekkingsgraad en de marktrentedekkingsgraad per 31 december 2019 is als volgt:

	Actuele DNB-dg
Dekkingsgraad 1 januari 2019	123,5%
<i>Beleggingen</i>	
Invloed rendement beleggingen	24,7%
<i>Verplichtingen</i>	
– Invloed van rentewijzigingen	-17,3%
– Rendement verplichtingen	-1,7%
– Invloed op toeslagverlening	-2,2%
– Invloed overige mutaties	0,2%
	-21,0%
Vrijval egaliseringsreserve	0,6%
Dekkingsgraad 31 december 2019	127,8%

De ontwikkeling van de actuele DNB-dekkingsgraad, marktrentedekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad in 2019 is als volgt:

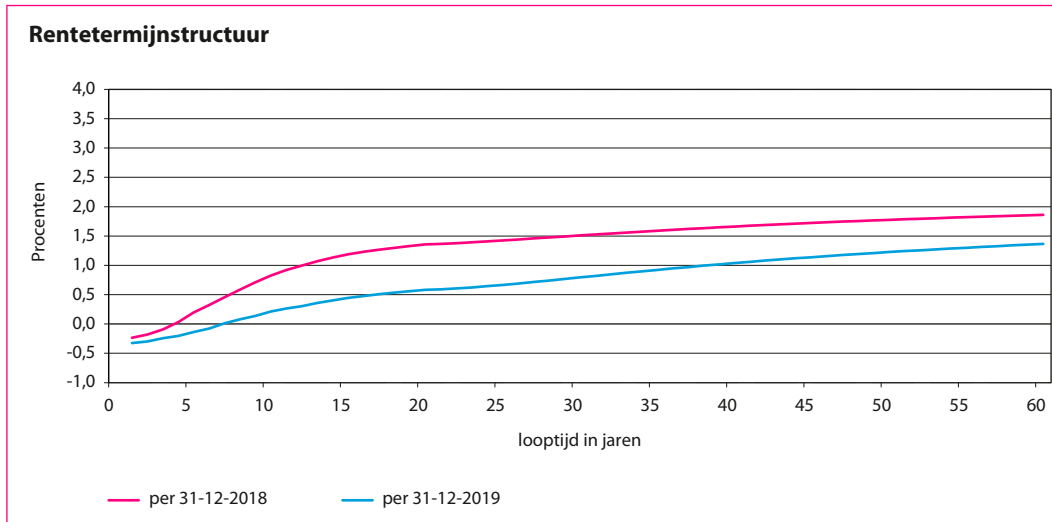
De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad (tot 1 januari 2015 de actuele DNB-dekkingsgraad) van ons pensioenfonds ten opzichte van het gemiddelde van alle Nederlandse Pensioenfondsen en alle Nederlandse ondernemingspensioenfondsen is als volgt:

Het pensioenfonds heeft het renterisico beperkt door minimaal 85% en maximaal 95% van zijn nominale pensioenverplichtingen te matchen met vastrentende beleggingen die ongeveer dezelfde looptijd hebben als de verplichtingen, waar nodig aangevuld met derivaten (swaps). Hierdoor hebben rentestijgingen of -dalingen veel minder invloed op de hiervoor genoemde dekkingsgraden. Voor de matching zijn de verplichtingen gebaseerd op de swap rentecurve (marktrente). In de jaarrekening zijn de verplichtingen berekend op basis van de rentetermijnstructuur die DNB publiceert.

Wel is hierbij bepaald dat de omvang van de rendementsportefeuille minimaal 20% van het belegd vermogen bedraagt.

De rentetermijnstructuur die door DNB wordt gepubliceerd verliep als volgt:

Reële dekkingsgraad

Per 31 december 2019 bedraagt de reële dekkingsgraad 102,6% (1 januari 2019: 105,6%). De reële dekkingsgraad geeft de hoogte van het vermogen van het pensioenfonds weer ten opzichte van de toekomstig uit te keren pensioenaanspraken inclusief de toekomstige toeslagen op basis van de in de markt verwachte prijsinflatie. Deze reële dekkingsgraad wordt jaarlijks berekend op basis van de richtlijnen van DNB en wordt uitsluitend opgesteld voor rapportagedoeleinden.

4.2 Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten bestaan uit kosten voor pensioenuitvoering en kosten voor vermogensbeheer. De kosten zijn opgenomen conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie.

Kosten voor pensioenuitvoering

De kosten voor pensioenbeheer worden als volgt gespecificeerd:

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Personeelskosten bestuursbureau	628	587
Vergoedingen bestuur, RvT en VO	184	111
Controlerend accountants	67	72
Certificering actuaris	29	32
Toezichtkosten (DNB en AFM)	142	114
Pensioenadministratie	842	860
Overige bedrijfskosten	467	335
Totale pensioenuitvoeringskosten	2.359	2.111
Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemer/pensioengerechtigde	0,391	0,331
Pensioenuitvoeringskosten per actieve deelnemers/gewezen deelnemers/pensioengerechtigden	0,181	0,160

De toename van uitvoeringskosten is onder meer toe te schrijven aan hogere personeelskosten als gevolg van extra secretariële ondersteuning, hogere vergoedingen bestuur, RvT en VO doordat de RvT in het hele jaar 2019 toezicht heeft gehouden (2018 vanaf 1 oktober), de heffing van DNB is gestegen en het aanstellen van een externe risicomanager.

Door de toegenomen kosten en doordat het aantal actieve deelnemers sterk is gedaald zijn de gemiddelde uitvoeringskosten per deelnemer sterk gestegen. De afname van het aantal actieve deelnemers is te verklaren doordat veel deelnemers de dienstbetrekking hebben verlaten in verband met de overgang van Delta Lloyd naar NN. Als de gewezen deelnemers in aanmerking worden genomen is de stijging per deelnemer een stuk kleiner.

De uitvoeringskosten worden volledig door de werkgever betaald, onder aftrek van de vrijval administratievoorziening. De vrijval van de administratievoorziening bedroeg € 1.319. Per saldo heeft de werkgever aan uitvoeringskosten € 1.040 aan het pensioenfonds vergoed.

Ook dit jaar heeft het pensioenfonds opdracht gegeven om de uitvoeringskosten te benchmarken. Deze benchmark is uitgevoerd door Lane Clark & Peacock (LCP).

In 2018 waren de totale pensioenbeheerkosten van het pensioenfonds per deelnemer € 18 hoger dan de peergroep (€ 331 versus € 313). Onder deelnemers wordt hier verstaan de actieve deelnemers en gepensioneerden. Dit is de definitie die de Pensioenfederatie voorschrijft. De gewezen deelnemers tellen niet mee bij de bepaling van de kosten per deelnemer. Doordat het aantal actieve deelnemers door de overname van Delta Lloyd door NN afneemt, stijgen ook de kosten per deelnemer. Over de periode 2016-2018 zijn de pensioenbeheerkosten van het pensioenfonds nagenoeg gelijk aan de peergroep en bedroegen de pensioenbeheerkosten € 336 per deelnemer (peergroep € 335). De pensioenbeheerkosten van het pensioenfonds zijn gelijkwaardig aan de mediaan binnen de peergroep. 22 fondsen hebben hogere kosten. 23 fondsen hebben lagere kosten.

De pensioenbeheerkosten in de peergroep liepen uiteen van € 80 tot € 694 per deelnemer.

15 van de 46 pensioenfondsen in de peergroep hebben een deel van de pensioenbeheerkosten gealloceerd aan vermogensbeheerkosten (gemiddeld € 103 per deelnemer). Het pensioenfonds heeft dat niet gedaan. Het bestuur heeft dat besloten omdat de verdeling arbitrair kan zijn.

Doordat een aantal pensioenfondsen een deel van de pensioenbeheerkosten hebben gealloceerd aan de vermogensbeheerkosten geeft het berekende gemiddelde pensioenbeheerkosten van de peergroep een vertekend beeld. Als deze gealloceerde kosten in aanmerking zouden worden genomen als pensioenbeheerkosten, zijn de gemiddelde pensioenbeheerkosten hoger dan de berekende € 335. In 2018 waren de kosten per deelnemer van de peergroep € 313. Rekening houdend met de gealloceerde kosten aan de vermogensbeheerkosten bedroegen de gemiddelde pensioenbeheerkosten per deelnemer in de peergroep in 2018 € 331, hetgeen gelijk is aan de kosten in 2018 van het pensioenfonds.

Het bestuur heeft de kosten van het pensioenfonds in relatie tot de bedrijfsactiviteiten en de benchmark beoordeeld en heeft geconcludeerd dat de kosten in lijn liggen met de bedrijfsactiviteiten, complexiteit van de regeling en vergelijkbare pensioenfondsen. De stijging van de totale kosten liggen ook in lijn met de toegenomen governance vereisten. Het bestuursbureau is 'lean en mean' en het bestuur is met vijf bestuurders niet te groot. Wel zal het bestuur de omvang van de kosten nauwlettend in de gaten houden, omdat het pensioenfonds vanaf 2020 geen pensioenopbouw meer kent en daardoor de kosten per deelnemer omhoog gaan.

Kosten vermogensbeheer

De kosten voor vermogensbeheer zijn uitgesplitst in beheervergoeding voor de vermogensbeheerder, transactiekosten en bewaarloon.

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Beheervergoeding		
– aandelen	1.450	1.314
– vastrentend	3.809	3.368
– vastgoed	416	405
– derivaten (overlay)	239	148
– fiduciair beheer	2.210	1.652
	8.124	6.887
Bewaarloon	20	25
Transactiekosten		
– aandelen	0	526
– vastrentend	2.711	405
– vastgoed	30	2
– derivaten (overlay)	331	129
	3.072	1.062
Overige kosten	157	56
Totale kosten vermogensbeheer	11.373	8.030
Gemiddeld belegd vermogen	3.636.481	3.297.563
Kosten vermogensbeheer als % gemiddeld belegd vermogen	0,23%	0,21%
Transactiekosten als % gemiddeld belegd vermogen	0,08%	0,03%

De transactiekosten bij aandelen, vastrentend en vastgoed zijn exact berekend op basis van vaste op- en afslagen die van toepassing zijn voor de verschillende beleggingsfondsen. Bij de transacties van derivaten zijn voor de transactiekosten schattingen gemaakt. Bij deze inschattingen is de formule die is opgenomen in de aanbevelingen uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie gehanteerd ('nominaal*(spread/2)*duration = geschatte transactiekosten').

De transactiekosten waren in 2019 hoger dan vorig jaar doordat de matchingportefeuille in 2019 opnieuw is ingericht.

LCP

Het pensioenfonds heeft ook de vermogensbeheerkosten vergeleken met een benchmark van Lane Clark & Peacock (LCP).

Het benchmarkonderzoek laat zien dat de vermogensbeheerkosten (incl. transactiekosten) van het pensioenfonds in de periode 2016 tot en met 2018 18bp bedragen en die van de peergroep 37bp. Ook in relatie tot het behaalde beleggingsrendement zijn de vermogensbeheerkosten erg laag. Het benchmarkonderzoek van LCP laat zien dat in de periode van 2014 tot en met 2018 het rendement van de in de benchmark opgenomen pensioenfondsen gemiddeld 6,5% bedroeg met gemiddelde vermogensbeheerkosten (totaal) van 0,57% van het belegd vermogen. In deze periode was het gemiddelde rendement van het pensioenfonds 7,43% met gemiddelde vermogensbeheerkosten van 0,20%.

Uit de benchmark blijkt dat in 2018 de vermogensbeheerkosten van het pensioenfonds, evenals voorgaande jaren, lager zijn dan de peers.

De aansluiting met de jaarrekening is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Beleggingskosten afzonderlijk verantwoord in de jaarrekening	91	81
Beleggingskosten die zijn verantwoord als onderdeel van de beleggingsopbrengsten	11.282	7.949
Totale beleggingskosten	11.373	8.030

4.3 Actuariële analyses

Actuariële analyse van het resultaat

De samenstelling van het resultaat is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Resultaat op intrest/beleggingen	243.916	-98.506
Resultaat op premie	3.218	4.966
Resultaat op waardeoverdrachten	399	-510
Resultaat op sterfte	1.404	3.965
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-2.233	-954
Resultaat op toeslagen	-43.282	-41.058
Resultaat op wijzigingen actuariële grondslagen	0	25.241
Resultaat op overige mutaties	-58	-574
Resultaat	203.179	-107.430

Resultaat op interest/beleggingen

De uitsplitsing van het resultaat op interest/beleggingen is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Directe beleggingsopbrengsten	31.158	11.432
Gerealiseerde koersresultaten	53.044	22.018
Ongerealiseerde koersresultaten	546.963	-33.194
Totaal beschikbaar	631.165	256
Korting op beheervergoeding	-4.024	-1.636
Beleggingskosten	91	81
Benodigde interesttoevoeging	-5.971	-6.423
Wijziging rentetermijnstructuur	397.153	106.740
Totaal benodigd	387.249	98.762
Resultaat	243.916	-98.506

Resultaat op premie

De uitsplitsing van het resultaat op premie is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Ontvangen CDC-premie	31.591	38.198
Ontvangen premie ANW-hiaatpensioen	647	761
Vergoeding uitvoeringskosten	1.084	828
Beschikbaar voor kosten	-1.571	-1.464
Risicopremies	-2.003	-2.360
Benodigd voor pensioenopbouw	-26.530	-30.997
Resultaat	3.218	4.966

Resultaat op waardeoverdrachten

Het resultaat op waardeoverdracht ontstaat door het verschil in het wettelijk tarief op basis waarvan aanspraken worden overgedragen en de reserveringsgrondslagen van ons fonds. Het resultaat op inkomende waardeoverdrachten was negatief (€ 65); het resultaat op de uitgaande overdrachten was positief (€ 464).

Resultaat op sterfte

Resultaat op sterfte ontstaat doordat de verwachte sterfte van deelnemers en hun nabestaanden afwijkt van de werkelijke sterfte. Het resultaat op sterfte bestaat uit resultaat op lang leven en resultaat op kort leven.

Bij resultaat op lang leven gaat het met name om de lopende en toekomstig verwachte uitkeringen. Als deelnemers langer leven dan verwacht moet het fonds meer uitkeren en moet de voorziening worden verhoogd. Als deelnemers minder lang leven dan verwacht hoeft het fonds minder uit te keren en valt er meer voorziening vrij dan verwacht.

Bij resultaat op kort leven gaat het met name om de uitkeringen aan nabestaanden als gevolg van het overlijden van de deelnemer in het jaar zelf. Indien er meer mensen overlijden dan verwacht moet er meer nabestaandenvoorziening worden getroffen en is de ontvangen risicopremie te laag. Overlijden er minder mensen dan verwacht, dan hoeven er minder uitkeringen te worden gedaan aan nabestaanden en is er een overschot aan risicopremie.

De uitsplitsing van het resultaat op sterfte is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Resultaat op kort leven
Resultaat op lang leven

Resultaat

	2019	2018
Resultaat op kort leven	-1.319	-943
Resultaat op lang leven	2.723	4.908
Resultaat	1.404	3.965

Resultaat op arbeidsongeschiktheid

In het resultaat op arbeidsongeschiktheid is de mutatie in de wachttijdreserve begrepen. In 2019 heeft een schattingswijziging voor de berekening van de wachttijdreserve plaatsgevonden. In 2019 is de wachttijdreserve gedefinieerd als 0,1% van de technische voorzieningen, terwijl voorheen de wachttijdreserve was gedefinieerd als een percentage van 2,5% van de (gedempte) kostendekkende premie.

Als gevolg van deze schattingswijziging wordt de wachttijdreserve op basis van de nieuwe systematiek € 1.445 hoger dan op basis van de oude systematiek.

Het overige resultaat op arbeidsongeschiktheid is negatief als gevolg van grotere schades dan verwacht.

Resultaat op toeslagen

Het negatieve resultaat op toeslagen is ontstaan door de toeslagverlening die volledig uit het vermogen is gefinancierd.

Het toeslagpercentage was 1,73% (2019: 1,68%) en is als volgt verdeeld:

Bedragen x € 1.000

Toeslagverlening deelnemers
Toeslagverlening gewezen deelnemers
Toeslagverlening pensioengerechtigden

Resultaat

	2019	2018
Toeslagverlening deelnemers	-10.491	-11.616
Toeslagverlening gewezen deelnemers	-17.138	-16.800
Toeslagverlening pensioengerechtigden	-15.653	-12.642
Resultaat	-43.282	-41.058

Resultaat op overige mutaties

Het betreft hier resultaten als gevolg van onder andere het maken van individuele keuzes bij pensionering, werkelijk leeftijdsverschil bij pensioneren of overlijden ten opzichte van de verwachte verschillen en echtscheiding.

Kostendekkende premie

De (gedempte) kostendekkende premie bestaat uit de actuariële koopsom voor de aangroei en dekking van het pensioen (actuariële koopsom), een opslag voor uitvoeringskosten en een opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen.

(Bedragen x € 1.000)

	Gedempte premie	Kostendekkende premie
Actuariële premie	28.553	29.064
Opslag in stand houden VEV	4.340	4.040
Opslag uitvoeringskosten	1.040	1.040
Totaal	33.933	34.144

De feitelijk betaalde premie in 2019 bedroeg € 33.322.

Vereist eigen vermogen (VEV)

Het VEV is de omvang van het vermogen waarover een pensioenfonds ten minste moet beschikken en is afhankelijk van het risicoprofiel van het pensioenfonds volgend uit de strategische beleggingsbeleid. Indien een pensioenfonds niet over dit vermogen beschikt, is er sprake van een tekortsituatie en moet het pensioenfonds een herstelplan indienen bij DNB. De hoogte van het VEV is gericht op de wettelijke zekerheidsmaatstaf van 97,5%. Dit wil zeggen dat in de evenwichtssituatie de kans dat het pensioenfonds binnen een periode van één jaar over minder waarden beschikt dan de technische voorzieningen, kleiner is dan 2,5%.

Voor de bepaling van het VEV maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel van DNB. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. Het VEV is per 31 december 2019 berekend op € 390,1 miljoen (31 december 2018: € 355,6 miljoen), zijnde 13,2% (31 december 2018: 13,9%).

Het VEV is als volgt samengesteld:

Bedragen x € 1.000	2019		2018	
S1 Renterisico	4.833	0,1%	7.369	0,1%
S2 Risico zakelijke waarden	256.797	7,4%	234.372	7,9%
S3 Valutarisico	106.301	1,0%	89.103	0,9%
S4 Grondstoffenrisico	–	–	–	–
S5 Kredietrisico	156.194	3,9%	143.492	4,2%
S6 Verzekeringstechnisch risico	89.355	0,7%	79.461	0,7%
S7 Liquiditeitsrisico	–	–	–	–
S8 Concentratierisico	–	–	–	–
S9 Operationeel risico	–	–	–	–
S10 Actief beheerisico	29.161	0,1%	27.487	0,1%
Diversificatie effect	-252.505	–	-225.698	–
Totaal	390.136	13,2%	355.586	13,9%
Aanwezig vermogen	822.816		601.805	
Surplus	432.680		246.219	

De risicofactoren zijn in de jaarrekening toegelicht.

Minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

Het MVEV is de ondergrens van het VEV. Als de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds gedurende vijf jaar lager is van de minimaal vereiste dekkingsgraad, moet het pensioenfonds binnen zes maanden maatregelen nemen waardoor het in één keer aan het MVEV voldoet.

Het MVEV is per 31 december 2019 berekend op € 122,8 miljoen, zijnde 104,2% (31 december 2018 € 112,3 miljoen, zijnde 104,4%).

Aanwezig eigen vermogen

Het eigen vermogen bedraagt per 31 december 2019 € 822,8 miljoen (per 31 december 2018: € 601,8 miljoen). Hiermee voldoet het pensioenfonds ruim aan de hoogte van het Vereist Eigen Vermogen.

Het verloop van het eigen vermogen wordt als volgt gespecificeerd:

Bedragen x € 1.000	2019	2018
Stand per 31 december voorgaand jaar	601.805	709.390
Dotatie premie egalisatiereserve	611	-155
Vrijval premie egalisatiereserve	17.221	–
Totaal saldo van baten en lasten	203.179	-107.430
Stand per 31 december	822.816	601.805

4.4 (Aanvangs)haalbaarheidstoets/risicohouding

De met de sociale partners afgestemde risicohouding wordt jaarlijks getoetst door het uitvoeren van een haalbaarheidstoets en te beoordelen of het VEV binnen de afgesproken grenzen ligt.

Het VEV bedraagt eind 2019 13,2% en ligt daarmee tussen de afgesproken grenzen (11-19%).

De (aanvangs)haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd op basis van een methodiek en parameters die DNB heeft voorgeschreven en wordt bepaald over een periode van 60 jaar.

De uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets (mei 2017, mei 2018 en mei 2019) waren als volgt:

	Ondergrenzen risicohouding	Uitkomsten haalbaarheids- toets (mei 2017)	Uitkomsten haalbaarheids- toets (mei 2018)	Uitkomsten haalbaarheids- toets (mei 2019)
Het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad	Minimaal 92%	99,4%	99,5%	100,5%
De spreiding van het slecht weer scenario en het pensioenresultaat	Maximaal 30%	17,4%	14,9%	18,0%

De uitkomsten van de (aanvangs)haalbaarheidstoets laten zien dat het gemiddelde verwachte pensioenresultaat zich ruim boven de afgesproken ondergrens beweegt en dat de spreiding voldoet aan de maximale afwijking die is vastgesteld.

5. Beleggingsbeleid

5.1 Beleggingsonderzoek DNB

Nadat in 2018 DNB een beleggingsonderzoek heeft uitgevoerd, heeft het pensioenfonds een planning opgesteld om de bevindingen van het beleggingsonderzoek op te volgen. Met DNB was afgesproken dat de bevindingen vóór 1 oktober 2019 opgelost zouden zijn. Deze planning is gerealiseerd, waarna DNB het onderzoek heeft afgesloten.

5.2 Het beleggingsbeleid en beleggingsplan

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is erop gericht om de toevertrouwde middelen zo goed mogelijk te beleggen, de financiële risico's te beheersen en extra rendement te creëren voor het behoud van koopkracht van de opgebouwde en ingegane pensioenen.

In 2018 heeft het pensioenfonds een aanvang gemaakt om, in samenwerking met de fiduciaire vermogensbeheerder, het beleggingsbeleid aan te passen. In 2019 is het pensioenfonds daarmee doorgegaan. Zo zijn in 2019 zogenaamde investmentcases vastgesteld, is de LDI- en de spreadportefeuille ingericht en is de allocatie binnen de rendementsportefeuille vastgesteld. Daarnaast zijn de beleggingen van het pensioenfonds geëvalueerd. Ook heeft het pensioenfonds in 2019 een ALM-studie uitgevoerd, om het bestaande beleggingsbeleid te toetsen.

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid is de beleggingsportefeuille gesplitst in een matching- en een rendementsportefeuille. De matchingportefeuille heeft als doel het renterisico te beperken. Door de verplichtingen te matchen met de matchingportefeuille, die ongeveer dezelfde duration heeft als de verplichtingen, is het renterisico van de verplichtingen grotendeels afgedekt. In het beleggingsmandaat is een bandbreedte van 85 - 95% voor matching van de marktrente voorziening pensioenverplichtingen (MVPV) bepaald, met een minimale omvang van de rendementsportefeuille van 20% van het belegd vermogen.

De afdekking van de verplichtingen is gebaseerd op de swap rentecurve en niet op de rentetermijnstructuur van DNB die rekening houdt met de UFR. Voor het afdekken van het renterisico wordt gebruik gemaakt van interest rate swaps en obligaties.

De rendementsportefeuille van het pensioenfonds bestaat uit aandelen- en vastgoedfondsen en is bedoeld om extra rendement te creëren om het behoud van koopkracht in de toekomst te kunnen realiseren.

De matchingportefeuille is vanaf 2019 gesplitst in een LDI-portefeuille (40%) en een spreadportefeuille (60%). Beide portefeuilles zijn onderdeel van de renteafdekking. De LDI-portefeuille dient primair om de rente-afdekking te sturen richting de beoogde 90% en kent geen doelstelling voor overrendement. De spreadportefeuille heeft wel een doelstelling voor overrendement.

De LDI-portefeuille en de spreadportefeuille zijn inmiddels ingericht. De transitie binnen de LDI-portefeuille heeft in het eerste kwartaal van 2019 plaatsgevonden en de transitie van de spreadportefeuille heeft eind 2019 en begin 2020 plaatsgevonden.

In 2019 is ook de nieuwe allocatie van de rendementsportefeuille vastgesteld. De rendementsportefeuille zal in 2020 verder worden ingericht.

Het pensioenfonds belegt met name in participaties in beleggingsinstellingen (beleggingsfondsen). Voor de LDI-portefeuille wordt een discretionair mandaat gehanteerd.

Het beleggingsbeleid en beleggingsplan wordt uitgevoerd door een (fiduciair) vermogensbeheerder(s), op basis van een beleggingsmandaat en beleggingsrichtlijnen. De beleggingsadviescommissie bewaakt de uitvoering van dit mandaat.

5.4 Het beleggingsmandaat

Matchingportefeuille

In 2019 was het beleggingsmandaat van de matchingportefeuille als volgt:

Beleggingscategorie	Strategische allocatie	Allocatie	Bandbreedte	Benchmarks
Matchingportefeuille	85% - 95% van de MVPV ¹⁾	Allocatie binnen de matching-portefeuille		
LDI-portefeuille		40%	35% - 45%	
10+ Euro staatsobligaties		17%	11% - 23%	Bloomberg Barclays EUR Aggregate: treasury 10+
Staatsgerelateerd		6%	4% - 8%	Bloomberg Barclays EUR Aggregate: government-related
Liquiditeiten + netto cash + rentederivaten		17%	9% - 25%	Eonia (euro overnight index average)
Spreadportefeuille		60%	55% - 65%	
Nederlandse hypotheek		15%	5% - 20%	Bloomberg Barclays Global Treasury Netherlands Index
Bedrijfsobligaties		45%	25% - 60%	Bloom Barclay-Aggregate Corporates TR Index
– Euro bedrijfsobligaties		33%	20% - 40%	Bloom Barclays Euro-Aggregate Corporates TR Index
– Corporate Green Bonds		12%	5% - 20%	Bloomberg Barclays MSCI Eur Green Bond TR Index
– Collateralized bonds		0%	0% - 15%	Iboxx Eur Collateralized index
Liquiditeiten		0%	0% - 15%	Eonia (euro overnight index average)

De portefeuille is gedurende 2019 conform mandaat ingericht.

De instrumentkeuzes voor de matchingportefeuille zijn:

- alleen euro investment grade obligaties, leningen, cash en swaps;
- de LDI-portefeuille bevat cash, swap's en nominale staatsgerelateerde obligaties met minimaal een AA- -rating;
- de exposure naar obligaties met een A+-rating of lager mag maximaal 10% bedragen, gemeten als percentage van de totale exposure naar obligaties binnen de LDI-portefeuille.
- De spreadportefeuille bevat de overige instrumenten die voldoen aan de uitgangspunten van de matchingportefeuille.

¹⁾ Naar aanleiding van de ALM-studie die in 2019 is uitgevoerd, heeft het pensioenfonds begin 2020 besloten om het beleggingsrisico bij hogere dekkingsgraden te verminderen, door dan minder te beleggen in de rendementsportefeuille en het aandeel in de matchingportefeuille te laten toenemen. Vanaf een MVPV van 130% wordt hiervoor een staffel gehanteerd.

De afdekking wordt ingevuld door langlopende obligaties, derivaten en fixed income beleggingsfondsen.

Het afdekken van het curverisico wordt als volgt vormgegeven:

- Het pensioenfonds hanteert de volgende buckets: 2 jaar, 5 jaar, 10 jaar, 20 jaar, 30 jaar, 40 jaar en 50 jaar.
- De bandbreedte per bucket is gelijk aan 5% van de totale rentegevoeligheid tot en met het 20-jaars punt en gelijk aan 15% van de totale rentegevoeligheid voorbij het 20-jaars punt.

Rendementsportefeuille

In 2019 was het beleggingsmandaat van de rendementsportefeuille als volgt:

Beleggingscategorie	Strategische allocatie	Allocatie	Bandbreedte	Benchmarks
Rendementsportefeuille	Minimaal 20% van het belegd vermogen	Allocatie binnen de rendementsportefeuille		
Aandelen		85%	70% - 100%	
– Europese aandelen		37,5%	30% - 50%	MSCI Europe net total return
– Wereldwijde aandelen		37,5%	30% - 50%	MSCI World net total return
– Opkomende landen aandelen		10%	0% - 20%	MSCI Emerging markets net total return
Vastgoed		15%	7,5% - 20%	
– Niet beursgenoteerd vastgoed				Samengestelde benchmark op basis van werkelijke allocatie
– Beursgenoteerd vastgoed				MSCI Netherlands Annual Property Index
Liquiditeiten		0%	0% - 5%	FTSE EPRA/NAREIT developed index net TR

In 2019 is, op basis van de SAA-studie, besloten de allocatie in de rendementsportefeuille aan te passen. De nieuwe allocatie is als volgt:

- aandelen ontwikkelde markten 50%;
- aandelen opkomende markten 16,67%;
- Emerging Markets Debts (EMD) 16,67%;
- Vastgoed 16,67%.

In 2020 zal gewerkt worden aan de concrete inrichting van de returnportefeuille in lijn met de nieuwe allocatie.

5.5 Verantwoord beleggen

Het bestuur vindt maatschappelijk verantwoord beleggen belangrijk. Hiervoor is een separaat beleid geformuleerd dat onderdeel uitmaakt van het beleggingsbeleid.

Een duurzaam beleggingsbeleid richt zich op het betrekken van afwegingen op het vlak van milieu, sociale omstandigheden en (ondernemings)bestuur in de beleggingsbeslissingen, aanvullend op de gebruikelijke financiële aspecten. Door deze elementen ook te betrekken in de keuzes voor beleggingen worden in de visie van het bestuur is de kans op neerwaartse risico's gereduceerd. Negatief gedrag van ondernemingen en overheden op een van deze immateriële factoren leidt immers tot materiële risico's in de portefeuille en daarmee voor het fonds. Het overtreden van veiligheidsvoorschriften voor medewerkers, het hanteren van een onzuivere governance

structuur en het niet naleven van milieuregelgeving zijn activiteiten die wellicht op korte termijn financieel gewin opleveren, maar op langere termijn aanzienlijke schade kunnen veroorzaken.

Dit leidt daarmee tot een financieel risico, maar tevens tot een reputatierisico voor het fonds. Het fonds wenst niet geassocieerd te worden met bedrijven die zich niet aan elementaire uitgangspunten rondom milieu, sociale omstandigheden en ondernemingsbestuur houden.

Het bestuur wil een verantwoord beleid voeren, waarin ook de deelnemers zich kunnen herkennen. Het fonds wil transparant zijn over het gevoerde beleid en over de effecten van dit beleid (voor zover direct zichtbaar).

Bij het selecteren van beleggingen worden de ESG (Environmental, Social and Corporate Governance) criteria meegewogen. Onder meer wordt ondertekening van de United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) verlangd alsmede worden bedrijven die clustermunitie produceren of verhandelen uitgesloten.

IMVB convenant

De overheid heeft de OESO-richtlijnen met betrekking tot internationaal maatschappelijk verantwoord beleggen ondertekend. Om dit tot uitvoer te brengen, heeft de overheid ervoor gekozen om via convenanten per sector deze richtlijnen te laten invullen. Het pensioenfonds heeft het IMVB-convenant niet ondertekend, omdat de reikwijdte en de gevolgen van dit convenant nog niet helemaal duidelijk is. Het pensioenfonds staat wel positief tegen over dit convenant en zal bij beleggingsbesluiten ook rekening houden met de geest van het IMVB-convenant.

5.6 Terugblik economie en financiële markten in 2019 en vooruitzichten 2020

Terugblik 2019

In 2019 werden zwakke fundamentals gecompenseerd door een soepeler monetair beleid. Aandelen stegen met meer dan 30% tot nieuwe recordhoogtes, ondanks economische, bedrijf- en politieke onzekerheid. Ook relatief veilige staatsobligaties, obligatiespreads, vastgoed en grondstoffen sloten het jaar duidelijk hoger af.

De wereldeconomie liet in het grootste deel van 2019 een vertraging zien. Politieke risico's drukten de handel, de industriële productie en de investeringen. De groei van de werkgelegenheid, de consumentenbestedingen en de dienstensector boden tegenwicht. De groei in de reële economie leek tot staan te komen toen de industriële productie en de investeringen stabiliseerden.

Politieke onzekerheid bleef in 2019 een belangrijke thema. Daarbij ging het vooral om de handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China en de Brexit. Het beleggerssentiment verbeterde aan het eind van het jaar dankzij afnemende handelsspanningen en duidelijkheid over de Brexit.

In 2019 wisselden politieke risico's en de beleidsreactie elkaar af als bepalende factor. Gedurende het jaar namen de politieke risico's toe en vervolgens weer af. In tegenstelling tot in 2018 hadden de duiven bij de Amerikaanse Federal Reserve (Fed) een zwaardere stem. Er volgden drie renteverlagingen. De Fed lijkt dus bereid om preventief in te grijpen in de economie en de markten. Dit leidde tot een prima performance van risicovolle beleggingen.

Voordat hij het stokje overdroeg aan zijn opvolger Christine Lagarde, had de vertrekkende voorzitter van de Europese Centrale Bank (ECB) Mario Draghi een nieuwe ronde van versoepeling in petto, bestaande uit een renteverlaging, de herstart van de kwantitatieve versoepeling (QE) en een verbeterde vorm van de 'forward guidance'.

De aandelenmarkten kenden hun beste jaar sinds 2009. De MSCI World-index won 28% in dollars. Deze performance was niet te danken aan sterke fundamentals, maar aan het monetaire beleid. Vooral de omslag van de Fed aan het begin van het jaar, het hernieuwde opkoopprogramma van de ECB (zonder einddatum) en de verdere verlaging van de rentes tot onder nul waren gunstig.

De hoop op een snel handelsakkoord tussen de VS en China verdween toen president Trump in mei nieuwe importheffingen aankondigde. China verhoogde daarop de tarieven op Amerikaanse goederen, met wereldwijde gevolgen. In juli werden de gesprekken tussen de VS en China hervat, maar in augustus laaide het conflict weer op. Aan het eind van het jaar leek een eerste akkoord tot een langere periode van handelsvrede te leiden. Enkele onderliggende problemen en de handelsgerelateerde onrust zijn hiermee echter niet verdwenen.

De Brexit bleef lange tijd onduidelijk. In augustus nam het risico van een No Deal toe door de komst van de nieuwe Britse premier Boris Johnson. Hij leek weinig te zien in een compromis en de Europese leiders in heronderhandelen. Het risico van een No Deal nam in december sterk af met de ruime verkiezingswinst van de Conservatieven. Daarmee is de Brexit aan het eind van januari 2020 gerealiseerd.

Chinese beleidsmakers probeerden de handelsrisico's deels goed te maken met maatregelen die de binnenlandse vraag een impuls moesten geven. In het vierde kwartaal leek de groei voorzichtig tot staan te komen. De inkoopmanagersindices trokken licht aan en de nieuwste cijfers over de industriële productie waren veel beter dan verwacht. De eerste handelsafspraken met de VS namen een deel van de onzekerheid weg en zorgden voor een lichte verbetering in het ondernemersvertrouwen en de investeringen, vooral in de productiesector. Per saldo zal de economische groei in China waarschijnlijk rond de 6% blijven bedragen.

In andere opkomende markten ging het groeimomentum in het grootste deel van het jaar achteruit, ondanks een gunstiger financieel klimaat en de stimuleringsmaatregelen van China. De oploeiende handelsspanningen drukten het Aziatische ondernemersvertrouwen en de investeringen. Weinig landen konden het begrotingsbeleid versoepelen, vanwege de al forse tekorten, grote financiële problemen bij staatsbedrijven en betalingsbalansbeperkingen. De macrocijfers lieten aan het eind van het jaar een verbetering zien in opkomende markten, vooral in de productie-economieën in Oost-Azië.

In Latijns-Amerika en het Midden-Oosten hebben protesten geleid tot beleidsonzekerheid, met negatieve gevolgen voor de directe groeivoorzichten en kapitaalstromen. De zwakte van de valuta's in de betrokken landen maakt het voor centrale banken moeilijker om te blijven versoepelen.

De de-escalatie van het handelsconflict tussen de VS en China was goed nieuws voor de opkomende wereld, in het bijzonder voor de economieën in Oost-Azië. Hier zullen bedrijven die halffabricaten of kapitaalgoederen maken waarschijnlijk profiteren van de verminderde onzekerheid en de verbeterde handelsvoorzichten.

De rentes op obligaties van ontwikkelde markten zijn in 2019 gedaald. In maart gingen ze sterk omlaag, vooral door de zwakke cijfers voor de Europese productiesector en doordat de markten rekening hielden met extra steun van de centrale banken. In mei volgde een verdere daling van de Amerikaanse en Duitse rentes, vanwege toegenomen handelsrisico's die volgden op de nieuwe Amerikaanse heffingen op Chinese importen.

De obligatierentes bereikten in augustus nieuwe dieptepunten. President Trump kondigde toen importheffingen aan op bijna alle overige Chinese importen. De afname van politieke risico's droeg waarschijnlijk bij aan een opwaartse correctie van de rentes in het vierde kwartaal.

De prijs van een vat Brent-olie steeg in 2019 met 23%. De prijs van ruwe olie ging in het eerste kwartaal stevig omhoog, omdat de OPEC en vooral Saoedi-Arabië zich beter dan verwacht hielden aan de afgesproken productiebeperking van 1,2 miljoen vaten per dag. De

OPEC+ besloot in december 2018 de productie met ingang van 2019 te verlagen. De olieprijs steeg in april verder tot 74,57 dollar per vat, maar daalde in juni weer.

In september leidde een droneaanval op belangrijke Saoedische olieverwerkingsinstallaties tot een tijdelijke stijging van de olieprijs. Extra aanbod en lagere groeiverwachtingen zorgden echter voor een prijsdaling van bijna 9% over het derde kwartaal, tot 61 dollar per vat. Brent-olie sloot het jaar af op circa 66 dollar, omdat de OPEC+ besloot de productie opnieuw te beperken.

Aandelenindices (%) ¹⁾

	2019
MSCI World	30,8
MSCI US	34,1
MSCI Europe	26,9
MSCI Japan	22,3
MSCI Emerging markets	21,1
MSCI Developed Asia ex Japan	20,7

Bron: Refinitiv Datastream, NNIP (1/1/2020)

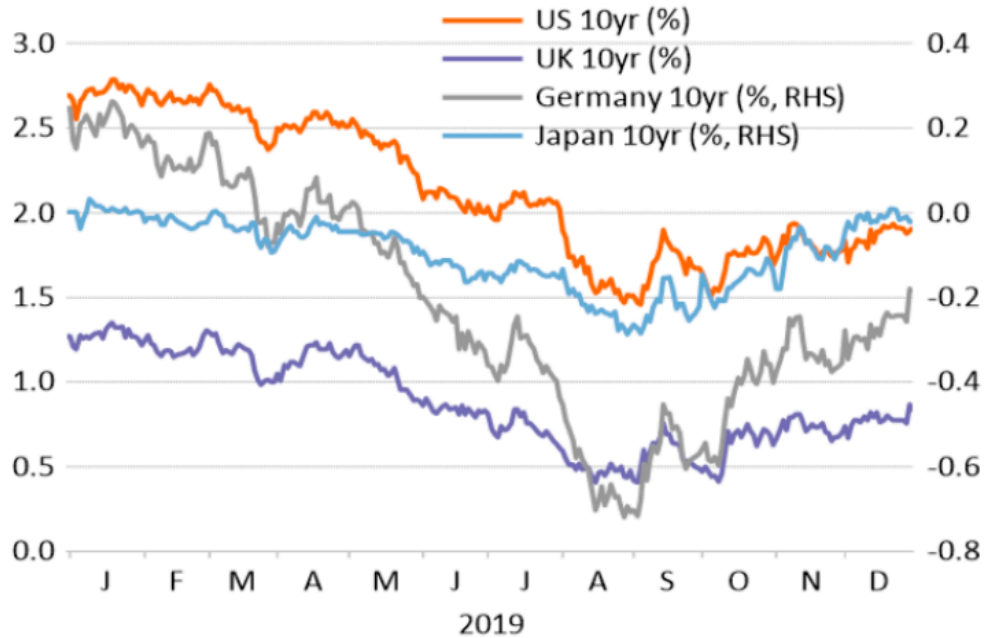
Obligatie & Credit Yields

	31-12-2019	31-12-2018
10-jaars Bund (Duitsland)	-0,19	0,25
10-jaars Treasury (VS)	1,92	2,69
US Investment Grade Credits	2,84	4,20
Euro Investment Grade Credits	0,42	1,10
Global High Yield	5,68	7,66
EMD Hard Currency	4,93	6,86
Asian Debt Composite	4,37	5,56

Bron: Refinitiv Datastream, NNIP (1/1/2020)

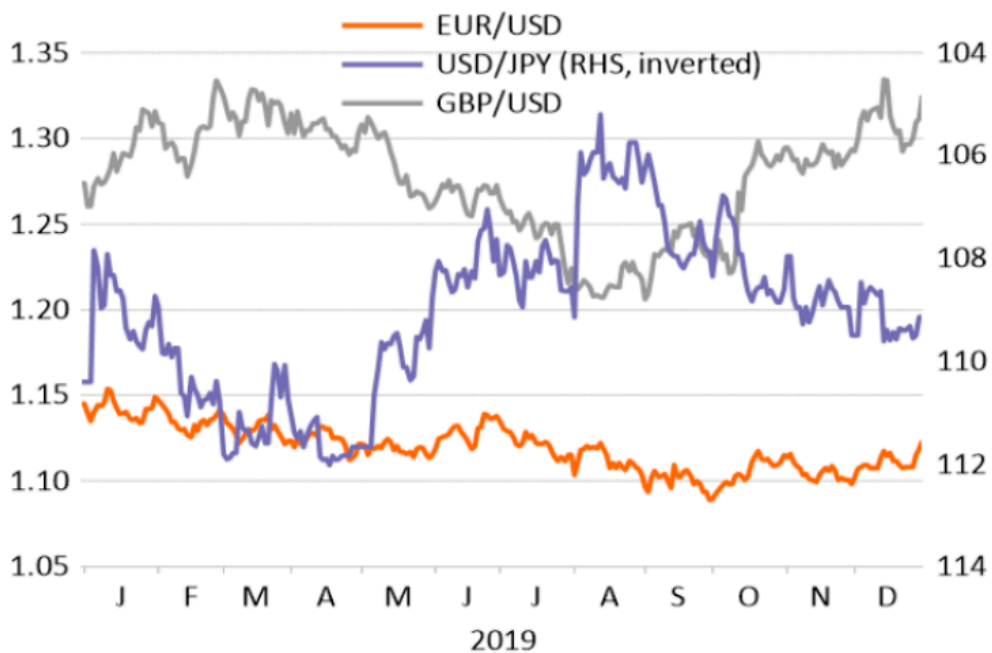
1) total return indices (in euro)

10-jaars obligatierentes

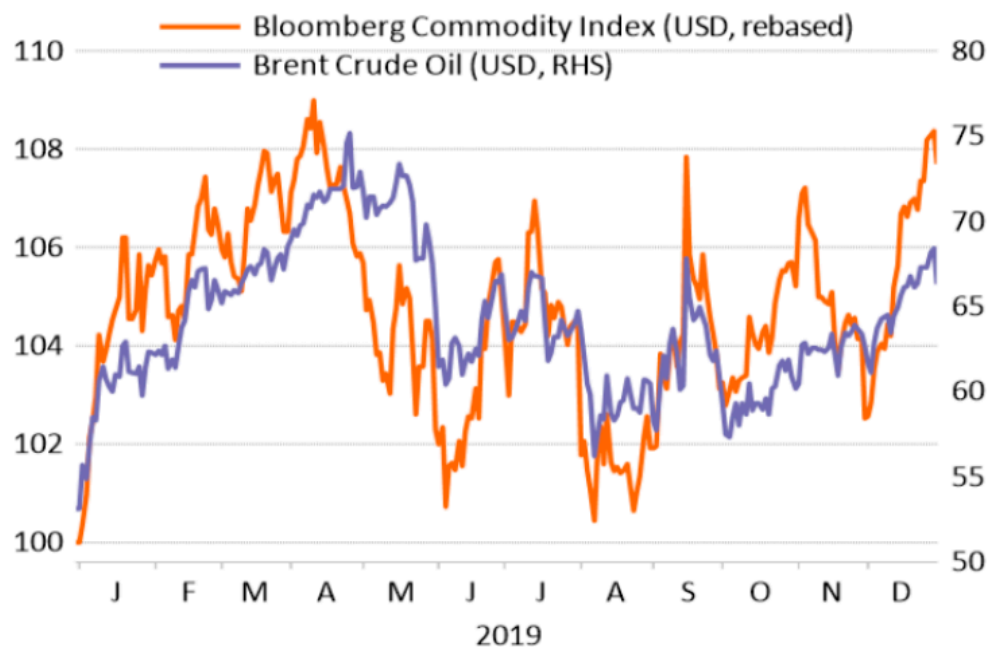
Bronnen: Refinitiv Datastream, NN Investment Partners

Euro, yen en pond versus de Amerikaanse dollar

Bronnen: Refinitiv Datastream, NN Investment Partners

Olie en grondstoffen

Bronnen: Refinitiv Datastream, NN Investment Partners

Vooruitzichten 2020

Bij het samenstellen van dit jaarverslag zijn de financiële markten hard geraakt door de ingrijpende maatregelen die wereldwijd worden genomen om het corona-virus in te dammen. Deze omvang van deze maatregelen en de effecten op de –wereldwijd nauw verbonden– economische regio's is zonder precedent. Hiermee is er, behalve de constatering dat economieën hier op korte termijn hard geraakt worden, nog geen duidelijkheid wat de schade op middellange en langere termijn is. Een belangrijke factor is hierbij ook wat centrale banken en overheden aan maatregelen invoeren om bedrijven en consumenten te beschermen tegen de scherpste gevolgen van deze maatregelen.

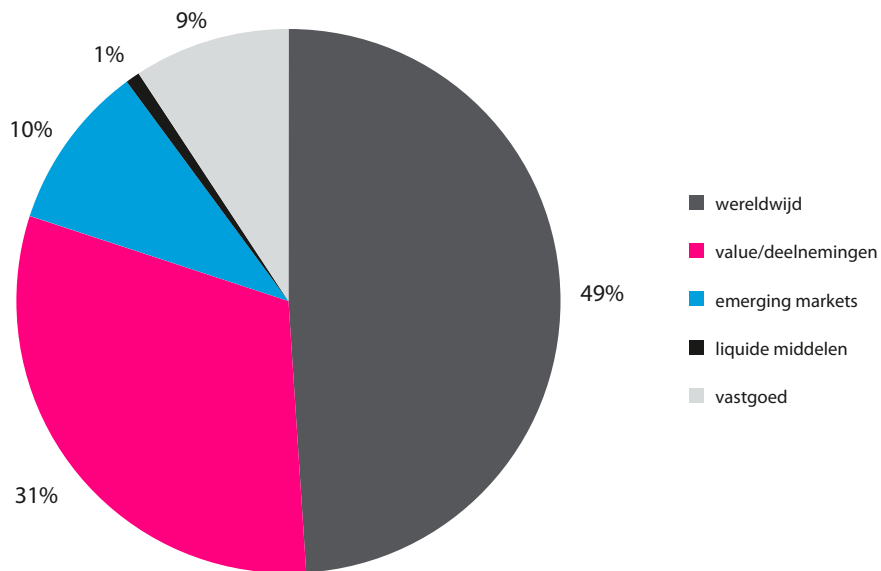
5.7 Ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille

De beleggingen zijn als volgt verdeeld (in procenten):

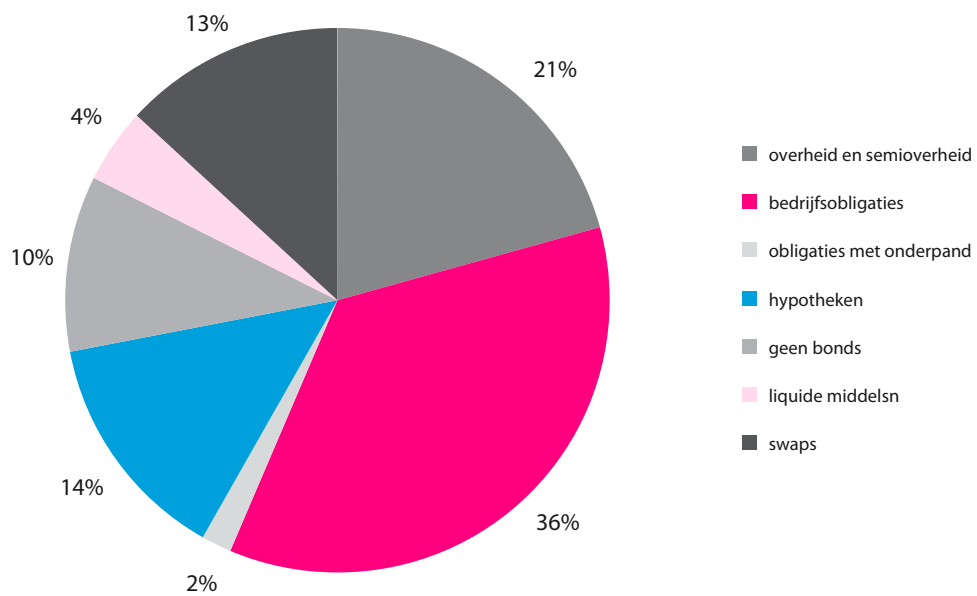
	Ultimo	Feitelijke allocatie		
		2019	2018	2017
		%	%	%
Matchingportefeuille				
Staatsobligaties		15	8	8
Obligatiefondsen		44	58	57
– staats- en semi-overheidsobligaties		–	23	33
– obligaties met onderpand en hypotheke		11	13	9
– bedrijfsobligaties		26	15	15
– green bonds		7	7	–
Swap overlay		9	4	3
Liquide middelen		3	4	4
Rendementsportefeuille				
Aandelenfondsen		26	24	26
– wereldwijde aandelen		14	13	14
– Europese value		9	8	9
– emerging markets		3	3	3
Vastgoed		3	2	2

De rendementsportefeuille en de matchingportefeuille zijn op 31 december 2019 als volgt verdeeld:

Rendementsportefeuille 31 december 2019

Matchingportefeuille 31 december 2019

5.8 Stress scenario's

Onderstaande tabel geeft inzicht in de verandering van de dekkingsgraad op basis van de UFR indien een rente schok en/of aandelenschok plaatsvinden.

		Rendement zakelijke waarden				
Parallele verschuiving UFR-curve		-25%	-12,5%	0,0%	+12,5%	+25%
	-1,00%	117,8%	121,6%	125,4%	129,2%	133,0%
	-0,75%	118,1%	122,0%	126,0%	129,9%	133,8%
	-0,50%	118,3%	122,4%	126,6%	130,7%	134,8%
	-0,25%	118,7%	122,9%	127,2%	131,5%	135,8%
	0,00%	119,0%	123,4%	127,9%	132,4%	136,8%
	+0,25%	119,3%	124,0%	128,7%	133,3%	138,0%
	+0,50%	119,7%	124,6%	129,5%	134,4%	139,3%
	+0,75%	120,2%	125,3%	130,4%	135,6%	140,7%
	+1,00%	120,7%	126,1%	131,5%	136,9%	142,3%

Onderstaande tabel geeft inzicht in de verandering van de dekkingsgraad op basis van de swap indien een rente schok en/of aandelenschok plaatsvinden.

		Rendement zakelijke waarden				
Parallele verschuiving Swap-curve		-25%	-12,5%	0,0%	+12,5%	+25%
	-1,00%	109,8%	113,3%	116,8%	120,4%	123,9%
	-0,75%	110,7%	114,4%	118,1%	121,8%	125,5%
	-0,50%	111,7%	115,5%	119,4%	123,3%	127,1%
	-0,25%	112,7%	116,8%	120,9%	124,9%	129,0%
	0,00%	113,9%	118,2%	122,5%	126,8%	131,0%
	+0,25%	115,3%	119,8%	124,3%	128,8%	133,3%
	+0,50%	116,7%	121,5%	126,3%	131,0%	135,8%
	+0,75%	118,4%	123,5%	128,5%	133,6%	138,6%
	+1,00%	120,3%	125,7%	131,0%	136,4%	141,8%

In paragraaf 7.2. wordt nader ingegaan op deze stress scenario's.

5.9 Performance van de beleggingsportefeuille

Het totale rendement van de beleggingsportefeuille was in 2019 19,8% (2018: 0,0%). Deze toename is toe te schrijven aan een sterke toename van de waarde van de aandelen en een daling van de rente. De resultaten van de beleggingsportefeuille liet in 2019 een outperformance zien van 0,6% ten opzichte van de benchmark (benchmark: 19,2%). In 2018 werd een under performance van 0,8% behaald.

Matchingportefeuille

Het rendement op de matchingportefeuille, inclusief swap overlay, bedroeg in 2019 17,4% (2018: 3,1%).

De verplichtingen op basis van de swap-rentecurve zijn in 2019 stegen met 17.0% (benchmark) als gevolg van de gedaalde rente. In 2018 stegen de verplichtingen met 3,6%. De waardering van de verplichtingen op basis van de swap-rentecurve ligt volgens het pensioenfonds meer in lijn met de waardering van de beleggingen, dan de waardering van de verplichtingen op basis van de rentetermijnstructuur van DNB (met UFR) op basis waarvan aan DNB wordt gerapporteerd.

In 2019 is de matchingportefeuille heringericht en is de portefeuille gesplitst in een LDI-portefeuille en een spreadportefeuille. De diverse beleggingsfondsen met staats(gerelateerde) obligaties zijn begin 2019 omgezet in eigen obligaties die zijn ondergebracht in de LDI-portefeuille. De Staats- en staatsgerelateerde beleggingsfondsen zijn omgezet in obligaties. Vervolgens is de spreadportefeuille ingericht waarvoor we onder meer hypotheek hebben aangekocht en de portefeuille van de bedrijfsobligaties hebben uitgebreid. De bestaande green bonds, waarin ook staats(gerelateerde) obligaties zitten, worden in 2020 omgezet naar groene bedrijfsobligaties.

De portefeuille met de beleggingsrendementen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	31 december 2019		2019
Categorie	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
LDI-portefeuille	1.041.590	32,6%	37,8%
Euro Staatsobligaties	562.680	12,3%	12,3%
Liquiditeit en Derivaten	478.910	n.b.	n.b.
Spreadportefeuille	1.679.810	5,8%	5,7%
Nederlandse hypotheek	373.870	7,7%	4,0%
Bedrijfsobligaties	1.305.950	5,7%	6,2%
Liquiditeiten	0	-0,3%	-0,4%
Matchingportefeuille inclusief Swaps	2.721.400	17,4%	17,1%
	31 december 2018		2018
Categorie	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
Sovereign & subsovereigns	751.790	2,2%	2,2%
Collateralized Bond Funds	411.240	0,7%	0,7%
Corporate Bond Fund	481.860	-1,5%	-1,3%
Green Bonds	264.570	0,1%	-0,1%
Liquiditeiten	26.800	-0,1%	-0,4%
Matchingportefeuille onderliggend	1.936.260	0,8%	0,9%
Swaps en overlay	368.020		
Matchingportefeuille inclusief Swap overlay	2.304.280	3,1%	3,6%

Rendementsportefeuille

Op de rendementsportefeuille werd een positief rendement gerealiseerd van 26,1% (2018: -7,8%). De benchmark kwam uit op een positief rendement van 25,5% (2018: -5,3%). Dit rendement kan als volgt worden gespecificeerd:

	31 december 2019		2019
Categorie	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
Aandelen	951.230	27,6%	27,2%
Vastgoed	98.470	16,0%	16,0%
Liquiditeiten	9.290	-0,4%	-0,4%
Rendementsportefeuille	1.058.990	26,1%	25,5%

	31 december 2018		2018
Categorie	waarde (x € 1.000)	performance	benchmark
Aandelen	784.660	-9,7%	-7,7%
Vastgoed	83.210	15,5%	8,8%
Liquiditeiten	12.200	-4,2%	-0,4%
Rendementsportefeuille	880.070	-7,8%	-5,3%

6. Communicatiebeleid

Wij willen de (gewezen) deelnemers inzicht geven in hun opgebouwde pensioen en hen in staat stellen weloverwogen keuzes te maken met betrekking tot hun pensioen. Daarnaast willen we pensioengerechtigden inzicht geven in hun ingegane pensioen. Om de informatieverstrekking te optimaliseren stellen we elk jaar een communicatieplan op. Het communicatieplan bevat onder meer de visie over communicatie, doelgroepen en communicatie-uitingen en communicatieactiviteiten.

6.1 Visie over communicatie

Het pensioenfonds verzorgt de (opgebouwde) pensioenen voor de deelnemers, gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden van Delta Lloyd Services B.V. die het pensioen hebben opgebouwd tot 1 januari 2020. Delta Lloyd Services B.V. is per 1 oktober 2019 gefuseerd met NN Personeels B.V. Het pensioenfonds vindt het belangrijk betrouwbaar en transparant te zijn en duidelijk te communiceren over de pensioenregeling.

- Het Pensioenfonds voldoet minimaal aan de eisen die de wetgever aan de pensioencommunicatie stelt, maar zoekt naar mogelijkheden om in het kader van communicatie meer te bieden dan de wetgever voorschrijft.
- Het pensioenfonds vindt het daarom belangrijk om toegankelijk te zijn voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en vindt de persoonlijke situatie van de deelnemer belangrijk. Dit wordt bewerkstelligd door:
 - informatie is altijd bereikbaar via de website van het pensioenfonds;
 - informatie wordt passend aangeboden (per post, e-mail, internet, mondeling, per event en per doelgroep);
 - vragen stellen kan via de administratie van het pensioenfonds (per post, e-mail, website en mondeling (zowel telefonisch als face-to-face));
 - specifieke doelgroepen worden benaderd om na te denken over hun pensioen en de acties die zij kunnen ondernemen;
 - het pensioenfonds organiseert bijeenkomsten of persoonlijke gesprekken over de pensioenregeling die toegankelijk zijn voor alle medewerkers;
 - het pensioenfonds verstuurt regelmatig alerts en doet interventies bij bijzondere evenementen;
 - het pensioenfonds heeft een portaal waar de (gewezen) deelnemers informatie en belangrijke documenten van hun pensioen(regeling) kunnen terugvinden;
 - de planner die in het portaal te vinden is, biedt de (ex-) deelnemers de mogelijkheid om berekeningen te maken van de flexibele mogelijkheden van de pensioenregeling en welk handelingsperspectief er is om tot een adequaat pensioen te komen.
- Het pensioenfonds wil ook betrouwbaar en realistisch zijn, wil signaleren en activeren. Het pensioenfonds doet dat op de volgende manieren:
 - het pensioenfonds communiceert open, duidelijk en helder;
 - het pensioenfonds wijst (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden op de risico's van hun pensioenregeling;
 - het pensioenfonds gaat zorgvuldig met de pensioengelden om;
 - het pensioenfonds stimuleert deelnemers na te denken over de hoogte van hun pensioen en om op tijd gerichte actie te ondernemen mocht het verwachte pensioen onvoldoende blijken te zijn.

6.2 Communicatiedoelstellingen

In het communicatieplan 2019 hebben wij de volgende kwalitatieve doelstellingen geformuleerd:

1. Deelnemers begrijpen dat er vanaf 1 januari 2020 geen nieuwe opbouw meer plaatsvindt binnen het pensioenfonds en wat dit voor hen betekent. Deelnemers hebben dus straks pensioen opgebouwd bij twee pensioenfonds. De uiteindelijke doelstelling is om één loket te realiseren voor de actieve deelnemers, in samenwerking met NN CDC pensioenfonds.

2. De nieuwe regeling wordt bij NN CDC pensioenfonds ondergebracht. De opgebouwde pensioenen zullen bij Delta Lloyd pensioenfonds blijven. Deelnemers moeten weten dat ze nog steeds bij Delta Lloyd pensioenfonds terecht kunnen met hun vragen over hun pensioen bij Delta Lloyd Pensioenfonds.
3. Deelnemers weten hoeveel pensioen ze volgens de huidige pensioenregeling kunnen verwachten en weten dat hun pensioenregeling gaat wijzigen. Ze weten ook wat de gevolgen van de verschillende flexibele mogelijkheden van de pensioenregeling zijn voor hun pensioen en kunnen zelf berekeningen hiervoor maken.
4. Deelnemers weten dat er een portaal met planner is, waar ze dit portaal kunnen vinden en hoe ze de planner kunnen gebruiken. In 2019 zullen het portaal en de planner onder de aandacht gebracht worden via:
 - de campagnes die elk kwartaal plaatsvinden;
 - de brief die voor de enquête wordt gestuurd;
 - in de 9-maandsbrief die gestuurd wordt 9 maanden voordat een pensioen ingaat;
 - het mailcontact dat het pensioenbureau heeft met de deelnemers.
5. Deelnemers weten dat de pensioenleeftijd in de regeling in 2019 nog steeds 67 jaar blijft.
In het eerste kwartaal zal een bericht over worden gepubliceerd op de website en zal er een alert worden verstuurd over hoe het Delta Lloyd en het pensioenfonds omgaan met de verhoging van de fiscale pensioenleeftijd.
6. Pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers weten hoe het er met het Pensioenfonds voor staat en welke risico's er aan hun pensioenregeling zitten.
 - De (ex-) deelnemers en pensioengerechtigden met behulp van berichten op de website en nieuwsalerts informeren over het Pensioenfonds en actuele ontwikkelingen die van invloed zijn op hun pensioen. Elk maand wordt de nieuwe dekkingsgraad geplaatst en wordt hierover een alert gestuurd naar de geabonneerden;
 - Pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers zijn op de hoogte van het toeslagbeleid en zijn zich er van bewust wat het volledig, gedeeltelijk of niet verlenen van toeslag betekent voor hun pensioen en koopkracht (overzicht → inzicht → actie). In december 2019 zijn de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden geïnformeerd over de toeslagverlening per 1-1-2020.
7. De pensioencommunicatie van het Pensioenfonds voldoet aan de wettelijke eisen.
 - Het pensioenfonds toetst of de pensioenuitvoerder (AZL) de wettelijke communicatie heeft ingericht conform de in de wet pensioencommunicatie genoemde vereisten normen correct, duidelijk en evenwichtig.
 - Het pensioenfonds beoordeelt of de communicatie voldoet aan de wettelijke eisen en de bijbehorende termijnen. De compliance officer toetst deze beoordeling.
 - In 2019 zijn alle UPO-modellen aangepast aan de wettelijke standaard. De UPO's voor alle groepen komen uit Lifetime. In 2019 hoefden de UPO's voor de gewezen deelnemers niet te worden verstuurd. Ze moeten wel beschikbaar zijn en zijn dus wel aangemaakt in Lifetime.
8. Begin 2019 zal er een deelnemersenquête plaatsvinden over de communicatie van Delta Lloyd Pensioenfonds. Deze is uitgevoerd.

Daarnaast heeft het pensioenfonds een aantal kwantitatieve doelstellingen voor 2019 geformuleerd.

1. In 2018 zijn het portaal en de planner gelanceerd. Het doel is dat in 2019 het aantal bezoekers van het portaal verdubbeld wordt. In 2018 waren er per maand ongeveer 420 bezoekers. Dit kan gemeten worden op basis van de rapportages die we hierover per kwartaal ontvangen.
Realisatie: in 2019 is het portaal in totaal 4000 keer bezocht. Er waren per maand gemiddeld dus 334 bezoekers. Dit betekent dat de doelstelling niet is gehaald. Een verklaring hiervoor is dat in september 2018 het portaal bij de gewezen deelnemers is

geïntroduceerd, wat heeft geleid tot een aantal bezoekers van 1100 in één maand. Dit heeft het gemiddelde per maand over 2018 behoorlijk verhoogd. Als we deze piek buiten beschouwing laten, dan komen we op een gemiddelde van 284 per maand in 2018. Voor 2019 zien we dan dat het gemiddeld aantal bezoekers per maand in 2019 met 17% is gestegen ten opzichte van 2018.

2. 25% van de pensioengerechtigden en 20% van de medewerkers hebben zich aangemeld voor de nieuws alerts. Om dit te realiseren zal de website nog meer onder de aandacht gebracht worden aan de deelnemers.
Realisatie: eind 2019 waren er ongeveer 2000 actieve deelnemers. Hiervan hebben 442 zich aangemeld voor de nieuwsservice. Dit is 22%. Eind 2019 waren er ongeveer 3800 pensioengerechtigden. Het aantal aanmeldingen voor de nieuwsservice was 1049. Dit is een aandeel van 27%. Hiermee is deze doelstelling gehaald.
3. In het najaar van 2019 worden bijeenkomsten georganiseerd voor actieve deelnemers die bijna met pensioen gaan. Tijdens deze bijeenkomsten worden ook het nieuwe portaal en de nieuwe planner behandeld zodat mensen ook zelf kunnen berekenen wat de gevolgen zijn van de verschillende keuzemogelijkheden. Het doel is dat 70% van de genodigden naar de bijeenkomst komt of op een andere manier met het Pensioenfonds contact opneemt.
Realisatie: deze doelstelling is niet gehaald. Van de deelnemers die zijn uitgenodigd is 50% naar de bijeenkomst gekomen. Daarnaast heeft een aantal mensen wel contact opgenomen via de mail met vragen en/of in een persoonlijk gesprek om uitleg gevraagd, een deel van de mensen had ook al eerder een keuze gemaakt en een aantal heeft aangegeven niet te kunnen op de genoemde datum.
4. Het Pensioenfonds is toegankelijk en bereikbaar. Algemene of individuele vragen over het pensioen worden beantwoord door telefoon, mail of persoonlijk gesprek. Telefoontjes worden direct beantwoord. Mailtjes worden binnen 5 werkdagen beantwoord, lukt dit niet dan wordt de (ex) deelnemer hier tijdig over geïnformeerd. Indien gewenst wordt een persoonlijk gesprek voor de deelnemer ingepland. Het doel is dat 80% van de mailtjes binnen 5 werkdagen wordt beantwoord. De overige 20% zal in ieder geval binnen 5 werkdagen moeten worden bevestigd.
Realisatie: Deze doelstelling is ruim behaald. Van de 1516 mails die zijn ontvangen is 0,5% niet binnen de afgesproken termijn beantwoord.
5. In 2018 waren er per kwartaal ongeveer 8192 unieke gebruikers. De doelstelling voor 2019 is dit aantal met 10% te verhogen. Dit kunnen we doen door meer alerts te versturen.
Realisatie: in 2019 realiseerde het pensioenfonds ongeveer 9.800 bezoekers per kwartaal. Dit is een stijging van ruim 19%. Daarmee is deze doelstelling gehaald.

6.3 Doelgroepen en communicatiemiddelen

Het pensioenfonds kent drie doelgroepen: deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Deelnemers

Eén van de doelstellingen van het pensioenfonds is het pensioenbewust maken van (ex)deelnemers. Het pensioenfonds kiest voor segmentatie naar gebeurtenissen die van invloed zijn op het pensioen van de (ex)deelnemers (events). Belangrijke gebeurtenissen hierin zijn:

- In dienst treden bij de werkgever
- Trouwen/samenwonen of scheiden/uit elkaar gaan
- Overlijden
- Meer of minder werken
- Uit dienst treden bij de werkgever
- Ziek/arbeidsongeschikt worden
- (Gedeeltelijk) met pensioen gaan

Voor al deze verschillende gebeurtenissen worden verschillende communicatie-uitingen gedaan. Voor de meeste gebeurtenissen zijn er specifieke brieven die in die gevallen worden verstuurd. Ook op de website wordt er aan de gebeurtenissen en hun invloed op het pensioen van de deelnemers aandacht besteed.

In 2018 is het portaal gelanceerd hier kan een deelnemer precies vinden welke pensioenen er voor hem/haar zijn bij pensioneren en bij overlijden. Ook kunnen belangrijke documenten zoals het Uniform Pensioenoverzicht en andere communicatie tussen de deelnemer en het fonds worden teruggevonden in het portaal. In de planner kunnen voorbeeldberekeningen worden gemaakt van de flexibiliseringsmogelijkheden bij pensionering zoals vervroegen, uitstel, uitruil, AOW-overbrugging, hoog-laag regeling.

Gewezen deelnemers

Gewezen deelnemers zijn deelnemers die uit dienst zijn getreden bij de Delta Lloyd groep en pensioen hebben opgebouwd bij Delta Lloyd Pensioenfonds.

Gewezen deelnemers ontvangen na hun uitdiensttreding een opgave van de door hen opgebouwde aanspraken bij Delta Lloyd Pensioenfonds. Vervolgens krijgen zij eens in de vijf jaar een Uniform Pensioenoverzicht. En vanaf 2019 wordt het UPO jaarlijks beschikbaar gesteld in het portaal. In het in 2018 opgeleverde portaal kunnen gewezen deelnemers ook terugvinden welke pensioenen zij hebben opgebouwd. En in de bijbehorende planner kunnen ze zelf voorbeeldberekeningen maken van de flexibele mogelijkheden van de pensioenregeling.

Daarnaast krijgen gewezen deelnemers inzicht in de opgebouwde pensioenaanspraken via het pensioenregister dat jaarlijks wordt bijgewerkt.

Ook hebben zij een eigen pagina op de website waarmee zij op de hoogte worden gehouden van de belangrijke ontwikkelingen van en rondom het Pensioenfonds. Zij kunnen zich ook aanmelden voor de nieuwsservice van het pensioenfonds.

Deze groep is vooral geïnteresseerd in informatie over de toeslagverlening, de dekkingsgraad en wijzigingen die van invloed zijn op het ouderdomspensioen en partnerpensioen dat zij hebben opgebouwd.

Pensioengerechtigden

Deze groep ontvangt een pensioen en heeft vooral behoefte aan informatie over zaken die die van invloed zijn op hun pensioenuitkering en wat er aan hun partner wordt uitgekeerd als zij overlijden. Denk onder andere aan het toeslagbeleid, fiscale wijzigingen en veranderingen in sociale uitkeringen. Het is een belangrijke groep die betrokken en kritisch is. Daarnaast fungeren pensioengerechtigden vaak (bewust of onbewust) als ambassadeurs van hun ex- werkgever. Zij kunnen een positieve bijdrage leveren aan het imago van Delta Lloyd Pensioenfonds.

Pensioengerechtigden hebben een eigen pagina op de website van het pensioenfonds. Hier kunnen ze zich ook aanmelden voor de nieuwsservice van het pensioenfonds.

In onderstaand overzicht staan de verschillende communicatiemiddelen opgenomen die het pensioenfonds in 2019 heeft ingezet. Met deze communicatiemiddelen wil het pensioenfonds 'overzicht' en 'inzicht' geven en aanzetten tot 'actie'.

OVERZICHT	INZICHT	ACTIE
website/nieuwsalerts	UPO	pensioengesprek
laag 1 Pensioen 123	portaal	pensioeningangsbrief
informatiebijeenkomsten	event brieven	serviceberekeningen
	laag 2 en 3 Pensioen123	planner
	informatiebijeenkomst voor deelnemers die bijna met pensioen gaan	
	pensioenregister	

In het kader van het communicatieplan heeft het pensioenfonds in 2019 onder meer de volgende activiteiten uitgevoerd:

- aanpassen website in verband met de wet Digitale Overheid en de ontwikkelingen in verband met de overgang naar een slapend fonds;
- afstemming met de werkgever en NN CDC pensioenfonds over communicatie van de pensioenregeling na 1 januari 2020 en de communicatie over de overgang van het pensioenfonds naar het slapend fonds;
- uitvoeren van een deelnemersenquête. De response was als volgt:
 - van de uitgenodigde actieve deelnemers heeft 26% gereageerd;
 - van de uitgenodigde pensioengerechtigden heeft 24% gereageerd;
 - van de uitgenodigde gewezen deelnemers heeft 5% gereageerd;
 de actieve en gewezen deelnemers waardeerden het pensioenfonds met een 7,5 en de pensioengerechtigden met een 8,3; de uitkomsten van de enquête zijn aan de deelnemers gecommuniceerd. De opmerkingen van de deelnemers zijn meegenomen in communicatieplan;
- versturen van UPO's van zowel deelnemers (inclusief de arbeidsongeschikten) als de pensioengerechtigden binnen de intern afgesproken en wettelijke termijnen:
 - de UPO's van de pensioengerechtigden zijn in maart 2018 verzonden;
 - de UPO's van de deelnemers, inclusief de UPO's voor de arbeidsongeschikte deelnemers, zijn vóór 1 juli 2019 verstrekt;
- versturen van de wettelijk voorgeschreven brieven aan (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden;
- het pensioenfonds heeft een aantal communicatiecampagnes gelanceerd om diverse onderwerpen bij de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden onder de aandacht te brengen;
- in het najaar is er een bijeenkomst georganiseerd voor deelnemers van wie het pensioen bijna ingaat, om ze te informeren over de mogelijkheden die het pensioenfonds biedt;
- tijdens de landelijke pensioen3daagse is er een campagne over partnerpensioen gelanceerd. Het onderwerp sloot aan bij het thema van de pensioen3daagse;
- implementatie van de Uniforme Reken Methode (URM) in 'mijnpensioenoverzicht';
- communicatie over toeslagverlening;
- het pensioenfonds heeft gedurende het jaar nieuwsalerts verstuurd om de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden te informeren over ontwikkelingen bij het pensioenfonds.

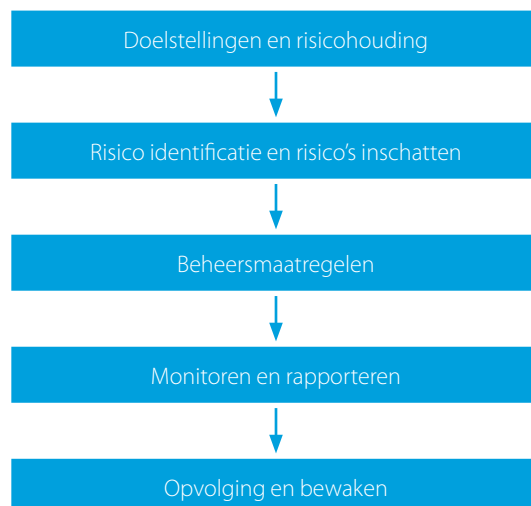
Vrijwel alle geplande activiteiten uit het communicatieplan 2019 zijn gerealiseerd. Het onderzoek overgang naar digitale communicatie is uitgesteld, omdat AZL PFS heeft aangegeven te willen stoppen met Life Time en over te willen gaan op een ander platform (zie paragraaf 1.7).

7. Risicobeheersing

7.1 Risicobeleid

De inrichting van het risicomanagement is beschreven in het risicomanagementhandboek van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds kent een aantal fases in het risicoraamwerk:

Het risicomanagement van het pensioenfonds richt zich met name op het risico dat de doelstellingen en ambities van het pensioenfonds niet worden gehaald (strategisch risico). Daarnaast worden ook de operationele, integriteits- en reputatierisico's beoordeeld.

Binnen de financieringsmogelijkheden streeft het pensioenfonds naar het goed verzorgen van het pensioen door de koopkracht van de rechten van de (gewezen) deelnemers en de pensioenen van de pensioengerechtigden, zowel nu als in de toekomst, zo goed mogelijk in stand te houden, waarbij de kans op korten van aanspraken zo klein mogelijk is.

De mate waarin het pensioenfonds risico's neemt is vastgelegd in de policy beliefs (kwalitatieve risicohouding) en de kwantitatieve risicohouding. De risico's van het pensioenfonds worden jaarlijks opnieuw beoordeeld, vastgelegd in een risicomanagementraamwerk en besproken binnen het bestuur.

Met de sociale partners (werkgever en werknemers) is afgesproken welke risico's het pensioenfonds mag nemen. Dit geven we weer in de risicohouding van het fonds. De mate van risico dat een pensioenfonds neemt wordt vertaald in het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Hoe meer risico een pensioenfonds neemt, hoe hoger het VEV moet zijn. Er is afgesproken dat het VEV van het pensioenfonds tussen 11% en 19% moet liggen. De VEV bedraagt eind 2019 13,0% en bevindt zich dus binnen de afgesproken bandbreedte. Verder is afgesproken dat op basis van berekeningen het pensioenresultaat moet voldoen aan een minimale ondergrens. Het pensioenresultaat is een maatstaf om te beoordelen in welke mate de pensioenen over de hele looptijd van het pensioenfonds meegroeien met de inflatie. Als het pensioenresultaat 100% bedraagt betekent dit dat de totale som van uitkeringen door het fonds gelijk is aan een volledig geïndexeerd pensioen. Er zijn drie afspraken gemaakt:

1. de financiële positie waarbij exact voldaan wordt aan het VEV
2. de feitelijke financiële positie, en

3. de maximale acceptabele afwijking van een slechtweerscenario (scenario's in het 5% percentiel), waarbij de maximale afwijking ten opzichte het pensioenresultaat (mediaan) vanuit de feitelijke financiële positie is vastgesteld.

Het pensioenfonds heeft de ondergrenzen als volgt vastgesteld:

1. Als het pensioenfonds over een vermogen beschikt dat gelijk is aan het vermogen dat nodig is om te voldoen aan het VEV moet het pensioenresultaat groter dan of gelijk aan 76%.
2. Het pensioenfonds heeft meer vermogen dan nodig is om te voldoen aan het VEV. Op basis van ons vermogen is afgesproken dat het pensioenresultaat groter of gelijk moet zijn aan 92%.
3. Als het economisch slecht gaat, vallen de beleggingsresultaten tegen. Daarom wordt ook een zogenaamd slechtweerscenario's doorgerekend. Er is afgesproken dat op basis van ons werkelijke vermogen het pensioenresultaat niet meer dan 30% lager mag zijn dan de afgesproken 92%.

Bij de haalbaarheidsstudie uitgevoerd in 2019 werd aan alle eisen voldaan.

De risico's van het pensioenfonds worden gecategoriseerd op basis van de risicocategorieën van FOCUS, een methodiek die is ontwikkeld door DNB en die in de handreiking 'integraal risicomanagement voor pensioenfondsen' van de Pensioenfederatie is opgenomen. De risicocategorieën zijn:

Financiële risico's	Niet-financiële en actuariële risico's
Matching- en renterisico's (hieronder vallen ook het valutarisico, inflatierisico en het liquiditeitsrisico)	Verzekeringstechnisch risico
Marktrisico	Omgevingsrisico
Kredietrisico	Operationele risico's
ESG-risico	Uitbestedingsrisico
	IT-risico
	Integriteits- en juridische risico (waaronder het verslagleggingsrisico en systeemrisico)

De pensioenadministratie is uitbesteed aan AZL Pensioenfondsen Services (onderdeel van AZL) en het vermogensbeheer aan NN Investment Partners (NNIP). De afspraken over de uitbesteding zijn gedaan in overeenstemming met het uitbestedingsbeleid. Het pensioenfonds blijft verantwoordelijk voor de processen die het pensioenfonds heeft uitbesteed en bewaakt daarom deze processen. Monitoring hiervan vindt plaats via (SLA) rapportages, NFR-rapportages, ISAE verklaringen en interne controles door het bestuursbureau.

7.2 Coronacrisis

In 2020 openbaarde zich de wereldwijde coronacrisis. Dit heeft veel invloed gehad op de financiële markten. De aandelen daalden in eerste instantie met circa 30% in februari en maart 2020, waarna de waarde van de aandelen zich weer voor een deel herstelde. Ook de rente daalde in eerste instantie. Maar ook de rente ging in april weer omhoog. De beleggingsadviescommissie heeft, waarin ook de financieel risicomanager in participeert, in het begin van de coronacrisis onderling veel contact gehad om de gevolgen van de dalingen van de aandelen en rente op de financiële- en liquiditeitspositie te volgen en eventuele aanvullende maatregelen te nemen. Zo zijn corrigerende maatregelen genomen om te zorgen dat de beleggingsportefeuille binnen de afgesproken bandbreedte zou blijven of onderbouwd waarom het in sommige situaties zinvol was te accepteren dat beleggingscategorieën buiten de bandbreedtes konden blijven. In de scenario's van de ALM-studie is al rekening gehouden met zwaar negatieve scenario's. Het bestuur heeft dan ook geconcludeerd dat het beleggingsbeleid tot op heden niet aangepast hoeft te worden naar aanleiding van de Coronacrisis.

De impact op de sterfteresultaten is op dit moment niet in te schatten. De coronacrisis heeft tot op heden voor het pensioenfonds niet geleid tot een reservetekort, continuïteitsproblemen of korten van de pensioenaanspraken.

Naast de maatregelen die op financieel gebied zijn getroffen, heeft het pensioenfonds en haar uitbestedingspartners ook maatregelen genomen om te zorgen dat de operationele processen van het pensioenfonds zo goed mogelijk doorgang kunnen vinden. Zo werken de medewerkers van het pensioenfonds, bestuur en key-personeel van uitbestedingspartijen vanaf 16 maart 2020 thuis om te zorgen dat het besmettingsgevaar is verminderd. Zowel het pensioenfonds als de uitbestedingspartijen houden zich aan de richtlijnen van de RIVM. De belangrijkste uitbestedingspartijen (NNIP, CACEIS en AZL) hebben het pensioenfonds voortdurend geïnformeerd over de maatregelen die zij hebben genomen om de risico's te beperken en de operationele werkzaamheden doorgang hebben blijven vinden. De operationele processen van het pensioenfonds hebben dan ook vooralsnog geen problemen ondervonden.

In de volgende paragraaf worden de verschillende risicocategorieën toegelicht.

7.3 Risico's

In deze paragraaf zijn de risico's benoemd waaraan het pensioenfonds is blootgesteld. In 2019 waren de belangrijkste risico's voor het fonds naast de financiële risico's, het uitbestedingsrisico en operationele risico. Hier heeft het pensioenfonds extra aandacht aan besteed. Als extra beheersmaatregel heeft het pensioenfonds de interne auditfunctie ingericht. In 2019 heeft het pensioenfonds een interne audit laten uitvoeren met betrekking tot de uitbesteding en specifiek de uitkeringen als onderdeel van het operationele en uitbestedingsrisico.

7.3.1 Financiële risico's

Matching- en renterisico's

Het matching- en renterisico is het gevolg van het niet goed op elkaar afgestemd zijn van bezittingen en verplichtingen als gevolg van wijziging rente, ongelijke looptijden, valutabewegingen, liquiditeit en inflatie. Dit risico is beperkt doordat het Pensioenfonds de rentegevoeligheid van 85% - 95% van de verplichtingen heeft afgedekt met beleggingen in vastrentende waarden en swaps waarvan de duratie ongeveer gelijk is aan de duratie van de verplichtingen. Daar bovenop zijn voor de schokpunten 2, 5, 10, 20, 30, 40 en 50 jaren maximale afwijkingen op de rentegevoeligheden gedefinieerd. Renteontwikkelingen kunnen een grote invloed hebben op de dekkingsgraad. Door deze afdekking is de invloed bij het Pensioenfonds beperkt.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het matching- en renterisico zijn:

- de rentegevoeligheid van 85% - 95% van de verplichtingen is afgedekt door langlopende obligaties en swaps waarvan de duratie ongeveer gelijk is aan de duratie van de verplichtingen. Om de duratie van obligaties en van de verplichtingen gelijk aan elkaar te krijgen, worden langlopende staat(gerelateerde) obligaties en swaps aangekocht. De duratie wordt à-tempo door de vermogensbeheerder gemonitord;
- om het curverisico te beheersen zijn hier bovenop de bandbreedtes beperkt tot -5% tot 5% per liquide renteschokpunt met duur 2, 5, 10 en 20 jaar en -15% tot 15% voor de renteschokpunten boven 30 jaar;
- het collateral management wordt dagelijks uitgevoerd door de vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder doet dat op basis van hun tegenpartijbeleid dat door het pensioenfonds is beoordeeld;
- voldoende expertise in het bestuur. Een externe beleggingsadviseur is toegevoegd aan de beleggingsadviescommissie;
- de beleggingsadviescommissie volgt de ontwikkeling van de dekkingsgraad, beleggingsperformance, duratie, matchingspercentage door middel van maandelijks beleggingsrapportages die ieder kwartaal in de beleggingsadviescommissie worden besproken;
- op kwartaalbasis worden stresstests uitgevoerd onder meer op de renteontwikkelingen (in de riskmonitor);
- minimaal eens in de drie jaar wordt een ALM-studie uitgevoerd waarin onder meer het beleggingsbeleid wordt getoetst;
- monitoring van de beheersmaatregelen door de beleggingscommissie;
- monitoring actief beheer in de beleggingscommissie;

- jaarlijkse evaluatie van de beleggingscategorieën en beleggingsfondsen;
- maatregelen om reputatieschade te voorkomen of te beperken, zijn onder andere vastgelegd in integriteitsbeleid, gedragscode, klachtenprocedure, incidentenregeling, crisisplan en een noodprocedure.

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de beleggingsopbrengsten door dalende of stijgende valuta in de portefeuille negatief wordt beïnvloed. In de matchingportefeuille bestaat nagenoeg geen valutarisico, omdat binnen dit deel van de portefeuille alleen in euro gedenomineerde beleggingen mag worden belegd. De valutarisico's in de rendementsportefeuille worden niet afgedekt. De rendementsportefeuille is bedoeld voor het genereren van extra rendement. De rendementsportefeuille is gediversifieerd (ook in de valuta-exposure) waardoor de valuta-verliezen/winsten in het verleden beperkt zijn gebleven. Doordat de verplichtingen bijna volledig zijn afgedekt (rente en geen valutarisico in de matchingsportefeuille) kan in de rendementsportefeuille meer risico worden genomen.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het valutarisico zijn:

- binnen de matchingsportefeuille worden alleen in euro gedenomineerde beleggingen belegd;
- het valutarisico wordt gemonitord door de combinatie van de eigen kwartaalrapportage en de Risk Monitor die wordt opgesteld door Caceis;
- in de ALM-studie wordt afdekken van valutarisico bestudeerd.

De ALM-studie uit 2019 herbevestigt de keuze om het valutarisico in de returnportefeuille op dit moment niet af te dekken, mede vanwege de hoge kosten die dat op dit moment met zich meebrengt. Uit historische stress scenario's blijkt verder dat beleggingen in dollars tot beperking van verliezen in deze scenario's heeft geleid en dus diversifiërend kan werken. Een verklaring hiervoor kan worden gevonden in het feit dat de dollar in wereldwijde stress situaties als safe haven wordt gezien.

Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat het pensioenfonds de beleggingen niet tijdig en/of tegen een aanvaardbare prijs kan omzetten in liquide middelen en daardoor op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. De beleggingsportefeuille van het pensioenfonds is erg liquide omdat er met name belegd wordt in beleggingsfondsen waarvan de onderliggende stukken op de markt worden verhandeld. Daardoor kan er dagelijks in de beleggingsfondsen worden gehandeld. Het pensioenfonds heeft ook illiquide beleggingen namelijk vastgoed en hypotheek. Het pensioenfonds heeft als grens voor illiquide beleggingen gesteld dat deze onder 25% van de belegde middelen moet blijven. Hiervan mag 20% gebruikt worden in de matchingsportefeuille en 5% in de rendementsportefeuille.

Doordat het pensioenfonds veel liquide beleggingen heeft is het liquiditeitsrisico voor het voldoen van de uitkeringen nagenoeg niet aanwezig. Bovendien dekt de inkomende premie tot 2020 een groot deel van de uit te keren bedragen. Wel zou een liquiditeitsrisico kunnen ontstaan door een sterke stijging van de rente, waarbij collateral (ingeval van swaps transacties) moet worden gestort aan de tegenpartij.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het liquiditeitsrisico zijn:

- liquide houden van het grootste deel van de beleggingsportefeuille; periodieke monitoring in de beleggingscommissie. In de LDI portefeuille houdt het pensioenfonds cash aan die de onderpandverplichting van een rentestijging met 130 basispunten kan dekken;
- naast de liquiditeiten in de beleggingsportefeuille houdt de pensioenuitvoerder voldoende cash aan voor de uitbetaling van de maandelijkse pensioenbetalingen van het fonds;
- collateral management maakt onderdeel uit van de uitbestedingsovereenkomst en wordt dagelijks door de vermogensbeheerder uitgevoerd (op basis van het tegenpartijbeleid die door de vermogensbeheerder is vastgesteld en door het pensioenfonds is beoordeeld);

- bij de feitelijke allocatie naar beleggingen in hypotheekfondsen wordt vanwege de gesloten status van ons pensioenfonds en het illiquide karakter van deze fondsen gekeken naar de tijdschijf van 15 jaar. Ook dan mag het maximale aandeel in hypotheekfondsen naar verwachting niet worden overschreden;
- periodiek beoordelen maximale grens voor illiquide beleggingen. Op basis van een studie heeft het pensioenfonds een maximale positie op illiquide beleggingen vastgesteld van 25% van de beleggingsportefeuille. Hiervan wordt 20% bestemd voor de matchingportefeuille en 5% voor de rendementsportefeuille.

Inflatierisico

Inflatierisico is het risico dat als gevolg van prijsstijgingen bezittingen minder waard worden en de kosten voor de indexatie ambitie toenemen. De (gewezen) deelnemers en gepensioneerden lopen met name het risico dat de te verlenen toeslagen de inflatie niet bijhouden. Door meer rendement te halen dan de 'risicovrije rente' die is besloten in de rentetermijnstructuur van DNB probeert het pensioenfonds de indexatieambitie te realiseren. De bron hiervan is de rendementsportefeuille. Hiervan mag worden verwacht dat het rendement op lange termijn de inflatie 'verslaat'. Stijgende inflatie gaat in de regel gepaard met een stijgende rente. Het renterisico is echter grotendeels afgedekt. Van een stijgende rente profiteert het Pensioenfonds weinig. Het Pensioenfonds hecht aan bescherming van de nominale rechten. De renteontwikkeling wordt binnen de beleggingscommissie gemonitord. Bij een stijgende rente en inflatie kan het Pensioenfonds besluiten om de renteafdekking (tijdelijk) te verminderen (tot maximaal 85%). In het pensioenreglement is geen onvoorwaardelijke indexatietoezegging opgenomen.

Er worden op dit moment geen inflation linked bonds aangekocht omdat deze zeer duur zijn en het effect beperkt is. Daarbij zijn geen instrumenten op de markt met Nederlandse inflatie. De LDI portefeuille is ingericht op het afdekken van het nominale renterisico, wat ook in lijn is met het toetsingskader in het FTK. Hier past belegging in inflation related bonds niet goed in, omdat die instrumenten niet alleen reageren op de rente, maar ook op de inflatie. Wel worden de inflatieontwikkelingen gemonitord.

De belangrijkste beheersmaatregelen voor de beperking van het inflatierisico zijn:

- de indexatieambitie wordt getoetst door middel van een periodieke ALM-studie en een jaarlijkse haalbaarheidstoets waarin het pensioenresultaat wordt getoetst;
- bewaking van het beleggingsrendement op basis van maandrapportages;
- het via een periodieke SAA-studie toetsen op verwacht en benodigd rendement voor toeslagverlening;
- het jaarlijks bepalen van de reële dekkingsgraad;
- in het pensioenreglement is geen onvoorwaardelijke indexatietoezegging opgenomen.

De haalbaarheidstoets laat zien dat het pensioenresultaat meer dan 100% is, waardoor de koopkracht van de deelnemers wordt behouden. Per 1 januari 2020 kon de toeslag volledig worden toegekend. Ook uit de ALM-studie blijkt dat de kans op toeslagverlening en kans op koopkrachtbehoud groot is. In extreme stress scenario's wordt de kans op toeslagverlening kleiner. De ALM-studie laat verder zien dat inflation linked bonds binnen het huidige nominale FTK in de meeste scenario's juist tot slechtere resultaten leidt. Op dit moment is dit instrument dan ook nog niet geschikt als beschermingsconstructie.

Marktrisico

Het marktrisico is het risico van veranderingen in de waarde van de zakelijke waarden als gevolg van wijzingen in de marktprijzen. De omvang van dit risico neemt toe naarmate de beweeglijkheid van de koersen groter is en het aandeel in zakelijke waarden door de dynamische beleggingsmix toeneemt. Het pensioenfonds belegt met name in beleggingsfondsen waarvan de onderliggende stukken beursgenoteerd zijn. Door middel van een zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen in de beleggingsfondsen over verschillende regio's en economische sectoren tracht het pensioenfonds het marktrisico te beperken.

In de vastrentende waarden kan er sprake zijn van een volatiele creditspread die door het pensioenfonds wordt bewaakt. Binnen de LDI-portefeuille geldt voor staats- en staatsgerelateerde obligaties de restrictie dat de minimale rating bij aankoop AA- bedraagt en dat het aandeel van staats- en staatsgerelateerde obligaties met een rating lager dan AA- niet meer dan 2,3% van de matchingsportefeuille mag bedragen. In de portefeuille zitten geen risicovolle beleggingsproducten of producten die het pensioenfonds niet kent of

waarvan het pensioenfonds geen expertise heeft. Verder wordt er alleen actief belegd (in tegenstelling tot index tracking) indien het pensioenfonds overtuigd is van de potentiële meerwaarde ten opzichte van de kosten. Bij actief beleggen wordt de tracking error beoordeeld en geldt een maximum tracking error.

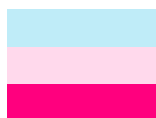
De stresstests die het pensioenfonds ieder kwartaal uitvoert, laat per Q4 2019 zien dat een daling van de zakelijke waarden met 25% de dekkinggraad met ca 8,9% verlaagt. Daarmee blijft de dekkinggraad ruim boven het VEV van 113,2% (op basis van ons huidige beleggingsbeleid). Ook een combinatie van 0,5% rentedaling en 25% daling van de zakelijke waarden leidt nog niet tot een reservetekort. Wel zullen deze omstandigheden leiden tot een verlaagde toeslagmogelijkheid. Ten opzichte van vorig jaar is de situatie verbeterd. Dit wordt veroorzaakt doordat over 2019 de aandelen fors in waarde zijn gestegen en de dekkinggraad daarom is toegenomen.

		Rendement zakelijke waarden				
Parallele verschuiving UFR-curve		-25%	-12,5%	0,0%	+12,5%	+25%
	-1,00%	117,8%	121,6%	125,4%	129,2%	133,0%
	-0,75%	118,1%	122,0%	126,0%	129,9%	133,8%
	-0,50%	118,3%	122,4%	126,6%	130,7%	134,8%
	-0,25%	118,7%	122,9%	127,2%	131,5%	135,8%
	0,00%	119,0%	123,4%	127,8%	132,4%	136,8%
	+0,25%	119,3%	124,0%	128,7%	133,3%	138,0%
	+0,50%	119,7%	124,6%	129,5%	134,4%	139,3%
	+0,75%	120,2%	125,3%	130,4%	135,6%	140,7%
	+1,00%	120,7%	126,1%	131,5%	136,9%	142,3%

Volledige toeslag

Gedeeltelijke toeslag

Geen toeslag mogelijk korting

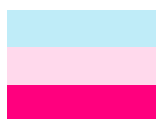
Daarnaast voert het pensioenfonds ieder kwartaal een aantal historische economische stressgebeurtenissen uit om het effect van die gebeurtenissen op de dekkinggraad te zien. Per Q4 2019 leveren deze gebeurtenissen de volgende verandering van de dekkinggraad op

Stresstest	Dekkinggraad vóór schok	Dekkinggraad na schok
Financiële crisis 2008	127,8%	114,9%
Tech bubble 2001	127,8%	117,5%
Uitlopen spreads in 2011	127,8%	115,2%
Opkoopprogramma ECB 2019	127,8%	132,6%

Geen reservetekort

Reservetekort

Dekkingstekort

Deze scenario's leiden niet tot een reservetekort of een dekkingstekort.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij het marktrisico zijn:

- het pensioenfonds heeft potentiële investment classes gedefinieerd en investment cases opgesteld, waarbij is vastgesteld of de investmentclass kan worden aangemerkt als een belegbare categorie. In de investmentcases zijn ook de benchmark en de restricties opgenomen;
- uitvoeren van een ALM-studie die minimaal eens in de drie jaar wordt uitgevoerd om de inrichting naar matching en rendement, alsmede afdekking van rente- en valutarisico vast te stellen en/of te herijken;
- monitoring beleggingsperformance en mandaat door middel van maandrapportages bijeenkomsten in de beleggingscommissie;
- monitoring actief beheer in de beleggingscommissie;
- jaarlijkse evaluatie van de beleggingscategorieën en beleggingsfondsen;
- op kwartaalbasis worden er stresstests uitgevoerd;
- ieder jaar wordt een lange termijn analyse en SAA uitgevoerd op basis waarvan de invulling van de matching en rendementsportefeuille aangepast kan worden;
- het pensioenfonds heeft een beleggingsadviseur aangesteld die het pensioenfonds helpt bij het beoordelen van de portefeuille;
- het fonds belegt niet in instrumenten die het niet kent;
- passief beleggen of bij actief beleggen de tracking error beoordelen.

Concentratie- en correlatierisico

Onderdeel van het marktrisico is het concentratie- en correlatierisico. Dit is het risico dat als gevolg van een ontoereikende diversificatie binnen de portefeuille een bepaalde ontwikkeling of gebeurtenis een bovengemiddeld effect heeft op de waarde van de portefeuille. Dit risico wordt beperkt door een zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen. Het pensioenfonds belegt grotendeels in beleggingsfondsen en is gespreid door het beleggen in wereldwijde en Europese beleggingen.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij het **concentratie- en correlatierisico** zijn:

- zorgvuldige selectie en spreiding van de beleggingen;
- uitvoeren van ALM- en SAA-studie's om het beleggingsmandaat vast te stellen en/of te herijken;
- monitoring van de beleggingsperformance en het beleggingsmandaat door middel van maandrapportages, risk monitor en bijeenkomsten in de beleggingscommissie;
- in de beleggingsrichtlijnen zijn voor staats- en staatsgerelateerde obligaties bandbreedtes per land vastgelegd.

Kredietrisico's/faillissementsrisico

Het kredietrisico houdt in dat een tegenpartij de contractuele of andere verplichtingen niet nakomt (tegenpartijrisico). Het pensioenfonds loopt krediet- en faillissementsrisico in de beleggingsportefeuille. Dit risico is met name aan de orde bij posities in derivaten. Het afdekken van de rente door middel van swaps wordt door de vermogensbeheerder (NNIP) uitgevoerd. Bij een vordering op de tegenpartij wordt door NNIP onderpand (collateral) gevraagd zodat de vordering is gedekt. Het onderpand wordt geleverd in kredietwaardige obligaties of cash. Collateral management wordt door NNIP op dagbasis uitgevoerd.

In de spreadportefeuille wordt ook kredietrisico gelopen. Om dit risico te beperken wordt belegd in beleggingen met een minimale rating.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij het **kredietrisico/faillissementsrisico** zijn:

- voor het kredietrisico binnen de spreadportefeuille geldt een limiet. Bij opname van een belegging in de spreadportefeuille geldt een minimale rating van BBB. De maximale allocatie naar non investmentgrade beleggingen bedraagt 10%;
- voor staats- en staatsgerelateerde obligaties geldt de restrictie dat minimale rating bij aankoop AA- bedraagt en dat het aandeel van staats- en staatsgerelateerde obligaties met een rating lager dan AA- niet meer dan 2,3% van de matchingportefeuille mag bedragen;
- de credit exposure wordt gemonitord door de beleggingscommissie via de risk monitor;

- de credit spread wordt meegenomen in de stresstest die onderdeel zijn van de risk monitor;
- collateral management maakt onderdeel uit van de overeenkomst met de vermogensbeheerder en wordt dagelijks door de vermogensbeheerder uitgevoerd.

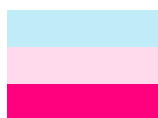
Het pensioenfonds voert ieder kwartaal een stresstest uit op de gevolgen van het in/uitlopen van creditspreads op de beleggingsportefeuille. Per Q4 2019 geeft dat het volgende beeld.

		Impact per rating klasse				
Parallele verschuiving spreadcurve		AAA	AA	A	BBB	Totaal
	+2,00%	124,0%	122,0%	126,2%	125,5%	113,9%
	+1,00%	125,9%	124,9%	127,1%	126,7%	120,9%
	0,00%	127,8%	127,8%	127,8%	127,8%	127,8%
	-1,00%	129,9%	130,9%	128,8%	129,1%	134,9%
	-2,00%	131,8%	133,8%	129,6%	130,3%	142,0%

Geen reservetekort

Reservetekort

Dekkingstekort

ESG-risico

De ESG-risico's zijn risico's op het gebied van klimaatverandering, het gebruik van hulpbronnen, maatschappelijke risico's en de risico's als gevolg van gewijzigde regelgeving. Pensioenfondsen dienen bij de investeringsbeslissingen nadrukkelijk rekening te houden met de ESG-factoren en moeten integraal deel uit maken van het risicobeheersysteem.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij het ESG-risico zijn:

- de geselecteerde vermogensbeheerder dient de UN PRI te hebben ondertekend;
- de geselecteerde vermogensbeheerder dient te rapporteren over ESG-beleid;
- de geselecteerde vermogensbeheerder mag niet beleggen in controversiële wapens;
- er mag geen allocatie plaatsvinden naar ondernemingen die de UN Global Compact hebben geschonden;
- bij het selecteren van de manager wordt expliciet naar de ESG-risico's gekeken en toetsen we op de hierboven genoemde eisen.

7.3.2 Actuariële risico's

Verzekeringstechnische risico's

De belangrijkste verzekeringstechnische risico's zijn het lang en kort levenrisico en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Daarnaast hebben deelnemers individuele keuzes ten tijde van pensioneren (flexibilisering). De risico zijn:

- sterfte: het risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke en veronderstelde sterfte en ontwikkelingen in de sterfteverwachting;
- arbeidsongeschiktheid: het risico dat verliezen optreden als gevolg van verschillen tussen de werkelijke en veronderstelde arbeidsongeschiktheid en ontwikkelingen in de verwachting inzake arbeidsongeschiktheid;
- flexibilisering: het risico dat verliezen optreden als gevolg van selectieve keuzes door de deelnemers.

Afwijkingen in de werkelijke sterfte en arbeidsongeschiktheid ten opzichte van de veronderstelde sterfte en arbeidsongeschiktheid komen via het technische resultaat tot uitdrukking.

Het langlevensrisico is het belangrijkste risico. Het langlevensrisico wordt tot uitdrukking gebracht in de overlevingstafels van het AG. Het pensioenfonds hanteert, na het besluit van het bestuur, de meest recente tafel zodat die altijd in de financiële positie van het pensioenfonds tot uitdrukking komt. Bij beleidsbeslissingen worden de ontwikkelingen in de levensverwachting meegenomen. Periodiek wordt de ervaringssterfte van het pensioenfonds beoordeeld. Het pensioenfonds verzekert het lang leven risico niet. De kosten hiervoor zijn hoog en er zijn geen effectieve producten in de markt om dit risico volledig te mitigeren. Het langlevensrisico wordt gemonitord door de tweejaarlijkse update van de AG-prognosetafels.

Het pensioenfonds beoordeelt jaarlijks of er behoefte is aan herverzekering van het overlijdensrisico. Het arbeidsongeschiktheidspensioen is sinds 1 januari 2017 niet meer verzekerd bij het pensioenfonds, maar wordt gedragen door de werkgever. Hierdoor is het arbeidsongeschiktheidsrisico voor het fonds aanzienlijk verlaagd. Aan de hand van een stress scenario wordt beoordeeld of het effect op de dekkingsgraad acceptabel is. Doordat het pensioengevend salaris is beperkt tot de maximale fiscale is het kortleven risico en arbeidsongeschiktheidsrisico voor het pensioenfonds beperkt. Vanaf 1 januari 2020 neemt het kortleven- en arbeidsongeschiktheidsrisico voor het pensioenfonds verder af, omdat het pensioenfonds dan uitsluitend premievrije aanspraken kent. Voor de gevolgen van mogelijke selectie bij de individuele keuzes rondom pensioneren wordt bij de onderlinge uitruil van partner- en ouderdomspensioen een antiselectie afslag toegepast. Daarnaast worden de flexibiliseringsfactoren jaarlijks beoordeeld en eventueel aangepast bij gewijzigde omstandigheden. Doordat het hier gaat om individuele keuzes op de pensioendatum en jaarlijks kan worden bijgestuurd, is het risico op totaal niveau beperkt.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de verzekeringstechnische risico's zijn:

- beoordeling jaarlijkse premie op kostendekkendheid;
- analyse technisch resultaat (op jaarbasis);
- implementatie van de nieuwe AG-prognosetafels en controle op toepassing hiervan in premie en voorzieningen;
- het periodiek beoordelen van de ervaringssterfte en overige actuariële uitgangspunten (leeftijdverschil, partnerfrequenties en kostenvoorziening);
- het periodiek beoordelen van de flexibiliseringsfactoren op basis van de meest recente inzichten;
- periodieke beoordeling m.b.t. herverzekering (kort leven en arbeidsongeschiktheid);
- beoordelen kostenreserve.

Het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico zijn niet herverzekerd.

7.3.3 Niet-financiële risico's

Omgevingsrisico's

Het omgevingsrisico is het risico van veranderingen die van buiten het pensioenfonds komen en van invloed (kunnen) zijn op het pensioenfonds. De belangrijkste omgevingsrisico's voor het pensioenfonds zijn de reputatie, politiek risico en de afhankelijkheden van de sponsor, pensioenadministrateur en van de vermogensbeheerder.

Een van de belangrijkste omgevingsrisico is dat de afstand van de werkgever groter wordt, omdat de pensioenbouw vanaf 1 januari 2020 niet via het pensioenfonds gaat plaatsvinden. Het pensioenfonds wordt dan een gesloten fonds wat impact kan hebben op de financiering en invulling van de diverse fondsgremia. Daarnaast zal Life time op termijn op houden te bestaan waardoor het pensioenfonds op zoek moet naar een alternatief. Ook zal het huidige team bij de pensioenuitvoerder die de pensioenuitvoering doet, verdwijnen. Dit kan gevolgen hebben voor de continuïteit van de uitvoering. Het pensioenfonds heeft maatregelen genomen om de continuïteit van het pensioenfonds te waarborgen. Ook beoordeelt het pensioenfonds diverse toekomstscenario's als gevolg van het stoppen van de pensioenopbouw bij het pensioenfonds vanaf 1 januari 2020. Daarnaast is het pensioenfonds in gesprek met AZL over de toekomst van de pensioenuitvoering.

De administratievoorziening zorgt er onder meer voor dat, als de sponsor de uitvoeringsovereenkomst niet voortzet, het pensioenfonds de uitvoering van de opgebouwde rechten kan blijven bekostigen. Het pensioenfonds beoordeelt de hoogte van

deze voorziening eens in de twee jaar. Het pensioenfonds heeft daarnaast overeenkomsten met de vermogensbeheerder en de pensioenadministrateur gesloten.

Daarnaast is in de statuten geregeld dat bestuursleden na uitdiensttreding bij de werkgever kunnen aanblijven als dat noodzakelijk is.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de **omgevingsrisico's** zijn:

- integratie processen bij de pensioenuitvoerder;
- monitoring wetgeving door Pensioen- en communicatiecommissie, MT en bewaking CO;
- een crisisplan en noodplan is opgesteld (reputatie en afhankelijkheid);
- er is een incidentenregeling operationeel;
- klachtenprocedure en controlemaatregelen op de uitvoering (zie ook operationele risico's);
- uitvoering en monitoring van het geschiktheidsplan;
- er is een klokkenluidersregeling;
- er is een procedure voor belangenverstrengeling;
- de compliance officer beoordeelt of een en ander adequaat wordt uitgevoerd;
- een adequate governance is ingericht;
- periodiek overleg met de werkgever.

Operationele risico's

Dit is het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering. De operationele processen zijn grotendeels uitbesteed aan de pensioenadministrateur. De risico's die met de operationele processen samenhangen zijn daarom beschreven onder het uitbestedingsrisico. De communicatie naar de deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden wordt voor een deel door het pensioenfonds zelf uitgevoerd (helpdesk, klachten, website). Twee van de belangrijkste operationele risico's zijn de informatieverstrekking en de volledigheid en juistheid van het deelnemersbestand. Jaarlijks (in het najaar) wordt er door het pensioenfonds een vergelijking gemaakt tussen het actieve medewerkersbestand van de werkgever en het actieve deelnemersbestand van het pensioenfonds. Er wordt nagegaan of alle medewerkers met het juiste salaris en parttimepercentage in het pensioenfonds zijn opgenomen. Deze controle is opgenomen in de jaarkalender van de administratie van het pensioenfonds.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de **operationele risico's** zijn:

- uitbestedingsbeleid en uitbestedingsovereenkomsten met SLA-afspraken en de periodiek rapportage hierover;
- uitvoeringsovereenkomst en pensioenreglement;
- beoordelen SLA-rapportages en Niet Financiële Risico Rapportages;
- beoordelen van de ISAE 3402, type 2 rapportages;
- jaarkalender, waarin alle activiteiten die het pensioenfonds moet uitvoeren, zijn opgenomen;
- jaarkalender DLPFS waarin de werkzaamheden van de pensioenadministrateur zijn opgenomen;
- taken, procedures en controles binnen de administratie zijn vastgelegd;
- een interne communicatieadviseur bewaakt de informatieverstrekking en communicatie;
- periodieke check of aan wettelijke informatievoorziening wordt voldaan;
- op kwartaalbasis wordt aan het bestuur gerapporteerd over de kritische performance indicatoren (kpi's);
- de opmerkingen van de Raad van Toezicht, controlerend accountant en certificerend actuaris worden geborgd door de follow-up hierop in bestuursvergaderingen te agenderen;
- het bestuursbureau voert streekproeven uit;
- afspraken met leveranciers voor opvang uitval manager, administrateur en risicomanager bij calamiteiten;
- periodiek (om de drie jaar) houden van een deelnemersenquête;
- een overzicht/dashboard met uitbestedingsrelaties.

Uitbestedingsrisico's

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit van de bedrijfsvoering, de integriteit en kwaliteit van de dienstverlening van het pensioenfonds, door uitbesteding aan een derde, wordt geschaad.

DL Leven en NNIP maken onderdeel uit van de organisatie van de werkgever/sponsor. De integratie van DL met NN kan ook gevolgen hebben voor de kwaliteit van de dienstverlening door de uitbestede partners. Het pensioenfonds volgt daarom de integratie op de voet.

De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de bij de (pensioen)administratie en het beleggingsproces betrokken partijen zijn helder gescheiden en vastgelegd in afzonderlijke overeenkomsten, SLA's en (beleggings)mandaten. Het Pensioenfonds verlangt van deze uitbestedingspartijen en eventuele andere derden waaraan activiteiten zijn uitbesteed een ISAE 3402 type 2 rapportage met een oordeel van een accountant. NNIP en AZL PFS rapporteren daarbij tussentijds per kwartaal op basis van deze ISAE 3402 type 2 rapportage. Ook Caceis verstrekt sinds Q1 2019 een niet-financiële risico rapportage. Bij de controle op de uitvoering door de uitvoerder vertrouwt het Pensioenfonds in principe op het beheersingssysteem van de uitbestedingspartij. Wel neemt het Pensioenfonds zelf controlemaatregelen ter beoordeling en controle op de uitvoering van de uitbestedingspartijen.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de **uitbestedingsrisico's** zijn:

- uitbestedingsbeleid en uitbestedingsovereenkomsten met SLA-afspraken en de periodiek rapportage hierover;
- periodiek overleg met de belangrijkste uitbestedingspartners;
- beoordelen SLA-rapportages en Niet Financiële Risico Rapportages;
- beoordelen van de ISAE 3402, type 2 rapportages;
- jaarkalender AZL PFS waarin de werkzaamheden van de pensioenadministrateur zijn opgenomen;
- een interne communicatieadviseur bewaakt de informatieverstrekking en communicatie;
- het bestuursbureau voert streekproeven uit;
- een overzicht/dashboard met uitbestedingsrelaties.

IT-risico's

Het IT-risico is onder meer het risico dat het IT-beleid, beveiliging, beheersbaarheid van de bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu, of onvoldoende beveiligd zijn. Het pensioenfonds heeft geen eigen IT-systemen en heeft nog geen eigen vastgesteld IT-beleid, maar maakt gebruik van de systemen van de sponsor, pensioenuitvoerder en vermogensbeheerder. De pensioenuitvoerder en de vermogensbeheerder hebben een eigen informatiebeleid waarvan de beheersmaatregelen zijn beschreven in de ISAE 3402 rapport (type II). Bij deze beheersmaatregelen wordt ingegaan op Change management, Service Level management, Security management, Continuity management en Operations. Deze maatregelen worden geaudit door een onafhankelijke externe accountant.

In de niet financiële risico kwartaalrapportages van NNIP en Caceis wordt over het IT risico gerapporteerd.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de **IT-risico's** zijn:

- Het pensioenfonds kiest voor professionele partijen die onder toezicht DNB staan en een eigen goed risicomanagementproces hebben.
- Het pensioenfonds heeft een partij met een modern volgens alle nieuwe richtlijnen administratiesysteem gekozen.
- In de beheerovereenkomst zijn afspraken over IT-systemen gemaakt (beveiliging, continuity en back up).
- Er zijn verwerkersovereenkomsten gesloten met verwerkers waarin eisen aan IT-beveiliging wordt gesteld.

Begin 2020 heeft het bestuur een eigen ICT-beleid vastgesteld.

Integriteitsrisico's

Het integriteitsrisico is het risico dat de integriteit van het pensioenfonds wordt beïnvloed als gevolg van niet integere en onethische gedragingen van de organisatie, medewerkers, het bestuur en medewerkers van leveranciers die werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds bij de toepassing van wet- en regelgeving en maatschappelijke normen. Het pensioenfonds is zich bewust van eventuele schijn van belangenverstrengeling. Betrokkenen bij de pensioenadministrateur en de vermogensbeheerder kunnen geen lid zijn van het bestuur.

Het Pensioenfonds kent een integriteitsbeleid. Doelstelling van het integriteitsbeleid is het stimuleren dat aan het pensioenfonds 'verbonden personen' op alle niveaus handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen in het algemeen en de specifieke waarden en normen die gelden voor het pensioenfonds in het bijzonder en met de toepasselijke interne regelingen en codes en de wet- en regelgeving. Tevens is het doel van dit integriteitsbeleid om zowel interne als externe partijen inzicht te geven in de onderkende integriteitsrisico's en de genomen beheersmaatregelen.

Het beleid van het pensioenfonds is erop gericht om integriteitsrisico's zoveel mogelijk te beperken en zo snel mogelijk adequate maatregelen te nemen mocht zich (een kans op het ontstaan van) een integriteitsrisico voordoen. Dit geldt zowel voor de eigen organisatie als voor uitbestedingsrelaties en overige tegenpartijen. Integriteitsbeleid is daarmee de pijler onder een van de doelstellingen van het pensioenfonds: het hebben van een integere bedrijfsvoering. Het integriteitsbeleid is vertaald in de gedragscode die jaarlijks door verbonden personen wordt onderschreven.

Het integriteitsbeleid is een beheersmaatregel die gedefinieerd staat in de SIRA.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de **integriteitsrisico's** zijn:

- integriteitsbeleid dat periodiek wordt beoordeeld;
- gedragscode voor het pensioenfonds; de naleving daarvan wordt beoordeeld door de compliance officer. De verbonden personen moeten jaarlijks tekenen voor naleving;
- in het besturingsreglement is een procedure voor belangenverstrengeling opgenomen;
- het pensioenfonds heeft een procedure voor privacy en hoe om te gaan met vertrouwelijke gegevens. Met de verwerkers zijn verwerkersovereenkomsten gesloten;
- het pensioenfonds heeft een incidentenregeling;
- in het uitbestedingsbeleid is ook het integriteitsrisico bij uitbesteding opgenomen;
- verantwoord beleggen is ingebed in ons beleggingsbeleid. De asset manager heeft de UNPRI ondertekend en heeft geen bedrijven in de beleggingsportefeuille waar controversiële wapens worden geproduceerd en verhandeld;
- het pensioenfonds voert jaarlijks een SIRA uit;
- het pensioenfonds heeft een klokkenluidersregeling.

Juridische risico's

Het juridisch risico is het risico dat wet- en regelgeving niet of onvoldoende worden nageleefd, bedreiging van de rechtspositie van het fonds, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn en aansprakelijkheid. Daarnaast dient het pensioenfonds te voldoen aan regelgeving en aanwijzingen van DNB met betrekking tot het financiële verslag.

Binnen de pensioen en communicatiecommissie wordt aanstaande wetgeving gemonitord.

De compliance officer is verantwoordelijk voor naleving van compliance en de wetgeving. Dit is vastgelegd in het Compliance Charter.

De belangrijkste beheersmaatregelen behorend bij de **juridische risico's** (inclusief financiële verslaglegging) zijn:

- de juridische documenten worden integraal binnen het bestuur besproken en goedgekeurd;
- het pensioenfonds is lid van de Pensioenfederatie. Deze bedrijfstakkoepel houdt de relevante juridische ontwikkelingen in de gaten, ageert daarop en geeft die actief door aan de leden. Het bestuursbureau bewaakt dat deze zaken ook geagendeerd zijn;
- er is een bezwaar- en klachtenprocedure opgesteld. Hiermee voorkomt het pensioenfonds dat klachten en bezwaren snel een juridisch risico vormen;
- voor complexe zaken en gevoelige trajecten wordt advies ingewonnen bij gespecialiseerde externe juristen;
- voor de beleidsbepalers van het pensioenfonds is een aansprakelijkheidsverzekering afgesloten;
- de compliance officer ziet erop toe dat de compliance issues worden opgevolgd.

De belangrijkste maatregelen met betrekking tot de financiële verslaglegging zijn:

- het pensioenfonds volgt de wet- en regelgeving met betrekking tot de verslaglegging;
- het jaarverslag wordt beoordeeld door de verslagleggingscommissie en gecontroleerd door controlerend accountant en certificerend actuaaris;
- het pensioenfonds vult ieder jaar een checklist jaarrekening pensioenfondsen in om te beoordelen of alle punten in de wet- en regelgeving zijn verwerkt;
- de uitvoering van de rapportages is geregeld in de SLA-overeenkomst.

8. Verwachtingen voor 2020

Voor 2020 zijn de volgende speerpunten voor het pensioenfonds vastgesteld:

- opstellen van een eigenrisicobehoordeling (ERB), omdat het pensioenfonds een gesloten fonds is geworden en daarmee de pensioenregeling is gewijzigd;
- het monitoren van de afspraken en de performance van onze uitbestedingspartners;
- besluitvorming en transitie van de processen van de pensioenuitvoerder naar een andere omgeving;
- het verder invullen van het beleggingsbeleid door de implementatie van aanpassingen in de rendementsportefeuille;
- besluitvorming over de toekomst van het pensioenfonds op basis van de in 2019 uitgewerkte toekomstscenario's en op basis daarvan nader invullen van de visie, missie en strategie van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds neemt maatregelen om de gevolgen van het corona-virus zo veel mogelijk te beperken. Deze maatregelen hebben betrekking op het monitoren van de financiële positie en het zo goed mogelijk laten doorgaan van de operationele processen.

Amsterdam, 27 mei 2020

w.g. E.W. Galesloot,
voorzitter

w.g. T.J.M. Roos
secretaris

Verslag Raad van Toezicht

Algemeen oordeel

De Raad van Toezicht (hierna ook raad) heeft vastgesteld dat het bestuur zorgvuldig omgaat met de belangen van de belanghebbenden en de evenwichtige afweging van belangen vooropstelt. Op grond van zijn werkzaamheden komt de raad tot de conclusie dat het fonds goed wordt bestuurd en dat het bestuur in control is.

De raad heeft kennisgenomen van het jaarverslag over 2019 en heeft op 27 mei zijn goedkeuring gegeven aan het besluit van het bestuur om het jaarverslag vast te stellen.

Verantwoording

Taak en werkwijze

De raad heeft tot taak onafhankelijk toezicht te houden op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken bij het fonds. De raad is belast met het toezicht op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur. Dat wil zeggen dat de belangen van alle te onderscheiden groepen in ogenschouw worden genomen bij het nemen van beslissingen over de verdeling van de lusten en de lasten. De raad vormt zich ook een oordeel over het functioneren van het Bestuur. Tevens staat de raad het bestuur gevraagd en ongevraagd terzijde met advies.

De raad betreft bij de uitvoering van zijn taken de Code pensioenfondsen (intern toezicht moet bijdragen aan effectief en slagvaardig functioneren van het fonds en aan beheerste en integere bedrijfsvoering) en de VITP-toezicht code.

De reikwijdte van het intern toezicht is niet beperkt en de RvT heeft toegang tot alle documenten en notulen.

Verrichte activiteiten

De RvT heeft voor 2019 op basis van de wettelijke, reglementaire en statutaire taken bijzondere aandacht gegeven aan de volgende beleidsmatige toezichtthema's:

- Toekomst van het fonds
- IORP II.
- Risicobereidheid van het bestuur tegen de achtergrond van sluiting van het fonds
- Deelnemerscommunicatie

Als een van de wettelijke taken heeft de RvT een herbenoeming beoordeeld van een bestuurder van werknemerszijde.

Opvolging aanbevelingen Raad van Toezicht over 2018

De RvT heeft vastgesteld dat er voldoende opvolging is gegeven aan de aanbevelingen zoals deze in 2019 over 2018 door de RvT zijn gedaan of dat deze betrokken zijn in de beraadslagingen van het Bestuur.

Code Pensioenfondsen

De raad constateert dat het fonds op een punt niet voldoet aan de code pensioenfondsen en dat betreft een bestuurder jonger dan 40 jaar.

Belangrijkste observaties

Algemeen beleid en toekomst van het fonds

Een van de belangrijkste onderwerpen op de agenda van het bestuur betreft de toekomst van het fonds. Nationale-Nederlanden heeft in 2019 een nieuwe CAO afgesloten waardoor het fonds een slapend fonds werd. Met deze ontwikkeling werd door het bestuur reeds rekening gehouden bij de overname in 2017 van Delta Lloyd door Nationale-Nederlanden. Sinds 2017 is dan ook een 10-tal scenario's onderzocht met betrekking tot de toekomst van het fonds. De raad heeft vastgesteld dat het proces zeer zorgvuldig is doorlopen, dat alle relevante scenario's voldoende aandacht hebben gehad en dat de belangen van alle stakeholders adequaat zijn gewogen.

Governance

Het bestuur van het fonds is ingericht volgens het paritaire model. Als fonds van een financiële instelling is het niveau van deskundigheid en ook de betrokkenheid bij de kerntaken van het fonds van bestuurders van nature hoog. Het bestuur wordt ondersteund door een relatief klein bestuursbureau. De vergaderfrequentie van het bestuur is naar het oordeel van de RvT goed en ook de agendavoering is adequaat. Feit blijft dat het fonds kwetsbaar is gelet op het aantal kernspelers waarop het fonds rust.

Risicomanagement en sleutelfuncties

Naast de benoeming van een sleutelfunctiehouder risicobeheer –in het kader van de wettelijke verplichting bij de invoering van IORP II– heeft Delta Lloyd pensioenfonds gekozen voor het inrichten van een risicocommissie. De risicocommissie heeft tot taak het bestuur gevraagd en ongevraagd te adviseren over zowel financiële als niet-financiële risico's. Gedurende 2019 zijn activiteiten ontplooid met het doel de risicobeheer functie verder te professionaliseren

Financiële opzet

De financiële positie van het pensioenfonds is goed. De dekkingsgraden (zowel actueel, beleid als markt) bevinden zich boven het vereist niveau van eigen vermogen (de solvabiliteitsbuffer).

Per 1 januari 2019 heeft het pensioenfonds een volledige toeslag over 2018 kunnen toekennen en per 1 januari 2020 ook over 2019. Het pensioenfonds kent nog een kleine achterstand in de toeslagverlening omdat per 1 januari 2012 en per 1 januari 2013 geen volledige toeslag is verleend.

In 2019 heeft het bestuur een uitgebreide ALM-studie uitgevoerd, mede tegen de achtergrond van de overgang naar een slapend fonds. De belangrijkste uitkomst is dat doelstellingen van het fonds met het huidige beleid naar verwachting worden behaald.

Evenwichtige belangenafweging

De raad heeft vastgesteld dat het bestuur alert is op belangenafweging bij besluiten. Er is meer dan in het verleden aandacht besteed aan het zichtbaar maken van deze belangenafweging in notities en notulen. Een voorbeeld daarvan is het besluitenregister.

Uitbesteding

Het bestuur heeft de pensioenadministratie en het vermogensbeheer uitbesteed aan professionele uitvoerders. Om de werkzaamheden bij derde partijen efficiënt, effectief en kwalitatief goed uit te (laten) voeren wordt bestuursondersteuning geleverd door een eigen bestuursbureau. Om de kwetsbaarheid van het bestuursbureau te verminderen heeft het bestuur afspraken gemaakt met twee externe adviesbureaus.

Beleggingsbeleid en vermogensbeheer

Het bestuur heeft beleggingsovertuigingen geformuleerd. Deze worden meegenomen in het jaarlijkse beleggingsplan en de ALM-studie. Het strategisch beleggingsbeleid is leidend.

Het pensioenfonds heeft een eigen visie en beleid op maatschappelijk verantwoord beleggen dat is geïntegreerd in de beleggingsportefeuille.

De strategische asset allocatie is gebaseerd op de doelstellingen, beleggingsovertuigingen en risicohouding van het pensioenfonds. De raad concludeert dat het uitvoeren van de ALM-studie heeft geleid tot wijzigingen die het beleid meer toekomstbestendig maken.

In de opzet van het beleggingsplan zijn alle relevante stappen doorlopen. De beleggingsbeliefs en de risicohouding van het pensioenfonds alsmede de uitvoering van een SAA- en LDI-studie vormen de uitgangspunten voor het strategische beleggingsbeleid en het beleggingsplan. De raad merkt op dat het proces op een gedegen manier wordt doorlopen. De kwalitatieve en kwantitatieve randvoorwaarden zijn aanwezig bij de vorming van het beleggingsplan.

Het renterisico wordt voor 90% afgedekt ten opzichte van de rentegevoeligheid van de verplichtingen. De raad stelt vast dat het pensioenfonds op zeer prudente wijze omgaat met renterisico.

De governance rond vermogensbeheer is naar het oordeel van de raad adequaat ingericht met een –adviserende– beleggingscommissie, de invulling van risicomanagement, de ondersteuning vanuit het eigen bureau en de vermogensbeheerder en de inzet van een extern adviseur.

Communicatie

Een groot aantal van de doelstellingen zoals opgenomen in het communicatieplan is bereikt. De RvT heeft geconstateerd dat er in 2019 aandacht is geweest voor de specifieke communicatie over de wijzigingen in pensioenopbouw vanaf 1 januari 2020 maar dat de feitelijke individuele communicatie pas in 2020 zal worden geëffectueerd.

Tenslotte

De RvT ziet het als zijn taak bij te dragen aan de kwaliteit en effectiviteit van de governance en de besturing van het pensioenfonds. De RvT wil dan ook te allen tijde graag als gesprekspartner van het bestuur functioneren en hoopt dat het bestuur dit ook zo ervaart.

De RvT is voornemens in 2020, naast de wettelijke en statutaire toezichttaak, aan de volgende thema's in het bijzonder aandacht besteden:

- Uitbesteding: transitie pensioenuitvoering
- Opzet, bestaan en werking van het IT-beleid
- Datakwaliteit, ESG en cyberrisico's
- Eigen risicobeoordeling
- Governance slapend fonds

Reactie bestuur

Het bestuur kijkt terug op een jaar waarin een verdere professionaliseringsslag is gerealiseerd, de toekomst van het pensioenfonds is verkend en het bestuur een besluit heeft genomen, waarbij de Raad van Toezicht een proactieve rol heeft gespeeld.

Het bestuur dankt de Raad van Toezicht voor de wijze waarop invulling is gegeven aan het intern toezicht bij het pensioenfonds en de wijze waarop de Raad acteert als gesprekspartner van het bestuur.

De Raad van Toezicht heeft separaat een rapport van aanbevelingen opgesteld, die door het bestuur met de Raad van Toezicht is besproken en waarvan de aanbevelingen door het bestuur zullen worden opgevolgd.

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het verantwoordingsorgaan maakt middels dit verslag gebruik van haar bevoegdheid een oordeel uit te spreken over het gevoerde beleid van het bestuur. De volgende onderwerpen komen hierbij aan de orde:

- Verantwoordelijkheid verantwoordingsorgaan en werkwijze
- Aan het bestuur uitgebrachte adviezen
- Opdracht en uitvoering
- Governance
- Financiële en Actuariële Zaken
- Beleggingsbeleid
- Risicobeheersing en Compliance
- Communicatie.
- Toekomst
- Oordeel

Verantwoordelijkheid verantwoordingsorgaan en werkwijze

Het verantwoordingsorgaan geeft jaarlijks een oordeel over:

- het handelen van het bestuur zoals verantwoord in de kwartaalrapportages en het jaarverslag;
- het door het bestuur in de praktijk gevoerde beleid;
- de beleidskeuzes die met betrekking tot de toekomst van de pensioenregeling worden gemaakt.

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt of het bestuur in zijn taakstelling rekening houdt met het beleid van het fonds, met de principes van goed pensioenfondsbestuur (de Code Pensioenfonds) en of het bestuur de Pensioenwet naleeft. Onderdeel daarvan is de beoordeling of het bestuur op een evenwichtige wijze met de belangen van (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever rekening houdt.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan een aantal adviestaken, onder andere daar waar het gaat om gehele of gedeeltelijke overdracht van verplichtingen van het fonds, het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst en de samenstelling en hoogte van de premiecomponenten.

Werkwijze

Het verantwoordingsorgaan komt ten minste eens per kwartaal bijeen.

Aan de hand van de kwartaalrapportages komen financiële, operationele en bestuurlijke zaken aan de orde. De manager en de administrateur zijn desgewenst aanwezig voor het geven van een toelichting. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan ieder kwartaal een overleg met het bestuur. Actuele ontwikkelingen en de op de toekomst gerichte beleidsvorming zijn hierin de belangrijkste punten van aandacht. Voorts heeft de voorzitter en/of de secretaris van het verantwoordingsorgaan naar behoefte rechtstreeks contact met het bestuur, de raad van toezicht en het management van het fonds.

Een speciale bijeenkomst met het bestuur wordt gewijd aan het afronden van het voorgaande boekjaar middels het bespreken van concepten van het jaarverslag en het oordeel van het verantwoordingsorgaan. Jaarlijks bespreekt het verantwoordingsorgaan separaat met de accountant, de certificerend actuaire en de raad van toezicht hun bevindingen over het afgelopen boekjaar.

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de raad van toezicht. De leden van de raad van toezicht worden benoemd door het bestuur op bindende voordracht van het verantwoordingsorgaan. Met de raad van toezicht heeft het verantwoordingsorgaan minimaal twee maal per jaar overleg over de lopende zaken. Ook wordt met hen in het kader van de jaarverslaglegging het rapport inzake het interne toezicht besproken.

Aan het bestuur uitgebrachte adviezen

Het verantwoordingsorgaan heeft in 2019 positief advies uitgebracht over:

- Het communicatieplan 2019
- Aanpassing van het reglement van de raad van toezicht
- Sluiten van de voortzettingsovereenkomst met de werkgever

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan, zonder dat daar een advies over zou moeten worden uitgebracht, met het bestuur gesproken over:

- Het besluit de achterstallige toeslagverlening van voor 1 januari 2019 niet in te halen
- De haalbaarheidstoets 2019
- De beleidsvorming ter zake van de toekomst van het pensioenfonds
- Aanpassing van de diverse fondsdocumenten teneinde de consistentie te bevorderen

Deze gesprekken hebben geleid tot aanpassing van documenten en briefwisseling waarin het verantwoordingsorgaan begrip toont voor de besluitvorming van het bestuur.

Opdracht en uitvoering

Het fonds voert de pensioenregeling uit op basis van de uitvoeringsovereenkomst die is ingegaan op 1 januari 2017 en is geëxpireerd op 31 december 2019.

Aan de hand van rapportages van de raad van toezicht, de accountant en de certificerend actuaire, heeft het verantwoordingsorgaan geconstateerd dat de uitvoering correct is geschied..

Governance

De structuur van het pensioenfonds bestaat uit het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 7 leden: drie leden worden voorgedragen door de werknemers (via de ondernemingsraad), twee worden voorgedragen door de gepensioneerden en twee leden worden voorgedragen door de werkgever. Het verantwoordingsorgaan is ultimo het verslagjaar op volledige sterkte. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan is vermeld op pagina 95. Qua diversiteit streeft het verantwoordingsorgaan aan de normen, zoals deze gesteld zijn in de Code Pensioenfondsen, te voldoen. Ultimo van het verslagjaar werd helaas niet aan de leeftijdseis voldaan echter bij de toekomstige benoemingen van leden zal dit de nodige aandacht krijgen.

Het verantwoordingsorgaan heeft vijf gezamenlijke vergaderingen per jaar met het bestuur. Deze frequentie bevordert een goede en intensieve samenwerking tussen verantwoordingsorgaan en het bestuur. Het vervullen van de taken van het verantwoordingsorgaan verloopt hierdoor ook soepel.

Er wordt door het bestuur veel georganiseerd op gebied van permante educatie. Een goed voorbeeld zijn de kennissessies met de vermogensbeheerder NNIP, waarin ook een aantal leden van het verantwoordingsorgaan regelmatig participeren. Tevens wijst het bestuur op de mogelijkheden om specifieke kennis op te doen bij de door adviseurs en accountants georganiseerde bijeenkomsten.

De wijziging van het interne toezicht, van visitatiecommissie naar raad van toezicht, was voor het verantwoordingsorgaan aanleiding om de kennis te verdiepen over wat het betekent om met een raad van toezicht samen te werken. In 2019 is daarom door de leden van het verantwoordingsorgaan een workshop gevolgd. Door middel van continue kennisverrijking zorgt het verantwoordingsorgaan ervoor zo goed mogelijk de benodigde countervailing power te kunnen geven aan het bestuur.

Het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht hebben in 2019 in een aantal vergaderingen kennis met elkaar gemaakt en diverse onderwerpen besproken. Deze overleggen zijn als zeer waardevol ervaren en het verantwoordingsorgaan is van mening dat het instellen van een raad van toezicht duidelijk een toegevoegde waarde heeft in de governance van het pensioenfonds.

Financiële en Actuariële zaken

Het verslagjaar 2019 is het laatste jaar waarin de werkgever premiebetaling verrichtte voor de pensioenopbouw. Vanaf 1 januari 2020 is het pensioenfonds een 'gesloten en premievrij' pensioenfonds.

Hierdoor was het noodzakelijk om een voortzettingsovereenkomst met de werkgever overeen te komen waarin o.a. de toekomstige kostenverplichtingen van de werkgever geregeld worden. Deze overeenkomst is na een positief advies van het verantwoordingsorgaan door het pensioenfonds en de werkgever eind 2019 ondertekend.

Premie

De laatste door het pensioenfonds ontvangen feitelijke pensioenpremie bedroeg ca € 33,3 miljoen. Deze premie is getoetst aan de gedempte kostendekkende premie (driejaar gemiddelde). Deze bedroeg € 33,9 miljoen.

De ontvangen premie was dus iets lager dan de gedempte kostendekkende premie. Met een onttrekking uit de premie-egalisatie reserve van € 0,6 miljoen is het tekort aangevuld.

Het geambieerde opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen van 1,875% is hiermee gerealiseerd.

De vrijval van de egalisatiereserve (stand ultimo 2018 bedroeg € 17,8 miljoen is aan het vermogen van het pensioenfonds toegevoegd conform het bepaalde in de uitvoeringsovereenkomst.

Toeslagverlening

Op basis van het toeslagbeleid heeft het bestuur besloten per 1 januari 2020 een volledige toeslag van 1,73% toe te kennen. Dit is 100% van de jaarlijkse prijsstijging (gebaseerd op de CBS consumentenprijsindex alle huishoudens, afgeleid) vastgesteld over de periode oktober 2018 tot en met oktober 2019. De toeslagverhoging is gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad per 31 oktober 2019 (126,5%). Het pensioenfonds kent nog een kleine achterstand in de toeslagverlening omdat per 1 januari 2012 en per 1 januari 2013 geen volledige toeslag is verleend. Het bestuur heeft besloten deze achterstand in de toeslagverlening niet in te halen omdat vanwege de verdere verslechterde marktomstandigheden de dekkingsgraad onder druk staat.

Actuariële functie

Het bestuur heeft een onderzoek laten uitvoeren naar de ervaringssterfte, partnerfrequenties en leeftijdsverschillen man en vrouw van het pensioenfonds. Op basis van dit onderzoek zou de pensioenvoorziening per saldo met 0,1% verhoogd moeten worden.

Het bestuur heeft besloten om de pensioenvoorziening niet te verhogen en de bestaande ervaringssterfte en grondslagen te handhaven.

Uitvoeringskosten

Er is een benchmarkonderzoek gedaan naar de hoogte van de uitvoeringskosten. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat de kosten van het pensioenfonds op een marktconform niveau liggen.

De uitvoeringskosten over 2019 bedroegen € 2.358.482. Dit is ongeveer gelijk aan wat was begroot.

Conclusie

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur op prudente en correcte wijze is omgegaan met het financiële beleid van het pensioenfonds en de uitvoering ervan.

Beleggingsbeleid

In het verslagjaar werd een rendement van 19,8% op de totale beleggingsportefeuille behaald, terwijl dat in 2018 0% was. Dit is 0,6 % beter dan de benchmark, waarmee de trend in de afgelopen 2 jaar van het achterblijven op de benchmark ten goede is gekeerd.

Het verheugt het verantwoordingsorgaan te constateren dat de in 2018 ingezette samenwerking met NN Investment Partners succesvol blijkt te werken.

In het verslagjaar zijn de aanbevelingen uit het in 2018 uitgevoerde beleggingsonderzoek van DNB geïmplementeerd, waarmee de beheersorganisatie weer voldoet aan de actuele vereisten.

De in 2018 doorgevoerde splitsing van de matchingsportefeuille in een LDI- en in een spreadportefeuille werd dit jaar afgerond. De uitkomsten van de ALM studie geven aan dat dit voor de langere termijn een verstandige keuze is geweest.

Het verantwoordingsorgaan volgt het beleggingsbeleid nauwgezet omdat dit vanaf 2020 nog de enige bron van inkomsten van het fonds nu het een "slapend fonds" is geworden. Adequate risicobeheersing achten wij dan ook van het grootste belang. Gezien de samenstelling van de beleggingsadvies commissie en de ondersteuning door NN Investment Partners hebben wij daar alle vertrouwen in.

Het verantwoordingsorgaan ondersteunt het bestuur in haar streven naar maatschappelijk verantwoord beleggen en specifieke beleggingsbeleid daaromtrent.

Resultaat in 2019

Het beleggingsresultaat van de matchingsportefeuille (inclusief swap overlay) bedroeg 17,4 % wat 0,3 beter is dan de bijbehorende benchmark en 14,3% hoger dan in 2018. Het rendement op de rendementsportefeuille bedroeg 26,1%, wat 0,6 % beter is dan de benchmark. Het verantwoordingsorgaan beoordeelt dit als bevredigende resultaten.

Conclusie

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat het bestuur op prudente en correcte wijze is omgegaan met het beleggingsbeleid en constateert met genoegen dat de resultaten de diverse benchmarks overtreffen. Het verantwoordingsorgaan wil graag ook op dit onderdeel zijn dank uitspreken aan het bestuur voor de wijze waarop wij op continue basis worden geïnformeerd en meegenomen in denkwijzen en uitvoering van het beleggingsbeleid.

Risicobeheersing en Compliance

In het kader van de IORP II regelgeving heeft het bestuur twee sleutelfunctiehouders aangewezen. Eén sleutelfunctiehouder is verantwoordelijk voor zowel de risicobeheerfunctie als de actuariële functie en is voorzitter van de risico-commissie. De tweede sleutelfunctiehouder is verantwoordelijk voor de interne auditfunctie en is voorzitter van de commissie audit en verslaglegging. Hiermee is de organisatie op dit terrein aanzienlijk versterkt.

Het rapport van de compliance officer over 2019 bevat geen bijzonderheden.

Communicatie

De voornaamste (kwantitatieve en kwalitatieve) doelstellingen voor 2019 betroffen, dat:

- Deelnemers begrijpen dat er vanaf 1 januari 2020 geen nieuwe opbouw meer plaatsvindt, wat dit betekent en dat ze wel bij het pensioenfonds terecht kunnen met vragen.
- Deelnemers weten hoeveel pensioen ze kunnen verwachten, dit zelf kunnen berekenen en weten dat het portaal met pensioenplanner er is, waar en hoe deze te gebruiken.
- Deelnemers weten dat de pensioenleeftijd in de regeling in 2019 67 jaar blijft.
- Pensioengerechtigden en (gewezen) deelnemers weten hoe het pensioenfonds ervoor staat en welke risico's er aan hun pensioenregeling zitten.
- De pensioencommunicatie van het pensioenfonds voldoet aan de wettelijke eisen en een deelnemersenquête wordt uitgevoerd.
- Het aantal (unieke) bezoekers in het portaal in 2019 wordt verhoogd evenals de aanmeldingen voor de nieuwsalerts en het opkomstpercentage bij de bijeenkomst.

De voornaamste activiteiten voor 2019 betroffen:

- Het aanpassen van de website in verband met de Wet Digitale Overheid en de ontwikkelingen in verband met de overgang naar een slapend fonds.
- Afstemmen met de werkgever en NN CDC Pensioenfonds over de communicatie na 1 januari 2020 en de communicatie over de overgang naar een slapend fonds.
- Het implementeren van de Uniforme Reken Methode (URM) in 'mijnpensioenoverzicht'.
- Uitvoeren van een deelnemersenquête en versturen van nieuwsalerts.
- Versturen van de UPO's en de wettelijk voorgeschreven brieven.
- Het lanceren van een aantal communicatiecampagnes en communiceren over toeslagverlening.
- Het organiseren van een bijeenkomst voor deelnemers van wie het pensioen bijna ingaat.

Het verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat het pensioenfonds over 2019 aan de (wettelijke) communicatieverplichtingen heeft voldaan, dat communicatie over de overgang naar een slapend fonds en de deelnemersenquête hebben plaatsgevonden en dat een e-mail over het partnerpensioen is verstuurd.

Voorts heeft het verantwoordingsorgaan gezien dat vier van de vijf kwantitatieve doelstellingen over 2019 zijn behaald. Dit is een flinke verbetering ten opzichte van 2018, toen slechts twee van de vijf doelstellingen werden behaald. Ten aanzien van de doelstelling die niet is behaald (70% aanwezigheid op de bijeenkomst voor actieve deelnemers die bijna met pensioen gaan), ziet het verantwoordingsorgaan mogelijkheden voor de toekomst. Zo zou de bijeenkomst twee keer per jaar (bijv. in het voorjaar en in het najaar) kunnen worden georganiseerd en de uitnodiging zou eerder kunnen worden verstuurd, zodat mensen vaker kunnen op de desbetreffende data. Tevens zou deze doelgroep wellicht iets vroeger in hun werkzame leven voor de bijeenkomst kunnen worden uitgenodigd, vóórdat ze een keuze hebben gemaakt.

Ten aanzien van het algemene doel, is het verantwoordingsorgaan van mening dat voldoende is gedaan om 'inzicht' te geven. Het verantwoordingsorgaan constateert wel dat met name ten aanzien van de (jongere) actieve deelnemers het aanzetten tot 'actie' nog meer onder de aandacht zou kunnen worden gebracht. Bijvoorbeeld zou meer aandacht kunnen worden besteed aan de belangrijke levensgebeurtenissen (trouwen, scheiden, meer/minder werken, etc.) en dat de deelnemers, indien een dergelijke gebeurtenis zich voordoet, dit zelf moet doorgeven aan het pensioenfonds.

Conclusie

Het verantwoordingsorgaan is van mening dat er het verslagjaar ruime aandacht is geweest voor goede communicatie richting de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, onder andere over de situatie vanaf 1 januari 2020. De communicatie heeft veel aandacht gehad, ondanks alle ontwikkelingen binnen en buiten het pensioenfonds die ook veel aandacht van het bestuur hebben gevraagd. Het verantwoordingsorgaan meent dat het bestuur op correcte wijze invulling heeft gegeven aan de wettelijke en aan de door het pensioenfonds zelf gestelde kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen voor 2019. Het verantwoordingsorgaan spreekt voor 2020 de hoop uit dat de communicatie op dit niveau wordt voortgezet en hoopt meer specifiek dat er in 2020 spoedig duidelijkheid komt over de wens van AZL PFS om te stoppen met Lifetime, zodat daarover duidelijk en tijdig naar de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden kan worden gecommuniceerd.

Toekomst

De vele ontwikkelingen in de omgeving van het pensioenfonds, vragen veel aandacht van de organen van het pensioenfonds. Het bestuur speelt hier op in door een aantal scenario's te hanteren en deze bij te werken aan de hand van gebeurtenissen die zich actueel voordoen. Wij hebben gezien dat het bestuur ook in 2019 veel aandacht heeft besteed aan de toekomstmogelijkheden van het pensioenfonds, de verschillende scenario's nader heeft onderzocht en op basis daarvan begin 2020 een besluit heeft genomen over de positie van het fonds de komende drie jaar.

De uitbraak van het Covid 19 virus na balansdatum maakt echter de verwachtingen voor de toekomst nog meer onzeker.

Het verantwoordingsorgaan heeft vertrouwen in de wijze waarop het bestuur deze onzekerheden tegemoet treedt. Door het intensieve overleg met het bestuur, met name over deze op de toekomstgerichte onderwerpen, zal het verantwoordingsorgaan de besluitvorming ter zake nauwgezet blijven volgen.

Oordeel

Het verantwoordingsorgaan is, het bovenstaande afwegende, van mening dat het bestuur in 2019 als goed bestuur heeft gehandeld. Het bestuur heeft daarbij op evenwichtige wijze de belangen van de deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgever gediend.

Tot slot

In dit verslagjaar kwamen vele onderwerpen met name gericht op de toekomst van het fonds aan de orde. Het verantwoordingsorgaan heeft daar frequent besprekingen over gevoerd intern en met bestuur, raad van toezicht, management en adviseurs. Het verantwoordingsorgaan dankt alle betrokkenen voor de prettige en constructieve samenwerking.

Reactie bestuur

Met genoegen neemt het bestuur kennis van het positieve oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de weerslag daarvan in de jaarrekening 2019.

Het bestuur is blij met de adviezen van het verantwoordingsorgaan en de constructieve wijze waarop onderwerpen zijn besproken.

Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor de wijze waarop het tot een oordeel komt, de adviserende rol invult en de tijd die daaraan wordt besteed.

Personalia

Bestuur

In 2019 zijn er geen wijzigingen geweest in de samenstelling van het bestuur. Per 1 januari 2020 is Najet Yacoubi voor 4 jaar herbenoemd als bestuurslid.

(Aspirant)bestuursleden voorgedragen door de werkgever:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	(Her)benoemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2019	M/V	Relevante nevenfuncties per 31 december 2019
Liesbeth Galesloot	Voorzitter	5-11-2010	1-7-2021	57 jaar	vrouw	– Lid Raad van Toezicht Pf. MN Services – Voorzitter Pf. HaskoningDHV
Rob van Mazijk	Lid	2-4-2013	1-7-2020	55 jaar	man	Interim Director Operations Scildon
Arjen Schouten	Aspirant lid		n.v.t.	52 jaar	man	CFRO ABNAMRO Verzekeringen

Bestuursleden voorgedragen namens de deelnemers:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	(Her)benoemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2019	M/V	Relevante nevenfuncties per 31 december 2019
Najet Yacoubi	Plv. voorzitter (per 1 juli 2018)	18-1-2016	1-1-2024	41 jaar	vrouw	Manager Schade Expertise & Leveranciersmanagement Schade
Sebastiaan van der Laan	Lid (per 20 februari)	20-2-2018	1-1-2022	43 jaar	man	Programma Manager IFRS NN Groep Finance

Bestuurslid voorgedragen namens de pensioengerechtigden:

Naam	Functie in bestuur	Bestuurslid vanaf	(Her)benoemd tot	Leeftijd op 31 dec. 2019	M/V	Belangrijkste functie naast lid pensioenfonds
Tom Roos	Secretaris (per 1 juli)	1-1-2013	1-1-2021	72 jaar	man	– Commissaris Univé – Visiteur Pf. Hal

Per 31 december 2019 is de samenstelling van de bestuurscommissies als volgt:

De beleggingsadviescommissie

Naam	Functie
Rob van Mazijk	Voorzitter
Sebastiaan van der Laan	Lid

Verder zijn bij vergaderingen aanwezig: Martijn Euverman (S&V, beleggingsadviseur), Johan van Egmond (NNIP), Tamis Stuker (NNIP), Muhittin Elvan (Probability, financieel risicomanager, vanaf 1 februari 2019), Wim Overboom en Theo Krekel.

De pensioen- en communicatiecommissie

Naam	Functie
Najet Yacoubi	Voorzitter
Tom Roos	Lid

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Christel Cortooms, Monique Ummelen, Wim Overboom en Theo Krekel

De risico-commissie

Naam	Functie
Arjen Schouten	Voorzitter
Tom Roos	Lid

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Muhittin Elvan (Probability, financieel en overall risicomanager, vanaf 1 februari 2019), Wim Overboom en Theo Krekel

De commissie audit en verslaglegging

Naam	Functie
Liesbeth Galesloot-Vaal	Voorzitter

Verder zijn bij vergadering aanwezig: Christel Cortooms, Wim Overboom, Theo Krekel en/of Mustafa Mzallassi en Jan Driessen (PWC).

De geschillencommissie

Naam	Functie
Liesbeth Galesloot-Vaal	Voorzitter
Najet Yacoubi	Lid

Christel Cortooms is secretaris van de commissie.

Managementteam

Het management team was in 2019 als volgt samengesteld:

Naam	Functie
Theo Krekel	Voorzitter MT en manager van het pensioenfonds
Christel Cortooms	Administrateur
Wim Overboom	Risk en actuariel manager

Verantwoordingsorgaan

Per 1 januari 2019 is Benno Bijlsma benoemd als lid van het verantwoordingsorgaan namens de gepensioneerden.

Het verantwoordingsorgaan was in 2019 als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Aftredend	leeftijd op 31 dec. 2019	M/V
Ton Termeulen	Voorzitter, pensioengerechtigd lid	1-1-2022	67 jaar	man
Cynthia Gofferjé	Secretaris, werkgeverslid	1-1-2022	35 jaar	vrouw
Benno Bijlsma	Pensioengerechtigd lid	1-1-2023	63 jaar	man
Pierre Hangx	Deelnemerslid	1-7-2022	60 jaar	man
Dave Bril	Deelnemerslid	1-1-2021	53 jaar	man
Dikra Uariachi	Deelnemerslid	1-10-2022	46 jaar	vrouw
Sibout Gooszen	Werkgeverslid	1-10-2020	59 jaar	man

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht was in 2019 als volgt samengesteld:

Naam	Functie	Aftredend	M/V	Relevante nevenfuncties per 31 december 2019
Peter de Groot	Voorzitter	1-10-2022	man	– Lid RvT ABP – Lid RvT pf. DNB – Vz. RvT pf. Sabic – Bestuurslid pf. Architectenbureaus – Audit committee Rabobank Pf. – Lid RvT SAREE - hypotheekfondsen
Evalinde Eelens	Lid	1-10-2021	vrouw	– Bestuurslid Bpf. Particuliere Beveiliging – Bestuurslid Bpf. Schilders – Bestuurslid Pf. PostNL
Jeroen Hilbrands	Lid	1-10-2020	man	– Vz. RvT Bpf. Foodservice – Vz. visitatiecommissie Pf. Blue Sky Group – Vz. Bpf. Waterbouw

Administratie Pensioenfonds

Medewerkers van de administratie van het pensioenfonds zijn:

Christel Cortooms	Administrateur
Mark Sparidans	Administratief medewerker
Elise van der Waarden	Administratief medewerker
Monique Ummelen	Communicatieadviseur

Certificerend Actuaris

Ernst & Young Actuarissen B.V.

Accountant

Ernst & Young Accountants LLP

Compliance officer

Danny Smit (Partner in Compliance)

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2019	2018
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Vastgoed	98.471	83.211
Aandelen	951.227	784.657
Vastrentende waarden	2.713.603	2.300.480
Derivaten	379.405	108.928
	4.142.706	3.277.276
Vorderingen en overlopende activa [2]	19.699	9.255
Liquide middelen [3]	6.952	11.206
Totaal activa	4.169.357	3.297.737

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2019	2018
Stichtingskapitaal en reserves		
Premie-egaliseringsreserve [4]	0	17.832
Overige Reserves [5]	822.816	601.805
	822.816	619.637
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	2.955.174	2.562.606
	2.955.174	2.562.606
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Derivaten	32.151	5.666
Kortlopende schulden en overlopende passiva [7]	359.216	109.828
Totaal passiva	4.169.357	3.297.737

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2019	2018
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [8]		
Directe beleggingsopbrengsten	35.182	13.067
Indirecte beleggingsopbrengsten	600.007	-11.176
Directe kosten van vermogensbeheer	-91	-80
	635.098	1.811
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [9]	33.322	39.787
Saldo van overdrachten van rechten [10]	-4.153	-5.665
Pensioenuitkeringen [11]	-66.161	-64.454
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [12]		
Pensioenopbouw	-27.061	-31.633
Toeslagverlening	-43.282	-41.058
Rentetoevoeging	5.971	6.423
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	67.295	65.527
Wijziging marktrente	-397.153	-106.740
Resultaat op kanssystemen	-2.890	288
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	4.552	5.155
Wijzigingen actuariële grondslagen	0	25.241
	-392.568	-76.797
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [13]	-2.359	-2.112
Saldo van baten en lasten	203.179	-107.430

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Bestemming van het saldo

Premie egalisatiereserve

Overige reserves

2019	2018
-611	155
203.790	-107.585
203.179	-107.430

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2019	2018
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	32.592	39.787
Overgenomen pensioenverplichtingen	421	704
Overige	56	14.529
	33.069	55.020
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-64.590	-64.454
Overgedragen pensioenverplichtingen	-4.573	-6.369
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-2.384	-2.111
Overige	-296	-1.138
	-71.843	-74.072
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	21.554	1.810
Verkopen en aflossingen beleggingen	2.915.131	1.371.230
Saldo overige kasstromen uit hoofde van beleggingsactiviteiten	249.563	164.618
	3.186.248	1.537.658
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-3.151.728	-1.513.803
	-3.151.728	-1.513.803
Mutatie liquide middelen	-4.254	4.803
Saldo liquide middelen 1 januari	11.206 ¹⁾	6.285
Saldo liquide middelen 31 december	6.952	11.088
Saldo liquide middelen ING-bank 31 december	6.952	11.088
	6.952	11.088

1) Vanaf 2019 betreft dit naast de ING-pensioenrekening tevens het saldo van de depotbanken

Waarderingsgrondslagen

1. Algemene toelichting

1.1 Activiteiten

Het doel van het pensioenfonds is het verlenen van pensioenaanspraken, alsmede het uitkeren of doen uitkeren van pensioen aan deelnemers, gewezen deelnemers en hun bij overlijden na te laten betrekkingen, een en ander volgens de regels, zoals nader in het pensioenreglement omschreven.

2. Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ610), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in euro's. De presentatie van alle bedragen vindt plaats in duizenden euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op marktwaarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

De presentatie van het belegd vermogen is met ingang van het verslagjaar 2019 gewijzigd. De lopende interest alsmede de liquide middelen in beheer bij de vermogensbeheerder worden nu onder de kortlopende vorderingen respectievelijk de liquide middelen opgenomen. De vergelijkende cijfers van het verslagjaar 2018 zijn dienovereenkomstig aangepast.

2.2 Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds een oordeel en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Schattingswijziging 2019

In 2019 heeft een schattingswijziging voor de berekening van de wachtwoordreserve, die onderdeel uitmaakt van de technische voorziening plaatsgevonden. Het bestuur heeft in 2019 besloten om de wachtwoordreserve te definiëren als 0,1% van de technische voorzieningen.

In 2018 was de wachtwoordreserve nog gedefinieerd als een percentage van 2,5% van de kostendekkende premies over het jaar 2017 en 2,5% van de gedempte kostendekkende premie over 2018. Als gevolg van de schattingswijziging is de wachtwoordreserve met circa € 1,4 miljoen verhoogd. In het kader van materialiteit en het zoveel mogelijk toewijzen van mutaties en resultaten aan de betreffende categorieën is ervoor gekozen om de schattingswijziging in het verloop van de technische voorziening te verantwoorden onder de component 'Resultaat op kanssystemen'; in de actuariële analyse van het resultaat is deze post verantwoord onder het resultaat op 'Arbeidsongeschiktheid'.

Schattingswijziging 2018

In 2018 heeft een schattingswijziging voor de berekening van de technische voorziening plaatsgevonden. Het bestuur heeft in de vergadering van 21 november 2018 besloten per 31 december 2018 over te gaan naar de sterftetafel AG 2018. De overige grondslagen zoals de fondseigen ervaringssterfte, de opslag kostenvoorziening en de opslag voor wezenverzorging blijven ongewijzigd. Het effect van deze wijziging bedraagt 25.240 ten gunste van het resultaat.

2.3 Opname van actief, verplichting, bate of last

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

2.4 Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen worden verantwoord in de staat van baten en lasten opgenomen onder indirecte beleggingsopbrengsten.

2.5 Saldering en veronderstellingen

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

2.6 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

De beleggingen voor risico pensioenfonds bestaan uit de financiële instrumenten van het pensioenfonds.

Een financieel instrument wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de

bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post “nog af te wikkelen transacties”. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden verantwoord in de staat van baten en lasten, onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Waardering bij eerste opname

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en die onafhankelijk van elkaar zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de transacties niet in het kader van executie of liquidatie worden uitgevoerd.

Na eerste opname worden vastgoedbeleggingen, aandelen, vastrentende waarden en derivaten als volgt gewaardeerd:

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. De gehele directe vastgoedportefeuille wordt periodiek door deze deskundigen getaxeerd. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgave van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Couponrente wordt in de staat van baten en lasten verantwoord onder directe beleggingsopbrengsten. Alle gerealiseerde en onerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingsmodellen.

Alle gerealiseerde en onerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de staat van baten en lasten onder indirecte beleggingsopbrengsten.

Overige beleggingen

Beursgenoteerde beleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Niet-beursgenoteerde (indirecte) beleggingen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde opgaven van de desbetreffende fondsmanagers.

Securities lending

Beleggingen die in het kader van een securities -lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Indien uit hoofde van een securities -lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans opgenomen. Alle uit het securities -lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de betreffende transacties verantwoord onder de (in)directe beleggingsopbrengsten.

2.7 Vorderingen en overlopende activa

Overige activa en vorderingen en overlopende activa worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

2.8 Reserves

Premie-egalisereserve

Voor het verschil tussen de collectief beschikbaar gestelde premie en de gedempte kostendekkende premie is een premie-egalisereserve gevormd.

Indien de in rekening gebrachte collectief beschikbaar gestelde premie voor een boekjaar meer bedraagt dan de benodigde premie voor het betreffende jaar, voegt het pensioenfonds dit verschil toe aan het premie-egalisereserve.

Indien de in rekening gebrachte collectief beschikbaar gestelde premie voor een boekjaar, minder bedraagt dan de benodigde premie voor het betreffende boekjaar, onttrekt het pensioenfonds bedragen aan het premie-egalisereserve, totdat het depot nihil is. De premie-egalisereserve kan daarbij nooit negatief worden.

Indien op de einddatum van deze uitvoeringsovereenkomst met de werkgever de premie-egalisereserve een overschot bevat, voegt het pensioenfonds deze toe aan haar vrije reserve.

Bij een ontoereikende vermogenspositie zal het premie-egalisereserve (dat in de dekkingsgraadbepaling buiten beschouwing blijft), als en voor zover nodig, worden aangewend om een kortingsmaatregel te voorkomen dan wel in omvang te beperken.

De premie-egaliseringsreserve is ultimo 2019 vrijgevallen ten gunste van de overige reserves.

Overige reserves

De overige reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

2.9 Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum gefinancierde pensioenverplichtingen. Gefinancierde pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt. De gehanteerde ultimate forward rate (UFR) ultimo 2019 is 2,1% (2018: 2,3%). De gemiddeld gewogen rente ultimo 2019 is 0,72% (2018: 1,39%).

Bij de berekening van de VPV is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante-condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

De VPV is gebaseerd op de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

Rekenrente

De verdiscontering van de uitkeringenstroom vindt plaats op basis van de 'swap'-rentecurve van De Nederlandsche Bank N.V. ('Rente Termijn Structuur Financieel Toetsingskader'), die per balansdatum wordt gehanteerd.

Sterfte

Voor het ouderdoms- en nabestaanden pensioen: prognosetafel AG2018 startjaar 2020 (ultimo 2018: startjaar 2019), rekening houdend met eigen ervaringssterfte.

Wezenpensioen

Het wezenpensioen wordt afgeleid van het bereikbare partnerpensioen op basis van dienstjaren vanaf 1 januari 2017 of de latere datum van aanvang deelnemerschap. Een ingegaan wezenpensioen wordt gereserveerd op het leven van de wees, waarbij bij een leeftijd tot 18 jaar de resterende duur tot 18 jaar in aanmerking wordt genomen en bij een leeftijd boven 18 jaar de resterende duur tot 27.

De voorziening voor de tot op 1 januari 2017 opgebouwde aanspraken op wezenpensioen wordt vastgesteld als 2% van de voorziening van de aanspraken op partnerpensioen van deelnemers en gewezen deelnemers.

Nabestaandenpensioen

De aanspraken op nabestaandenpensioen worden afgeleid van het bereikbare ouderdomspensioen op basis van dienstjaren vanaf 1 januari 2017 of de latere datum van aanvang deelnemerschap en zijn gebaseerd op het onbepaalde partner systeem, waarbij wordt verondersteld dat de vrouw 3 jaar jonger is dan de man.

De tot 1 januari 2017 opgebouwde aanspraken op nabestaandenpensioen zijn gebaseerd op het onbepaalde partner systeem, waarbij wordt verondersteld dat de vrouw 3 jaar jonger is dan de man. Na pensioeningang wordt uitgegaan van de reële situatie waarbij

het leeftijdsverschil wordt bepaald uitgaande van de werkelijke geboortedata en daarna normaal afgerond in maanden. Voor de waardering worden de partnerfrequenties gebruikt.

Een ingegaan (bijzonder) nabestaandepensioen wordt gereserveerd op het leven van de nabestaande (ex-)partner.

ANW-hiaatpensioen

Voor het ANW-hiaatpensioen dat voor 1 januari 2014 is ingegaan wordt gereserveerd tot de datum waarop de partner van de deelnemer 65 wordt.

Voor een ANW-hiaatpensioen dat op of na 1 januari 2014 is ingegaan, wordt gereserveerd tot de datum waarop de partner de AOW-gerechtigde leeftijd bereikt, doch uiterlijk de datum waarop de partner 67 jaar wordt.

Arbeidsongeschiktheidspensioen

Een ingegaan arbeidsongeschiktheidspensioen wordt gereserveerd tot de pensioendatum van de arbeidsongeschikte zonder rekening te houden met een eventuele revalidatie.

Vrijstelling van premiebetaling

Bij de berekening van de VPV voor de overige pensioenaanspraken wordt er rekening mee gehouden dat geen bijdragen meer ontvangen worden.

Wachttijdreserve

Onder de naam 'wachttijdreserve' houdt het Pensioenfonds als onderdeel van de VPV een voorziening aan voor de dekking van het arbeidsongeschiktheidsrisico met betrekking tot de twee jaren volgend op het jaar waarover de premie wordt ontvangen.

De wachttijdreserve ultimo 2019 is gedefinieerd als 0,1% van de technische voorzieningen. De wachttijdreserve valt vrij in het tweede kalenderjaar na het jaar waarin deze reserve is gevormd.

In 2018 was de wachttijdreserve nog gedefinieerd als een percentage van 2,5% van de kostendekkende premies over het jaar 2017 en 2,5% van de gedempte kostendekkende premie over 2018.

Administratievoorziening

Voor toekomstige uitvoeringskosten, waaronder de uitbetaling van pensioenen, is een administratievoorziening begrepen in de VPV.

De administratievoorziening is vastgesteld op 2% van de VPV. Periodiek wordt beoordeeld of deze voorziening toereikend is.

Deze voorziening wordt getoetst op basis van het kostenniveau en verwachte inflatie ten tijde van de toetsing.

De hoogte van de benodigde administratievoorziening wordt bepaald op basis van de kasstroom van de geschatte jaarlijkse kosten, contant gemaakt met de rentetermijnstructuur en rekening houdend met het geschatte verloop van het deelnemersbestand.

2.10 Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

3. Grondslagen voor bepaling van het resultaat

3.1 Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgever en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

3.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

De beleggingsopbrengsten bestaan uit de directe beleggingsopbrengsten (dividend en intrest) en de indirecte beleggingsopbrengsten (waardestijgingen en waardedalingen van de beleggingen) onder aftrek van de kosten vermogensbeheer.

3.3 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

3.4 Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

4. Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen

Categorie	Stand ultimo 2018	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2019
Vastgoed						
Vastgoedbeleggingsfondsen	83.211	5.352	-1.270	0	11.178	98.471
Aandelen						
Aandelenbeleggingsfondsen	784.657	1.570	-44.900	6.994	202.906	951.227
Vastrentende waarden						
Obligaties	269.060	771.671	-560.027	14.998	40.235	535.937
Obligatiebeleggingsfondsen	1.909.464	795.772	-1.088.588	33.181	51.184	1.701.013
Money Market Fund	121.956	1.575.225	-1.218.106	-1.474	-948	476.653
Derivaten						
Interest Rate Swaps	108.928	30.963	-2.239	-655	242.408	379.405
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen activa zijde	3.277.276	3.180.553	-2.915.130	53.044	546.963	4.142.706
Derivaten met een negatieve waarde (passiva zijde)	-5.666					-32.151
Totaal beleggingen voor risico pensioenfondsen	3.271.610					4.110.555

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 353.661 (2018: € 107.191) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten.

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Niveau 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld aan de hand van de netto contante waarde berekening. Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingsmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Niveau 4: Andere geschikte methoden.

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2019
Vastgoed	45.627	0	0	52.844	98.471
Aandelen	951.227	0	0	0	951.227
Vastrentende waarden	2.713.603	0	0	0	2.713.603
Derivaten	0	0	347.254	0	347.254
Totaal belegd vermogen	3.710.457	0	347.254	52.844	4.110.555

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2018
Vastgoed	32.945	0	0	50.266	83.211
Aandelen	784.657	0	0	0	784.657
Vastrentende waarden	2.300.480	0	0	0	2.300.480
Derivaten	0	0	103.262	0	103.262
Totaal belegd vermogen	3.118.082	0	103.262	50.266	3.271.610

Beleggingen o.b.v. lookthrough / Aansluiting met risicoparagraaf

Categorie	Stand ultimo 2019	Kortlopende vorderingen/schulden	Liquide middelen	verschuiving lookthrough	Stand risico-paragraaf 2019	Stand risico-paragraaf 2018
Vastgoedbeleggingen	98.471	0	0	17.709	116.180	96.321
Aandelen	951.227	1.157	0	-34.559	917.825	757.678
Vastrentende waarden	2.713.603	5.542	0	-78.981	2.640.164	2.243.966
Overige	0	-1.158	8.237	96.914	103.993	84.271
Totaal exclusief derivaten	3.763.301	5.541	8.237	1.083	3.778.162	3.182.236
Derivaten	347.254	10.902	0	-1.083	357.073	108.418
Totaal inclusief derivaten	4.110.555	16.443	8.237	0	4.135.235	3.290.654

	2019	2018
[2] Vorderingen en overlopende activa		
Debiteuren inzake beleggingen:		
Vorderingen uit hoofde van kosten vermogensbeheer (kickbackfee)	2.094	1.259
Lopende intrest vastrentende waarden	5.542	2.083
Lopende intrest derivaten	10.902	5.023
Dividendbelasting	1.157	890
Lopende intrest liquide middelen	-1	0
Overige vorderingen	5	0
	19.699	9.255
Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.		
[3] Liquide middelen		
ING Bank N.V. ¹⁾	8.099	11.088
Kruisposten	-1.285	-732
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	138	850
Totaal liquide middelen ter vrije beschikking van het fonds	6.952	11.206
Liquide middelen uit hoofde van ontvangen collateral (niet ter vrije beschikking van het fonds)	0	0
	6.952	11.206
Passiva		
Stichtingskapitaal en reserves		
[4] Premie-egaliseringsreserve		
Stand per 1 januari	17.832	17.677
Mutatie boekjaar	-611	155
Vrijval ten gunste van de Overige reserves	-17.221	0
Stand per 31 december	0	17.832

1) Met een kredietlimiet van 350.

	2019	2018
[5] Overige reserves		
Stand per 1 januari	601.805	709.390
Vrijval Premie-egalisereserve	17.221	0
Mutatie boekjaar	203.790	-107.585
Stand per 31 december	822.816	601.805
Totaal eigen vermogen	822.816	619.637
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	122.784	112.319
Het vereist eigen vermogen bedraagt	390.136	355.586
De beleidsdekkingsgraad is	126,8%	129,2%
De aanwezige dekkingsgraad is	127,8%	123,5%
De aanwezige dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.		
De berekening is als volgt: $(822.816 + 2.955.174) / 2.955.174 \times 100\% = 127,8\%$		
De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2019 tenminste gelijk aan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds niet in een reservetekort verkeert.		
Technische voorzieningen		
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Stand per 1 januari	2.562.606	2.485.809
Mutatie boekjaar volgens Staat van baten en lasten	392.568	76.797
Stand per 31 december	2.955.174	2.562.606
Totaal technische voorzieningen	2.955.174	2.562.606
De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd		
Actieve deelnemers ¹⁾	756.056	711.585
Gewezen deelnemers	1.201.951	943.759
Pensioengerechtigden	994.215	905.418
Wachttijdreserve	2.952	1.844
	2.955.174	2.562.606

1) Inclusief arbeidsongeschikte deelnemers.

	2019	2018
[7] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Schulden uit hoofde van collateral management	353.661	107.191
Schulden uit hoofde van beleggingstransacties	2.340	0
Schulden aan werkgever	1.443	2.467
Schulden aan deelnemers	7	21
Belastingen en sociale premies	1.571	0
Schulden uit hoofde van pensioenuitvoerings- en administratiekosten	139	149
Schulden uit hoofde van waarde-overdrachten	55	0
	359.216	109.828

De kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Gebeurtenissen na balansdatum

Eind 2019 stak het Corona-virus (Covid-19) voor het eerst de kop op in China. In maart 2020 kreeg het ook stevige voet aan de grond in Europa en daarmee in Nederland. Om het virus in te dammen en de gezondheid van mensen te beschermen, hebben veel landen drastische maatregelen moeten nemen. Deze maatregelen raken het dagelijks leven van alle mensen.

De uitbraak van het Corona-virus heeft ook economische gevolgen. Zowel grote als kleine bedrijven worden hard geraakt door deze crisis. De onzekerheid die dat met zich meebrengt, heeft gevolgen voor de financiële markt en daarmee voor de financiële positie van pensioenfondsen.

Het effect van de crisis rondom het Corona-virus is niet te isoleren. Naast economische gevolgen heeft de Corona-virus invloed op de operationele risico's en processen. Op het moment van schrijven van het jaarverslag is de volledige impact van de uitbraak van het coronavirus nog niet duidelijk. Wel heeft het pensioenfonds, samen met onze uitbestedingspartners, de nodige maatregelen getroffen om de belangen en het welzijn van al onze belanghebbenden evenwichtig te behartigen. Zo wordt de dekkingsgraad voortdurend gemonitord en eventuele corrigerende acties uitgevoerd.

Eind februari 2020 werd de dekkingsgraad nog nauwelijks geraakt door de Corona-crisis. De actuele dekkingsgraad van het fonds was toen 124,0%. Bij het vaststellen van de jaarrekening is de crisis nog niet ten einde. De dekkingsgraad eind april 2020 bedraagt 120,5%. Hoewel de Coronacrisis mogelijk niet de enige oorzaak van deze daling van 3,5%-punt hoeft te zijn, geeft dit wel een indicatie van de financiële impact op het pensioenfonds gedurende deze periode.

Gelukkig konden onze operationele processen tot nu toe gewoon doorgang vinden waardoor onze belanghebbenden tot nu toe geen nadelen hebben ondervonden.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De bezoldiging van de bestuurders bedroegen in 2019 € 114, inclusief btw (2018: € 79).

Deze toename is veroorzaakt doordat een aantal bestuursleden halverweg het jaar 2018 uit dienst zijn gegaan. Vanaf het moment dat zij geen dienstbetrekking meer hadden met de werkgever hebben deze bestuurders, conform het beloningsbeleid, van het pensioenfonds geen bezoldiging meer ontvangen. In 2019 hebben deze bestuurders over het hele jaar een beloning ontvangen.

De stichting heeft geen leningen verstrekt aan de (voormalige) bestuurders. Ook heeft de stichting geen vorderingen op de (voormalige) bestuurders.

Overige transacties

Er zijn geen transacties met verbonden partijen geweest gedurende het verslagjaar.

Personeel

Het pensioenfonds heeft geen personeel in dienst.

Baten en lasten	2019	2018
[8] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Vastgoedbeleggingen	2.235	1.313
Aandelen	1.188	2.694
Vastrentende waarden	12.206	2.172
Derivaten	14.548	5.689
Overige beleggingen	228	0
Liquide middelen	753	-436
Subtotaal	31.158	11.432
Beleggingsbaten eigen rekening (kick back fee)	4.024	1.635
Waardeoverdrachten / Afkopen	0	0
Herverzekeraar	0	0
Totaal directe beleggingsopbrengsten	35.182	13.067

	2019	2018
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	0	0
Aandelen	6.994	19.921
Vastrentende waarden	46.705	2.097
Derivaten	-655	0
	53.044	22.018
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
Vastgoedbeleggingen	11.178	9.874
Aandelen	202.906	-107.037
Vastrentende waarden	90.471	32.012
Derivaten	242.408	31.957
Valutaverschillen	0	0
	546.963	-33.194
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	600.007	-11.176
In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de indirecte kosten opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal 11.282 (2018: 7.949).		
Directe kosten van vermogensbeheer		
<i>Beheerkosten:</i>		
Bewaarloon	-21	-25
Overige kosten	-70	-55
Totaal directe kosten vermogensbeheer	-91	-80
De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De transactiekosten zijn deels gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. De totale beleggingskosten (indirecte beleggingskosten + directe kosten vermogensbeheer) bedragen 11.373 (2018: 8.030).		
Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen	635.098	1.811

[9] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers

	2019	2018
Periodieke premies aandeel werkgever	25.267	30.157
Periodieke premies aandeel werknemer	6.324	8.113
Premie ANW-hiaat	647	761
Koopsom correctie deelnemers vóór 2017	0	47
Koopsom correctie deelnemers 2017	0	-119
Vergoeding pensioenuitvoeringskosten werkgever	1.084	828
	33.322	39.787
Kostendeekkende premie	34.144	39.474
Feitelijke premie	33.322	39.787
Gedempte kostendeekkende premie	33.933	39.632
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
Actuariële premie	29.064	33.235
Solvabiliteitsopslag	4.040	4.746
Opslag voor uitvoeringskosten	1.040	1.493
	34.144	39.474
De feitelijke/verschuldigde premie is als volgt samengesteld:		
CDC premie / ANW-hiaat premie	28.553	33.919
Ontvangen kostenvergoeding	2.359	2.111
Vrijval excassovoorziening	-1.319	-1.283
Solvabiliteitsopslag	3.729	5.040
	33.322	39.787
De gedempte kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
Actuariële premie	28.553	33.254
Solvabiliteitsopslag	4.340	4.885
Opslag voor uitvoeringskosten	1.040	1.493
	33.933	39.632

Toelichting

Het premiebeleid is gebaseerd op een collectieve beschikbare premieregeling met middelloonopbouw en voorwaardelijke toeslagen.

Met de werkgever is een CDC-premie van 30% van de pensioengrondslag overeengekomen die bestemd is voor de jaarlijkse aangroei van de aanspraken op ouderdomspensioen en de dekking van partner- en wezenpensioenen, inclusief de dekking van

De werknemers betalen een eigen bijdrage van 6% van de pensioengrondslag, die door de werkgever op hun loon ingehouden wordt. Deelnemers die gekozen hebben voor ANW-hiaatpensioen betalen een eigen bijdrage van 80% van de premie voor ANW-hiaatpensioen, die door de werkgever op hun loon ingehouden wordt.

Overgenomen pensioenverplichtingen
Overgedragen pensioenverplichtingen

2019	2018
421 -4.574	704 -6.369
-4.153	-5.665
-54.598 -10.423 -192 -543 -334	-53.212 -10.180 -173 -508 -302
-66.090	-64.375
-71	-79
-66.161	-64.454

	2019	2018
[12] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw	-27.061	-31.633
Toeslagverlening	-43.282	-41.058
Rentetoevoeging	5.971	6.423
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	67.295	65.527
Wijziging marktrente	-397.153	-106.740
Resultaat op kanssystemen	-2.890	288
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	4.552	5.155
Wijzigingen actuariële grondslagen	0	25.241
	-392.568	-76.797
[13] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie		
– Regulier	-842	-810
– Overige incidentele kosten	0	-50
Totaal administratie	-842	-860
Onafhankelijke accountant		
– Controle van de jaarrekening	-67	-72
– Andere controle diensten	0	0
Totaal onafhankelijke accountant	-67	-72
Actuaris	-29	-32
Bankkosten	-39	-54
Bestuurskosten (vergoedingen)	-184	-111
Personeelskosten	-677	-565
Contributies en bijdragen	-166	-137
Overige kosten	-355	-281
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-2.359	-2.112
Saldo van baten en lasten	203.179	-107.430

Actuariële analyse van het saldo

Premies en koopsommen
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)
Toeslagverlening
Uitkeringen
Sterfte
Arbeidsongeschiktheid
Kosten
Mutaties / diversen
Aanpassing sterftegrondslagen

	2019	2018
	3.218	4.966
	243.916	-98.506
	-43.282	-41.058
	-185	-211
	1.404	3.965
	-2.233	-954
	0	0
	341	-873
	0	25.241
Totaal saldo van baten en lasten	203.179	-107.430

Risicoparagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's toegelicht en gekwantificeerd

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2019 van 113,2% en 2018 van 113,9%.

	2019		2018	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	4.833	0,1	7.369	0,1
Aandelen- en vastgoedrisico (S2)	256.797	7,4	234.372	7,9
Valutarisico (S3)	106.301	1,0	89.103	0,9
Kredietrisico (S5)	156.194	3,9	143.492	4,2
Verzekeringstechnisch risico (S6)	89.355	0,7	79.461	0,7
Actief beheer risico (S10)	29.161	0,1	27.487	0,1
Diversificatie-effect ¹⁾	-252.505		-225.698	
Totaal Vereist Eigen Vermogen	390.136	13,2	355.586	13,9
Aanwezige dekkingsgraad		127,8		123,5
Beleidsdekkingsgraad		126,8		129,2
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,2		104,4
Vereiste dekkingsgraad		113,2		113,9

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds is per 31 december 2019 hoger dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds over voldoende middelen beschikt. In boekjaar 2019

¹⁾ Het elimineren van risico's die niet gelijktijdig in de markt optreden.

bedraagt de beleidsdekkingsgraad 126,8%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2018 van 129,2%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 2,4%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de beleggingen. Door gebruik te maken van rentederivaten wordt de looptijd van de beleggingen verlengd.

Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 20,99 jaar (2018: 18,50 jaar).

Duratie van de pensioenverplichtingen 19,20 jaar (2018: 18,94 jaar).

Voor de vaststelling van het renterisico bij het Vereist Eigen Vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Strategische verdeling	
	2019	
	€	%
Impact op technische voorziening voor risico pensioenfonds	99.786	
Impact op de rentegevoelige beleggingen	94.953	
Renterisico	4.833	0,1
Afdekkingspercentage		95,2%

De procentuele renteaftdekking is berekend op basis van de S1 methodiek. Berekening is gebaseerd op 90% o.b.v. de swapcurve.

Het pensioenfonds kijkt bij afdekking van het renterisico naar de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen voor de swapcurve. Ten behoeve van het vaststellen van het renterisico in het vereist eigen vermogen wordt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De vastrentende waarden worden gewaardeerd op de swapcurve. Het (verplicht) hanteren van twee verschillende rentecurves kan gevolgen hebben voor de hoogte van de renteaftdekking; een effect op de ene rentecurve kan namelijk een ander effect op de andere rentecurve tot gevolg hebben. Bovenstaande renteaftdekking o.b.v. de berekening van het renterisico binnen het vereist eigen vermogen van 95,2% wijkt in 2019 niet af van de strategische renteaftdekking van 90%.

Derivaten

Het renterisico is onder andere afgedekt door middel van renteswaps.

De afdekking van het renterisico is vastgesteld op 90% met een bandbreedte van 85-95%. Eind 2019 was het renterisico van de verplichtingen voor 85-95% (2018: 85-95%) afgedekt met de portefeuille vastrentende waarden en met renteswaps. Het pensioenfonds stuurt de rentehedge overigens op basis van de dagcurve en niet de UFR curve, omdat de dagcurve een beter beeld van de economische werkelijkheid geeft.

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
<i>Rentederivaten per 31 december</i>				
Rentederivaten per 31 december 2019	2.655.672	379.405	-32.151	347.254
Rentederivaten per 31 december 2018	1.024.115	113.951	-5.666	108.285

Het pensioenfonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om marktrisico's af te dekken. Een van de risico's uit het gebruik van derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Per 31 december 2019 zijn dit RBS Plc, Nomura en Rabobank voor rentederivaten en Caceis voor valutaderivaten. Ook worden contracten zo veel mogelijk afgesloten op basis van standaardvoorwaarden, zodat posities van het pensioenfonds adequaat worden afgedekt door verkregen onderpanden en zekerheden. Onderpand wordt op dagbasis uitgewisseld voor de rente derivaten. Voor de valutatermijn affaires wordt geen onderpand uitgewisseld, vanwege de korte looptijd van de contracten en daardoor lagere exposure.

Het pensioenfonds heeft eind 2019 € 353,7 miljoen aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking. Het pensioenfonds heeft eind 2019 geen onderpand verstrekt.

Hoogte buffer

Op basis van de Vereist Eigen Vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het strategisch renterisico € 4.833 (0,1%) ultimo 2019.

Aandelen- en vastgoed risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen en vastgoed in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen en Vastgoed naar markt:</i>				
Emerging markets	108.475	10,5	82.498	9,7
Mature markets	925.530	89,5	771.500	90,3
	1.034.005	100,0	853.998	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor zowel het feitelijk als het strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging.

De buffer voor het strategisch aandelen- en vastgoed risico bedraagt € 256.797 (7,4%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in andere valuta luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van het valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

Het fonds dekt geen valutarisico's af. Wel zijn er bepaalde vermogensbeheermanagers die binnen de fondsen bepaalde valuta's afdekken.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta vóór afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	410.154	9,9	319.386	9,7
Australische dollar	12.654	0,3	12.594	0,4
Canadese dollar	21.411	0,5	18.204	0,6
Britse pound sterling	125.627	3,0	110.639	3,4
Hongkongse dollar	31.356	0,8	27.722	0,8
Israelische shekel	911	0,0	0	0,0
Japanse yen	48.981	1,2	39.257	1,2
Zwitserse frank	37.139	0,9	29.837	0,9
Deense kroon	10.140	0,2	7.838	0,2
Noorse kroon	10.896	0,3	9.371	0,3
Zweedse kroon	15.435	0,4	14.306	0,4
Singaporese dollar	3.754	0,1	2.645	0,1
Nieuw Zeelandse dollar	762	0,0	478	0,0
Overige	69.804	1,7	58.753	1,8
Niet Euro	799.024	19,3	651.030	19,8
Euro	3.335.872	80,7	2.639.672	80,2
Totaal beleggingen exclusief derivaten	4.134.896	100,0	3.290.702	100,0
Waarde derivaten	339		-48	
Totaal beleggingen inclusief derivaten	4.135.235		3.290.654	

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en (beleggings)schulden aan kredietinstellingen.

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta ná afdekking met derivaten</i>				
Amerikaanse dollar	370.341	9,0	291.743	8,9
Australische dollar	12.654	0,3	12.453	0,4
Canadese dollar	20.698	0,5	16.813	0,5
Britse pound sterling	116.327	2,8	105.692	3,2
Hongkongse dollar	31.356	0,8	27.722	0,8
Israelische shekel	911	0,0	0	0,0
Japanse yen	48.981	1,2	39.257	1,2
Zwitserse frank	37.139	0,9	29.837	0,9
Deense kroon	10.140	0,2	7.838	0,2
Noorse kroon	10.896	0,3	9.371	0,3
Zweedse kroon	15.435	0,4	10.278	0,3
Singaporese dollar	3.754	0,1	2.645	0,1
Nieuw Zeelandse dollar	762	0,0	478	0,0
Overige	69.804	1,7	58.753	1,8
Niet Euro	749.198	18,2	612.880	18,6
Euro	3.386.037	81,8	2.677.774	81,4
Totaal beleggingen inclusief derivaten	4.135.235	100,0	3.290.654	100,0

Derivaten

Het fonds kiest er voor discretionair geen valutarisico's af te dekken. Wel zijn er bepaalde vermogensbeheerders die binnen de fondsen bepaalde valuta's afdekken. Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten.

Type contract	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
<i>Valutaderivaten per 31 december</i>				
Valutaderivaten per 31 december 2019	50.128	449	-110	339
Valutaderivaten per 31 december 2018	38.084	50	-98	-48

Ten aanzien van het strategisch valutabeleid geldt dat het pensioenfonds geen vreemde valuta afdekt.

Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar 18,2% (2018: 18,6%) van de beleggingsportefeuille.

¹⁾ Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en (beleggings)schulden aan kredietinstellingen.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het strategisch valutarisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het strategisch valutarisico bedraagt € 106.301 (1,0%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de vooraf afgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geclassificeerd staan onder 'lager dan BBB' en 'geen rating' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd.

Rating vastrentende waarden:

	2019		2018	
	€	%	€	%
AAA	303.899	11,5	567.869	25,3
AA	515.539	19,5	756.480	33,8
A	484.796	18,4	366.587	16,3
BBB	638.179	24,1	364.001	16,2
Lager dan BBB	315.921	12,0	13.960	0,6
Geen rating	381.830	14,5	175.070	7,8
	2.640.164	100,0	2.243.967	100,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden naar looptijd:</i>				
Resterende looptijd korter dan 1 jaar	440.998	16,7	148.977	6,6
Resterende looptijd tussen 1 en 5 jaar	468.479	17,7	384.258	17,1
Resterende looptijd tussen 5 en 10 jaar	719.205	27,3	583.704	26,0
Resterende looptijd tussen 10 en 20 jaar	599.489	22,7	374.212	16,8
Resterende looptijd langer dan 20 jaar	411.993	15,6	752.815	33,5
	2.640.164	100,0	2.243.966	100,0

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentendewaardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het strategisch kredietrisico van € 156.194 (3,9%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnisch risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevenrisico). Tot het verzekeringstechnisch risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Het pensioenfonds hanteert bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen de meest recente overlevingstafels (prognosetafel AG 2018), met fondsspecifieke ervaringssterfte. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of tot verslechtering van de levensduur en dat dientengevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het strategisch verzekeringstechnisch risico van € 89.355 (0,7%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

Vastgoedbeleggingen

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per sector:</i>				
Participaties in vastgoedmaatschappijen	52.844	45,5	46.055	47,9
Winkels	7.822	6,7	11.027	11,4
Woningen	55.514	47,8	39.239	40,7
	116.180	100,0	96.321	100,0
<i>Verdeling Vastgoedbeleggingen per regio:</i>				
Europa EU	58.405	50,2	55.126	57,2
Europa niet-EU	0	0,0	112	0,1
Noord-Amerika	40.395	34,8	28.391	29,5
Midden- en Zuid-Amerika	649	0,6	196	0,2
Azië ex Japan	1.537	1,3	684	0,7
Pacific	14.085	12,1	11.164	11,6
Overig	1.109	1,0	648	0,7
	116.180	100,0	96.321	100,0

Aandelen

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen per regio:</i>				
Europa EU	379.290	41,3	319.906	42,2
Europa niet-EU	53.619	5,8	43.257	5,7
Noord-Amerika	322.090	35,1	262.414	34,6
Midden- en Zuid-Amerika	12.613	1,4	7.299	1,0
Azië ex Japan	72.340	7,9	59.772	7,9
Pacific	63.466	6,9	54.649	7,2
Overig	14.407	1,6	10.381	1,4
	917.825	100,0	757.678	100,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Aandelen per sector:</i>				
Basismaterialen	55.972	6,1	43.682	5,8
Communicatiediensten	77.485	8,4	21.941	2,9
Cyclische consumptiegoederen	102.621	11,2	100.408	13,3
Defensieve consumptiegoederen	84.402	9,2	70.551	9,3
Energie	36.489	4,0	35.359	4,7
Financiële dienstverlening	140.342	15,3	121.836	16,1
Gezondheidszorg	101.056	11,0	79.887	10,5
Industrie	144.778	15,8	122.865	16,2
Nutsbedrijven	19.933	2,2	19.894	2,6
Technologie	144.550	15,7	134.542	17,7
Overig	10.197	1,1	6.713	0,9
	917.825	100,0	757.678	100,0

Grote posten: Aandelen beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:

NN Enhanced Index Sustainable Equity Fund DPF	0	0,0	418.780	12,7
NN Europa Duurzaam Aandelen Fonds	0	0,0	128.771	3,9
NN European Participation Equity	0	0,0	75.897	2,3
NN Emerging Markets Custom ESG Equity Index Fund	0	0,0	86.413	2,6
NN Europees Deelnemingen fonds	0	0,0	74.797	2,3

Vastrentende waarden

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden per regio:</i>				
Europa EU	1.712.647	64,9	1.756.263	78,3
Europa niet-EU	59.716	2,3	47.925	2,1
Noord-Amerika	258.070	9,8	131.059	5,8
Midden- en Zuid-Amerika	12.024	0,4	8.692	0,4
Azië ex Japan	54.297	2,0	17.496	0,8
Pacific	71.945	2,7	53.225	2,4
Overig	471.465	17,9	229.307	10,2
	2.640.164	100,0	2.243.967	100,0

	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties	602.654	22,8	1.021.678	45,5
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	1.642.384	62,2	1.050.599	46,8
Index linked bonds	21.259	0,8	20.076	0,9
Overige	373.868	14,2	151.614	6,8
	2.640.165	100,0	2.243.967	100,0
<i>Grote posten: Obligatiedebiteuren groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Staatsobligaties Frankrijk	0	0,0	93.324	2,8
Staatsobligaties Nederland	0	0,0	175.736	5,3
Bovengenoemde staatsobligaties betreffen alleen de directe beleggingen in staatsobligaties.				
<i>Grote posten: Vastrentende beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
NN L Euro Sustainable Credit including Financials	0	0,0	481.864	14,6
NN Sovereign XLT Bond Fund	0	0,0	381.352	11,6
NN Sovereign LT Bond Fund	0	0,0	337.242	10,2
NN (L) Euro Green Bond	0	0,0	264.588	8,0
NN Collateralized Bond Fund	0	0,0	259.629	7,9
Aeam Dutch Mortgage Fund 2	0	0,0	151.614	4,6

Derivaten	2019		2018	
	€	%	€	%
<i>Verdeling derivaten per soort:</i>				
Aandelenderivaten	42	0,0	22	0,0
Rentederivaten	356.692	99,9	108.444	100,0
Valutaderivaten	339	0,1	-48	0,0
	357.073	100,0	108.418	100,0

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in premiebijdragende ondernemingen.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. De buffer voor het strategisch actief beheer risico bedraagt € 29.161 (0,1%).

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd te Amsterdam is aan Ernst & Young Actuarissen B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 37,8 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1,9 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruikgemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Amsterdam, 27 mei 2020

drs. C.D. Snoeks AAG
verbonden aan Ernst & Young Actuarissen B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd te Amsterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 37,8 miljoen (2018: € 31,6 miljoen)
Toegepaste benchmark	1% van het pensioenvermogen per 31 december 2019, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en de overige reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Gelet op het reserveoverschot hebben wij de materialiteit gesteld op 1% van het pensioenvermogen. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 1,9 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad	
Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in de toelichting op de balans per 31 december onder [5] 'Overige reserves'. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids) dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2019 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuarieel rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven.

	Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maandsdekkingsgraden: – Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar is de indexatie als key item aangemerkt. – Daarnaast heeft de certificerend actuaire een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaire.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019.
Waardering en toelichting beleggingen voor risico pensioenfonds zonder genoteerde marktprijs	
Risico	De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en andere geschikte methodes en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit met name de posities in derivaten en in vastgoedbeleggingsfondsen. In onze risico-inschatting houden wij rekening met het feit dat de onderliggende beleggingen in de aandelen- en obligatiebeleggingsfondsen deels genoteerde marktprijzen als basis van de waardering kennen, hetgeen de schattingsonzekerheid verlaagt. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen voor risico pensioenfonds beschreven in de Grondslagen voor waardering van activa en passiva onder 2.6 en een nadere toelichting opgenomen in de toelichting op de balans per 31 december onder [1] 'Beleggingen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2019 voor € 53 miljoen is belegd in niet-(beurs)genoteerde vastgoedbeleggingsfondsen en per saldo voor € 347 miljoen in derivaten. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat beleggingen voor risico pensioenfonds zonder genoteerde marktprijs niet juist gewaardeerd en toegelicht zijn.

Onze controleaanpak	Bij de controle van de beleggingen voor risico pensioenfondsen hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de beleggingen voor risico pensioenfondsen, rekening houdend met omvang en risicoprofiel van de beleggingen, en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de hierna beschreven werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen voor risico pensioenfondsen verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfondsen per 31 december 2019. – Voor de posities in derivaten zijn de interne beheersmaatregelen van het waarderingsproces onderzocht en voor een selectie van derivaten de waardering en de daarbij gehanteerde veronderstellingen zoals rentecurves getoetst met gebruikmaking van onze waarderingsexperts. – De waardering van niet-(beurs)genoteerde aandelen- en obligatiebeleggingsfondsen waarvoor wij hebben vastgesteld dat er een actieve markt bestaat, hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Voor beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding door beleggers. – Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde vastgoedbeleggingsfondsen en andere beleggingsfondsen waarvoor wij niet zelfstandig kunnen vaststellen dat er sprake is van een actieve markt, hebben wij de aansluiting vastgesteld met de gecontroleerde jaarrekeningen 2019 van deze fondsen. Voor zover geen gecontroleerde jaarcijfers per 31 december 2019 beschikbaar zijn, hebben wij vastgesteld dat door de uitvoeringsorganisatie aansluiting is gemaakt met de meest recente rapportages van de fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Verder is de backtesting (met gecontroleerde jaarrekeningen 2018) onderzocht. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen voor risico pensioenfondsen onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen voor risico pensioenfondsen zonder genoteerde marktprijs per 31 december 2019 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen	
Risico	De technische voorzieningen waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds betreffen een significante post in de balans van de stichting. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijn de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen beschreven in de Grondslagen voor waardering van activa en passiva onder 2.2 'Schattingen en veronderstellingen' en 2.9 'Technische Voorzieningen' en een nadere toelichting opgenomen in de Toelichting op de balans per 31 december onder Technische Voorzieningen'. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van de stichting. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruik gemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2019. – Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. – Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn.

	– Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen onderzocht.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2019 of de toelichting van de technische voorzieningen.

Benadrukking van de gevolgen van de Corona-uitbraak voor het pensioenfonds

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt. De situatie verandert van dag tot dag. Ook Stichting Pensioenfonds Delta Lloyd heeft te maken met de gevolgen zoals uiteen zijn gezet in het bestuursverslag –in het voorwoord, de ‘Vooruitzichten 2020’ en onder 7.2 ‘Coronacrisis– en in de Toelichting op de balans per 31 december onder ‘Gebeurtenissen na balansdatum’. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het Verslag van het bestuur, inclusief het voorwoord;
- de overige gegevens
- de karakteristieken van het pensioenfonds, waaronder de kerncijfers, het verslag raad van toezicht, het verslag van het verantwoordingsorgaan en de personalia.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de

controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 27 mei 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA